

SFÂNTUL NECTARIE

DE EGHINA

DESPRE

PREOTIE
,

Sfântul
Nectarie de Eghina

DESPRE PREOȚIE

Traducere din limba neogreacă de
Parascheva Grigoriu

editura
Σοφία

București

Redactor: Elena Marinescu

Coperta: Mona Velciov

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Traducerea a fost făcută după originalul în limba greacă: *Ιερατικὸν Εγκόλπιον. Περί ἱεροσύνης*, Athena, 1907.

*Părintelui Constantin Chirilă,
povățuitor de suflete, cu recunoștință.
Parascheva Grigoriu*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NECTARIE, st.

Despre preoție/Sfântul Nectarie de Eghina; trad. din lb. greacă de Parascheva Grigoriu. - București: Editura Sophia, 2008

ISBN 978-973-136-072-0

I. Grigoriu, Parascheva (trad.)

Nota ediției

Sfântul Nectarie Kefalas, Mitropolit al Pentapolisului, cunoscut drept Sfântul Nectarie de Eghina, este, alături de Sfântul Ioan Maximovici și Ioan Hozevitul, unul dintre cei mai populari sfinți ai veacului al XX-lea. Activitatea scriitoricească a Sfântului Nectarie debutează în perioada șederii sale în Egipt, în Cairo și Alexandria între anii 1881-1890. Scriitor prolific și talentat, Sfântul Nectarie are o operă bogată și variată, care cuprinde lucrări omiletice (*Cuvântări pastorale*), tratate de dogmatică (*Fiul Omului, Hristologia, Istoria Schismei, Despre Preoție*), numeroase articole polemice și apologetice, poezii, precum și o *Culegere de Canoane închinare Maicii Domnului*. Scrierile sale s-au bucurat de apreciere încă din timpul vieții.

Cuvântările duhovnicești, publicate între 1895--1896, cuprind o serie de predici consacrate perioadei Postului Mare, *Zece Cuvântări bisericesti la Postul Mare* și o altă serie, în directă legătură cu prima, intitulată *Despre îngrijirea sufletului*. Prin intermediul scrierilor și predicilor sale, Sfântul Nectarie a încercat, mai întâi ca preot și apoi ca episcop, să-și povățuiască și să-și întărească duhovnicește turma încredințată lui spre păstorie.

Tratatul *Despre preoție (Ieratikon Engolpion)* este o lucrare începută în Egipt și continuată mai târziu, ca predicator la Evia (Halkida, Karistia, Skirou și Fthio-

tidofokida), între anii 1891-1894. Scrierea cercetează Taina sfințirii preoțești, așa cum ne apare ea în vechile practici ale Bisericii primare. În tratat, în afară de capitolul intitulat *Despre Preoție*, sunt incluse și alte două: *Despre primat în ierarhie* și *Despre egalitate în ierarhie*. Se tratează aici problemele privitoare la temeiul preoției și al arhieriei, la treptele ierarhice, însușirile morale ale preotului și episcopului, precum și unele teme – de interes încă actual – primatul papal și cărmuirea Bisericii, chestiunea autorității bisericesti și lumești. Tratatul are un pronunțat caracter polemic, vizând mai ales pe adepții primatului papal. Bogăția surselor patristice citate, argumentația solidă sprijinită, ca pe o piatră de temelie, pe Sfintele Scripturi și Canoanele Apostolice înscriu acest nou *Tratat despre preoție* în tradiția Sfinților Părinți Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nazianz și Vasile cel Mare.

Deși umbrită până acum de imaginea Sfântului tatumaturg Nectarie, opera lui ne apare astăzi ca fiind insuflată de Duhul Sfânt și purtând energiile harului întocmai ca și sfintele sale moaște și mărturisind împreună cu ele pentru Adevărul veșnic, neînfruntat și netăgăduit al credinței ortodoxe.

CAPITOLUL I

Despre preoție

1. Taina preoției ca slujire sfântă

Preoția, ca sfântă slujire, este aleasă și înaltă atât prin temeiul său dumnezeiesc, cât și prin lucrarea ei apostolească.

Preoția este slujire aleasă și înaltă din pricina temeiului ei dumnezeiesc, fiindcă acest temei este Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, Care, aducându-Se pe Sine pentru noi jertfă și prinos lui Dumnezeu-Tatăl, „spre miros de bună mireasmă”¹, a devenit Mare Arhiereu, fiind uns arhiereu de Dumnezeu, „după rânduiala lui Melchisedec”², și „Care a și stătut în ceruri de-a dreapta Tronului măririi, ca liturghisitor al celor sfinte și al cortului adevăratei mărturii, pe care I-a întemeiat Domnul, iar nu omul”. Acest Mare Arhiereu a predat sfinților Lui ucenici și apostoli Taina sfinți-

¹ Ef. 5:2.

² Evr. 8: 1-2.

rii, ca să rămână până în veac, și i-a arătat sfinți(ți) pe acești liturghisitori ai dumnezeieștilor Taine, „trimițându-le lor Duhul Sfânt”¹. Iar ei au predat-o mai departe ucenicilor lor, de la care și noi am primit-o, prin harul și prin lucrarea Duhului Sfânt. Preoția este Taină mare și sfântă și prin lucrarea apostoliei, care și ea este mare și sfântă, fiindcă scopul preoției este acela de a sfinți și a mântui întreaga omenitate, prin transmiterea harului mântuirii la toate generațiile ce vor veni până la săvârșirea veacului, după cum întreaga omenitate se mântuie prin jertfa Mântuitorului omenirii, Iisus Hristos. Sfântul Dionisie Areopagitul numește preoția diaconie sfântă, chip al ierarhiei celei mai presus de lume și Împărăție dumnezeiască și sfântă.² Iar părintele nostru Ioan Gură de Aur, mărturisind și el acestea, adaugă: „este săvârșită aici, pe pământ, dar își are rânduiala și temeiul de la cetele cele cerești.”³

Dar preoția nu este numai slujire mare și înaltă și sfântă diaconie, ci și o mare Taină, sfântă și dumnezeiască, prin temeiul ei dumnezeiesc, prin scopul pe care îl urmărește, prin caracterul ei dumnezeiesc și prin cele săvârșite de ea mai presus de înțelegere.

Este Taină, fiindcă, prin slujirea preoției, oamenii, care sunt pământești, primesc rânduiala cetelor cerești și devin „duhuri” liturghisitoare și mădulare ale

¹ *Slujba Duminicii Rusaliilor*, „Penticostar”, Ed. Slujirii Apostolice a Bisericii Greciei, Atena, 1959, 202.

² Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească*, I, 2, PG 3 372C 373B.

³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, III, 4, PG 48, 642.

ierarhiei celei mai presus de lume și, ca niște îngeri ai lui Dumnezeu, slujesc Liturghia. Este Taină, fiindcă, prin preoție, pământul devine una cu cerul, iar cele din ceruri se desăvârșesc pe pământ. Căci sus, în ceruri, este tronul și jertfelnicul cel adevărat, iar Serafimii, care stau în cerc, zboară jur-împrejur, înălțând întreita cântare: „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin e cerul și pământul de mărire a Ta.”¹ Aici, pe pământ, este un chip corespunzător (*antitupon*) al jertfelnicului celui din ceruri și în jurul acestuia preoții, ca niște îngeri, cântă *Trisagionul*. Acolo este cărbune aprins pe jertfelnic și clește, iar Serafimii oferă cu cleștele cărbunele de pe jertfelnic.² Aici este cărbunele cel viu, „cleștele” (aici, potirul – *n.n.*), și preotul care împărtășește Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos. Acolo îngerii săvârșesc într-adevăr pe jertfelnic dumnezeiasca Liturghie. Aici preoții aduc înainte pe jertfelnic jertfa cea fără de sânge.

Este Taină, fiindcă prin preoție cele pământești se împodobesc, pământul este ridicat la cer, și cerul se pleacă la pământ. Îngerii cu oamenii se unesc în cântare și oamenii cu îngerii dimpreună Îl preamăresc pe Dumnezeu. Preoția este asemenea cu o scară care unește cerul și pământul și toată făptura o conduce de pe pământ la cer. Dumnezeiescul nostru părinte Ioan Gură de Aur spune despre preoție: „Vezi cât de mare este puterea preoților! Gândește-te la Botez, care este iertarea păcatelor și înfierea, gândește-te la Sfintele Taine, la miile de bunătăți, cele care îți vin ție prin

¹ Is. 6:3.

² Is. 6:6.

punerea mâinilor preoților și prin rugăciunea săvârșită de ei.”¹

Într-adevăr, este cel mai înalt dintre darurile cele dumnezeiești, din câte a hărăzit Dumnezeu oamenilor, și izvorul, ca să spunem așa, al tuturor darurilor lui Dumnezeu către om, fiindcă prin puterea preoției, ca dintr-un izvor îmbelșugat, se revarsă toate bunătățile trimise din cer către oameni. Despre mărirea Tainei Preoției și Sfântul Teodor Studitul spune: „Aceste două daruri mai cu osebite le-a dat Dumnezeu oamenilor, preoția și Împărăția, prin care se slujesc Sfintele Taine, și cele pământești se împodobesc precum în ceruri.”² Pe Taina Preoției se întemeiază Biserica dreptcredincioșilor creștini: „preoție împărătească, neam sfânt.”³ Căci cu adevărat ce este mai mareț, mai înalt, mai sfânt sau mai slăvit între vrednicile de pe pământ decât preoția? Nimic, într-adevăr; fiindcă preotul, fiind luat dintre oameni, prin preoție mijlocește către Dumnezeu pentru oameni cele privitoare la viața și mântuirea lumii. Gândindu-se la cinstea aceasta mai presus de minte dată omului prin preoție, dumnezeiescul Ioan Gură de Aur, minunându-se de puterea dumnezeiască pusă în lucrare prin preot și de înfricoșătoarele Taine săvârșite, spune: „Gândește-te la Botez!” Ce vrea oare să arate prin aceasta? Ce altceva decât Marea Taină săvârșită prin mâinile preoților, prin care se naște din nou omul cel omorât

¹ Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola către Romani*, Omilia 11, PG 60, 484.

² *Epistola către Împăratul Nichifor*, PG 99, 961 A.

³ Petru, 2:9.

prin păcat? Ce altceva vrea să spună decât minunea ce se săvârșește prin învierea din morți a celui botezat în Hristos? Oare nu prin păcat este moartea? Căci oricine se naște în păcat se naște într-o moarte, dar, unindu-se cu Hristos prin Botez, înviază iarăși spre viața veșnică...¹ Și cu adevărat, cât de mult sunt mai presus de fire cele săvârșite prin această Taină! Dar, iată, dumnezeiescul părinte arată și o altă putere, la fel de minunată, a preoției. „Privește, zice, iertarea păcatelor!” Iată cu adevărat ceva măreț și necuprins cu mintea! „Cine poate ierta păcatele afară numai de Dumnezeu?”² spuneau iudeii. Și iată, oameni smeriți, care au îmbrăcat veșmântul preoțesc, pot ierta păcatele celor care sunt oameni asemenea cu ei, fiindcă prin dumnezeiasca preoție s-au îmbrăcat întru putere și s-au încins³. Puterea încredințată lor de a lega și dezlega păcatele i-a arătat pe preoți înaintea oamenilor, îndrăznesc să spun, dumnezei pe pământ, fiindcă „cele pe care le lucrează preoții pe pământ, pe aceleași și Dumnezeu le împlinește în ceruri și iertarea săvârșită aici de robii Lui Stăpânul o întărește”⁴, spune dumnezeiescul Gură de Aur. Ce mare putere! Ce mare este Taina săvârșită! Oameni pământești, prin preoție, dobândesc putere dumnezeiască! Deși se petrec pe pământ, energiile cuvintelor lor au săvârșirea și plinirea în ceruri. Și fapta urmează îndată cuvintele, cerul desăvârșește lucrul săvârșit pe pământ. Cu

¹ Rom. 6:2-5; Col. 2: 12-13.

² Marcu, 2:7.

³ Ps. 92:1.

⁴ Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, III, 3, PG, 48, 643.

adevărat mare și necuprinsă este taina împlinită prin preoție! Dar iată că dumnezeiescul părinte ne arată nouă și un alt lucru minunat. „Vezi, zice, înfierea!” Care înfiere? Înfierea care vine de la Preasfântul Duh. Fiindcă duh de înfiere¹ primesc cei ce se nasc iarăși din Duhul Sfânt, ca să devină fii ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos² ai Împărăției Cerurilor, și aceasta, prin Taina Preoției. Dar iarăși, încă și alte lucruri – arată dumnezeiescul nostru părinte – care se săvârșesc prin puterea preoției. „Vezi, zice, Sfintele Taine!” Toate cele Șapte Taine le arată ca pe o unică, minunată putere a preoției. Prin ce cuvinte voi exprima măreția acestor Șapte Taine? Vor fi de ajuns cuvintele ca să descriu întreagă măreția Tainelor? Fiindcă cele plinite prin Sfintele Taine covârșesc minte și cuvânt. Pentru aceea, socotesc firesc să spun că Tainele sunt dumnezeiești și că dumnezeiesc este ceea ce se lucrează prin preoți, organe simțitoare ale unor lucruri săvârșite mai presus de simțire, acestea fiind statornicite prin mila dumnezeiască. Mi se pare potrivit să spun că aceștia sunt slujitorii lui Dumnezeu. În această numire se cuprinde întreaga măreție a Tainei Preoțești și se concentrează întregul scop al rațiunilor ei întemeietoare. Și nesecat este izvorul harurilor preoției „Vezi, zice, miile de bunătăți care îți izvorăsc ție din punerea mâinilor preoților și prin rugăciunea făcută de aceștia? Care sunt bunătățile revărsate prin punerea mâinilor asupra celor ce vin la preoți? Care

¹ Rom. 8:15.

² Rom: 16-17.

sunt deci aceste bunătăți? Timpul nu mi-ar ajunge dacă m-aș apuca să le înșir¹ pe fiecare în parte și după nume. Fiindcă toate bunătățile, atât duhovnicești, cele pe care le primim din cer, cât și trupești, ne vin nouă prin punerea mâinilor sfințite. Cugetă ce mulțime de bunătăți este dată cu adevărat celor credincioși prin binecuvântarea preoților. Prin punerea mâinilor preoților, pogoară harul Preasfântului Duh. Prin punerea mâinilor, bolile se izgonesc; se îndepărtează cele demonice; se dezleagă legăturile păcatelor; prin mâinile preoților se dau binecuvântările și toate celelalte bunătăți. Să audă rugăciunile încordate ale preoților și să cunoască cel ce voiește câte bunătăți se revarsă lumii prin rugăciunile făcute de ei. Acești mijlocitori trezvitori stau neîncetat între Dumnezeu și om, rugând pe Dumnezeu ziua și noaptea pentru viața și mântuirea lumii. „Mijlocitor între Dumnezeu și firea omenească” – spune dumnezeiescul Ioan Gură de Aur – „a stat preotul, aducându-ne nouă cinstirile de acolo și ducând acolo rugăciunile de la noi.”² Și îl roagă pe El ca să primească jertfa noastră și rugăciunile poporului și să dăruiască milă, iertare, mântuire și ascultare în toate. Prin rugăciunile preoților vine harul lui Dumnezeu asupra poporului și sunt împărțite îmbelșugatele daruri ale Preasfântului Duh. Prin rugăciunile lor, sufletele și trupurile credincioșilor se sfințesc și paraclisele lor aduc vindecare fără a cere vreo plată. Profetul Isaia îl numește Dumnezeu pe preot, zicând: „pe Judecă-

¹ Evr. 11:32.

² Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 5*, 1, PG 56, 131.

tori să nu-î grăiești de rău, iar pe căpetenia poporului tău să nu o hulești!"¹ Tâlcuind acest cuvânt profetic, dumnezeiescul Gură de Aur spune că profetul, când a spus Judecători, se referea la preoții lui Dumnezeu, la cei sfințiți cu harul preoției, fiindcă pe aceștia Legea îi numește dumnezei². Dumnezeu Însuși îl numește pe Moise dumnezeu înaintea lui Faraon, zicând: „Iată, Eu fac din tine un dumnezeu pentru Faraon, iar Aaron, fratele tău, îți va fi proroc.”³

2. Despre necesitatea arhieriei în Biserică

Dionisie, Patriarhul Constantinopolului (1672), arată despre necesitatea arhieriei: „Cu privire la arhierie spunem că este necesară în Biserică, fiindcă În-suși Acela, fiind Mare Arhiereu în ceruri, a rânduit în Biserică «păstori și dascăli», după cum spune Apostolul, «spre desăvârșirea celor sfințiți» și spre zidirea trupului Bisericii”⁴.

Așadar pe cât este de necesară zidirea trupului lui Hristos, pe atât de necesară ne apare arhieria prin care se desăvârșește această zidire. Că Hristos este arhiereul în veac, după rânduiala lui Melchisedec⁵, nimic altceva nu vrea să spună prin „până în veac” decât fap-

¹ Ex. 22:27. *LXX* îi numește pe Judecători, care erau mijlocii torii poporului înaintea lui Dumnezeu, θεοός, dumnezei.

² Ioan Gură de Aur, *Omilia la Facere*, 65, PG, 54, 565.

³ Ex. 7:1.

⁴ Ef. 4:12.

⁵ Evr. 5:5-6.

tul că, prin preoții Lui [care sunt preoți de la El], prin intermediul lor deci, El Însuși sfințește și este sfințit până în veac. Dar temeiul pricinuitor și desăvârșitor al preoților nu este nimeni altul decât arhierul, după cum spune și Sfântul Dionisie: „Dar nici preotul nu va fi el însuși preot de la sine, afară numai prin desăvârșirea care vine de la puterea ierarhică moștenită de la El”¹. Pentru aceasta Tit și Timotei au fost, în chip necesar, învredniciți de arhierie de către apostolii înșiși, ca să rânduiască în cetăți preoți și diaconi și pe ceilalți slujitori ai dumnezeiștilor rânduiei², pentru împlinirea în Biserica lui Hristos a sfinte ierarhii. Din acestea provine și cealaltă problemă, că arhierul este dreptarul pentru preoți, care sunt învredniciți de către acesta prin dumnezeiescul har și împlinesc rânduiala impusă de el. Căci „cel mai mic se binecuvântează de către cel mai mare și este supus acestuia întru toate”³. (Acestea au fost spuse de către Patriarhul Dionisie, în Sinodul reunit în Constantinopol în 1672, și au constituit cel mai însemnat capitol al întregului sinod).

3. Superioritatea preoției în Noul Testament față de preoția Vechiului Testament

Diferența majoră dintre preoția Noului Testament de preoția Vechiului Testament este de aceeași natu-

¹ Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească*, 5, PG 3, 505C.

² Tit, 1:5.

³ Mansi, 34B, 1784B-D și 37, 457-459.

ră cu diferența dintre cele două testamente, cel vechi și cel nou, anume cu diferența stabilită între umbră și întrupare, între chip și adevăr. Fiindcă vechiul cult și vechea preoție erau chipul și umbra Noului Testament, iar jertfele și diferitele ierurgii ale Vechiului Testament erau chipul și umbra tainelor viitoare¹.

Superioritatea preoției neotestamentare față de cea din Vechiul Testament se arată și din temeiul ei. Preoția vechiului cult îl avea drept temei pe Aaron, un om supus păcatelor, arătat de către Moise ca preot al lui Dumnezeu², iar preoția Noului Testament Îl are temei pe cel mai înalt Arhiereu, pe Însuși Dumnezeul-Om, pe Domnul nostru Iisus Hristos³, Care i-a arătat pe apostolii Lui, prin pogorârea Duhului Sfânt, arhieriei mistagogi și liturghisitori ai dumnezeieștilor Lui Taine.

Dar și diferența de jertfă adusă lui Dumnezeu marchează superioritatea preoției Noului Testament. Fiindcă Aaron a adus jertfă sângeroasă, el jertfind boi și tauri, țapi, viței și junci, iar preotul Noului Testament aduce jertfa cea fără de sânge, jertfa cea duhovnicească a Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu, Care S-a jertfit pe Sine pentru viața și mântuirea lumii.

4. Despre rânduiala preoției

Preoția este o rânduială a dumnezeieștii taine celei simțitoare, având putere duhovnicească, săvârșită de

¹ Col. 2:17; Evr. 8:5; 10:1.

² Ex. 28:1 et passim.

³ Evr. 4:15; 5:7, 26-28; 8:1; 9:11.

către bărbați pentru mântuirea și ajutorul oamenilor, „Taină încredințată nouă de către Domnul Dumnezeu-ul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos.”¹

Preoția ca Taină îl arată pe preot organ al Duhului Sfânt, mistagog și liturghisitor al dumnezeieștilor ierurghii; prin preoție, un om din rândul oamenilor săvârșește pentru oameni cele către Dumnezeu. Sfântul Grigorie de Nyssa spune: „Aceasta este puterea Cuvântului care pe preot îl face cuvios și prețuit prin reînnoirea binecuvântării, deosebindu-l de restul comunității. Căci ieri și mai înainte vreme, fiind unul singur între mai mulți, era arătat în chip străin conducător al poporului, înainte mergător, învățătorul evlaviei, mistagog al tainelor nepătrunse. Și acestea le face nefiind în legătură cu nimic din cele ale trupului sau ale materiei, ci, fiind, după toate aparențele, același care era, printr-o putere nevăzută și prin har, își schimbă sufletul cel nevăzut la o stare mai îmbunătățită.”² „Taina sfințirii preoțești este desemnată prin diferite numiri: *hirotonia*³, *hirotonire taini-*

¹ Gavriil, Mitropolitul Filadelfiei, al Monemvasiei Sevirului, *Rânduiala cu privire la Sfintele Taine*, în Preafericitul Hrisant, Patriarhul Ierusalimului, *Rânduielei*, editată de Sfânta Mitropolie a Târgoviștei a Ungrovlahiei, 1715 (v. Penelopi Stathi, Hrisant Notaras, *Patriarhul Ierusalimului, Înainte Mergător al iluminismului neolenic*, Atena, 1999, pp. 186-189.

² Sf. Grigorie de Nyssa, *Cuvânt la sărbătoarea Luminilor*, PG 46, 58 D 584A.

³ Sf. Ignatie Teoforul, *Către locuitorii Filadelfiei*, 10 PG 5 837. A. *Rânduielei apostolești*, Cartea a 7-a, 16, 17, PG 1113B-1116B. Ioan Gură de Aur, *Comentarii la Faptele Apostolilor*. Omilia 14, 3, PG, 60, 116.

că¹, *treapta preoției (ordinatio)*², *binecuvântare preoțească (benedictio presbyterii)*³, *taină a sfințirii preoțești*⁴ (*sacramentum antistitis*).”⁵ Sfântul Ignatie, în *Epistola către Tralieni*, 2, 3, spune: „În afara păstorilor Bisericii, nu există alegere, nici adunare a sfinților, nici adunare a cuvioșilor”⁶.

5. Despre temeiul preoției în Biserică

În Biserica lui Hristos, preoția își are începutul de la pogorârea Sfântului Duh peste sfinții ucenici și apostoli ai Mântuitorului Hristos.⁷ Apostolii mai înainte de pogorârea Duhului Sfânt nu aveau vrednicia preoției, fiindcă Duhul Sfânt, Cel Ce dăruiește toate și Care îi desăvârșește pe preoți, încă nu venise la aceștia. Era așadar necesară pogorârea, ca să fie unși prin Sfântul Duh. De aceea Domnul le poruncește de mai înainte apostolilor: „Din Ierusalim să nu vă de-

¹ Theodoret al Cyrului, *Istoria Bisericească*, I, 9, PG, 82, 932C-937A: χειροτονία μυστικωτέρα.

² Ciprian al Cartaginei, *Epistola XXVII*, I, PL, 4, 298B.

³ Aurelianus Arelatensis, *Regula ad virgines. Ordinem etiam quomodo psallere de beatis, in hoc libello iudicavimus inserendum*, PL 68, 404 C.

⁴ Pacianus, *Sermo de Baptismo*, VI, PG, 13 1093B.

⁵ Vezi și Makarios, Arhiepiscopul Lithuaniei, *Teologia dogmatică*, capitolul despre Taine, tradus de Vasileion Filippidou, Atena, 1875, p. 294.

⁶ Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Tralieni*. 2, 3, PG 5, 780 A-B.

⁷ Vezi Zoironkaviou Voroussou, Adam, *Despre purcederea Sfântului Duh numai de la Tatăl*. Lucrările teologice IX și X, traduse din limba latină, tom 2, în Roma, 1797. p. 75.

părtați, ci să așteptați făgăduința Tatălui, pe care ați auzit-o de la Mine, că Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt nu mult după aceste zile.¹ „[...] ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi”². Darul Cinei celei de Taină a fost gândit ca temei al Tainei Sfintei Euharistii, aceea pe care o vor săvârși apostolii care devin preoți și slujitori ai Tainelor lui Hristos, după venirea Duhului Sfânt. Mai înainte de pogorârea Duhului Sfânt, Sfinții Apostoli nu au săvârșit Taina Sfintei Euharistii și nicăieri nu se mărturisește că ar fi săvârșit-o. Nici nu a spus vreodată vreunul dintre Sfinții Părinți din vechime ceva despre aceasta, nici nu există vreo mărturie sau dovadă că această Taină s-ar fi săvârșit mai înainte de pogorârea Duhului Sfânt. Apostolii sunt atestați săvârșind pentru prima dată Taina dumnezeieștii Euharistii după pogorârea Sfântului Duh.³ Aici se relatează că apostolii, după pogorârea Sfântului Duh, au frânt pâinea. Frângerea pâinii închipuie Taina Sfintei Euharistii. Aceasta se mărturisește și în cuvintele Sfântului Apostol Pavel, în *Epistola I către Corinteni*, în care zice: „Paharul binecuvântării pe care-l binecuvântăm nu este oare împărțășirea cu Sângele lui Hristos? Pâinea pe care o frângem nu este oare împărțășirea cu Trupul lui Hristos?”⁴. Mai înainte de pogorârea Duhului Sfânt se adunaseră toți, „dăruindu-se rugăciunii și cererii, împreună cu femeile și cu Maria, maica lui

¹ Fapte, 1:4-5.

² Fapte, 1, 4-8.

³ Fapte, 2, 42, 46; 20, :7:11; 27:35.

⁴ I Cor. 10:16.

Iisus și împreună cu frații”, fără a frânge pâinea.¹ Duhul Sfânt S-a pogorât peste cei doisprezece și peste cei șaptezeci, fiindcă Duhul Sfânt S-a pogorât peste toți, dar nu i-a arătat pe toți deopotrivă liturghisitori ai Tainelor și Apostoli ai Evangheliei, ci pe fiecare l-a arătat vrednic de chemarea și misiunea lui, pe care o avea potrivit chemării lui de la Domnul. Prin pogorârea Duhului Sfânt, nu au fost echivalați cei 70 de apostoli cu cei doisprezece, fiindcă, după cum reiese din Capitolul al 8-lea al *Faptelor Apostolilor*, cei 70 nu au putut transmite și altora Duhul Sfânt. De aceea Filip, fiind unul dintre cei 70 și dintre cei șapte diaconi, propovăduind în Samaria și botezând pe cei care au crezut în Hristos, nu a dat acestora și Duhul Sfânt, ci Biserica din Ierusalim, auzind că „și Samaria a primit cuvântul lui Dumnezeu, a trimis la aceștia pe Petru și Ioan, care, pogorându-se acolo, s-au rugat pentru ei ca să primească și ei Duhul Sfânt (căci nu Se pogorâse peste nici unul dintre ei, ci erau doar botezați în numele Domnului Iisus Hristos). Atunci numai și-au pus mâinile și au primit Duhul Sfânt.”²

¹ Fapte, 1:14. Mai înainte de venirea Duhului Sfânt nici n-ar fi putut să frângă pâinea, deci să săvârșească Taina Dumnezeieștii Euharistii, fiindcă numai Duhul Sfânt, pogorându-Se, săvârșește prefacerea pâinii și vinului în Trupul și Sângele lui Hristos.

² Vezi Faptele, 8: 14-17. Filip a botezat și un eunuc, dar nu și-a pus mâinile peste el. Sfântul Isidor Pelusiotul spune că „mai târziu, un altul dintre cei doisprezece apostoli a pus mâinile și a venit Duhul Sfânt asupra lui. Dar poate că a pogorât Duhul Sfânt peste eunucul botezat în același fel în care a pogorât peste toți cei ce ascultau cuvântul lui Petru în casa lui Corneliu și care i-a uimit pe credincioșii tăiați împrejur care veniseră cu Petru.

Din aceasta reiese limpede că ierarhia bisericească se întemeiază pe pogorârea Duhului Sfânt și fiecare și-a primit treapta în ierarhie, după măsura darului lui Hristos. Cei doisprezece apostoli au cea mai înaltă treaptă în ierarhia bisericească, deci pe cea a episcopilor, iar cei 70 pe cea a ucenicilor. Constantin Iconomul, în *Culegerea epistolară despre cele trei trepte ale preoției*, spune: „Dar preoții din adunarea de la Ierusalim, cei care au fost deosebiți în mod atât de evident de apostoli, cine erau? Cine alții, dacă nu cei care urmau îndată după cei doisprezece apostoli, adică cei șaptezeci de apostoli, aleși de Mântuitorul atât după timp, cât și după rang și trimiși la propovăduire? Aceștia sunt numiți *ucenici*, pentru a-i diferenția de cei doisprezece apostoli. Între aceștia se aflau și Matia, socotit cu cei unsprezece, și Barnabas, cel hirotonit împreună cu Sf. Pavel, care mai apoi a fost ridicat la vrednicia apostoliei precum am spus mai înainte, și alții pe care îi menționează istoria bisericească și Biserica Apostolească, cinstindu-le pomenirea an de an. Erau așadar preoți, preoți în toată puterea cuvântului, adică preoți liturghisit ori, după cum îi numește sugestiv vechiul *Synodicon*, „Sinodul dumnezeiesc și sfânt adunat în Ierusalim, format din sfinții învățători și apostoli, din preoții liturghisitori și din frații împreună cu aceștia.”¹

Și aceasta în mod sigur era înainte de Botez, cf. Fapte 10:45. (Faptele, 10:44; Isidor Pelusiotul, *Epistola XXI, Către Antioh*, PG 78, 429 C)

¹ K. Oikonomou, *Despre cele trei trepte sfințite ale Bisericii. Culegere epistolară. În care se tratează și despre autenticita-*

Diferența dintre episcopi și preoți constă în faptul că episcopii dobândesc harul de a transmite Duhul Sfânt și de a întemeia și a sfinți biserici, iar preoții primesc de la episcopi harul de a aduce jertfă lui Dumnezeu și de a săvârși Tainele în lipsa episcopului. Sfântul Ignatie Teoforul, în *Epistola* lui către *Traleni*, în Capitolul al 10-lea, spune că episcopul are locul Domnului, iar preotul urmează după tronul serafimilor¹. Cei șaptezeci de apostoli, care s-au împrăștiat în toată lumea spre propovăduire și care au întemeiat Biserica, au primit mai întâi harul de la Biserică, fiindcă, odată cu desemnarea lor, Biserica și-a primit îndată organizarea și împlinirea canonică a lucrării ei apostolești. Biserica s-a arătat chiar de la început ca un trup ale cărui mădulare erau strâns unite, având drept cap pe Domnul nostru Iisus Hristos și a fost călăuzită de Duhul Sfânt pentru continuarea în lume a lucrării apostolești a Mântuitorului, Care a încredin-

tea Canoanelor Apostolice, Nauplia, pp. 77-78. Subliniind, scrie acestea: Lc., 10: 1:17:24. Despre care a spus și Eusebie: „Doisprezece Apostoli, dar 70 de Ucenici” (*Istoria Bisericească III*, 24). Domnul nostru Iisus Hristos a ales doisprezece apostoli, de același număr cu cele doisprezece neamuri ale lui Israel, dar șaptezeci de ucenici, după Sinedriul Adunării, format din cei șaptezeci de bărbați și preoți ai lui Israel chemați la această vrednicie (*Fapte*, 4, 5). Vezi Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericească*, I, 12 și *Mineiul pe ianuarie*, 4, p. 79; Valsamon, *Tălcuire la Canonul al 14-lea al Sinodului Neocezareii și despre episcopii bisericilor locale, în chipul celor 70*, zice canonul al 14-lea al Sinodului din Neocezareea „că nu ei înșiși hirotonesc”. La fel și Canonul I al Sinodului din Antiohia și al 13-la din Ankira.

¹ V. Ghelasie Kyzic, *Actele lucrărilor Sinodului din Niceea*, tomul al II-lea, cap. L, PG, 85, 1316C.

țat mai departe Bisericii lucrarea Sa apostolească. Biserica i-a trimis pe ei la propovăduire, dându-le harul pe care l-au avut și cei 12 Apostoli mai înaintea lor, în același fel în care și apostolii au transmis harul lor episcopilor din bisericile locale (Vezi Canonul al 14-lea al Sinodului local din Neocezareea¹).

Cei doisprezece apostoli trebuie să fie considerați continuatorii și păstrătorii lucrării Mântuitorului Hristos și ai Sfintelor Taine, cei doisprezece stâlpi de susținere care au fost clădiți pe piatra care este Mântuitorul nostru Iisus Hristos, pe care s-a construit Biserica Lui, ca să rămână până în veac.²

¹ *Pidalionul sau cărma Arcei celei înțelegătoare, Una sfântă, sobornicească și Apostolească Biserică Ortodoxă, adică toate sfințele și dumnezeieștile canoane ale sfinților și vestițiilor Apostoli ai Bisericii Ortodoxe, ale sfintelor Sinoade Ecumenice și locale Orthodoxe, și parțial ale Sfinților Părinți greci, învredniciți de har, reuniți și tâlcuiți în graiul nostru comun, pentru înțelegerea celor mai simpli, de către ieromonahul Nicodim*, editat acum a doua oară de către Constantin Karpola al Olimpiei, în Atena 1841, p. 228. Stahis I, episcop al Bizanționului, a fost prohirisit de către Sf. Apostol Andrei; Apellis I, episcopul Iracliei, prohirisit de către Sf. Ap. Andrei; Amblias I, episcopul Odisoupolei, prohirisit de către Sf. Andrei; Urban I, episcopul Macedoniei, prohirisit de către Sf. Andrei; Narcis, ep. Atenei, prohirisit de către Sf. Andrei; Aristoboulos I, episcopul Bretaniei, fratele lui Varnava, prohirisit de Sf. Apostol Andrei. La aceștia face referire Sf. Pavel, în *Epistola către Romani* (Rom. 16: 8-10). Tertius, episcopul Ikoniei, al doilea după Sosipatru, cel care a transcris *Epistola către Romani* a lui Pavel (Rom. 16:22), Marcu, episcopul Apoloniei, Iustus, al Elefteropolis, Artemas, al Lustrei, au fost prohirisiți episcopi de Sf. Pavel.

² Sf. Dionisie Areopagitul spune că: „Apoi, la vremea potrivită, au fost învățați Sfinții Apostoli prin inspirația Duhului Sfânt

Biserica, prin Sfinții Apostoli, l-a desemnat pe Iacob, ruda Domnului, episcop al Bisericii din Ierusalim.¹ Desemnarea unei persoane ca episcop al Bisericii se putea săvârși, fiindcă cei doisprezece apostoli erau ei înșiși episcopi, iar apostolia lor îi covârșește pe episcopi prin har și fiindcă fiecare biserică se cuvine să fie încredințată unui episcop, ceea ce observăm că s-a respectat pretutindeni.

6. Despre lucrarea de căpătâi a preotului

Lucrarea de căpătâi a preotului este aceea de a aduce jertfă lui Dumnezeu pe sfântul jertfelnic. Dar aceasta devine evident din momentul investiturii preotului de către arhieru și numai prin predanie, când zice: „Primește odorul acesta și-l păstrează pe el până la a Doua Venire a Domnului nostru Iisus Hristos, când iarăși se va cere de la tine!”²

chipul săvârșirii Tainei Sfântului Botez și a Sfintei Mirungeri și a preoției și toate celelalte care ne-au fost predate nouă în afara Scripturilor” (*Despre ierarhia bisericească*, 7, PG 3, col. 72).

¹ Există și alte păreri: din acest motiv îl menționăm în același loc.

² v. *Evhologionul cel Mare*, Astir, Athena 1980. p. 165. Preasfințitul Iov, în cartea lui despre Taine, spune: „Preoților li s-a dat puterea de către cei care i-au hirotonit de a sluji toate Tainele cele fără de prihană și de a le împărtăși pe acestea credincioșilor după rânduiala și slujba sfintei Biserici” (Gavriil, Mitropolitul Filadelfiei și Monemvasiei Sevirului, *op. cit.*, p. 111.) Sfântul Simeon al Tessalonicului zice că preoții nu au în puterea lor nici hirotonirea și nici puterea de a lega și a dezlega, ci numai episcopii. Dar la îndemnul și prin delegarea episcopilor sau la nevoie pot și ei să lucreze aceasta (v. *Răspuns* 11, PG

Preoților le sunt rânduite și celelalte slujiri de către arhieru: a boteza și a unge cu Sfântul și Marele Mir pe cei botezați, a săvârși Taina Nunții, a mărturisi și a ierta păcatele celor ce se pocăiesc, a înmormânta morții, a mirui, a citi rugăciuni pentru cei aflați în neputințe, pentru cei posedați și tulburați de duhuri necurate, a povățui și a învăța turma¹. Propovăduirea în Biserică a fost și este lucrarea și vrednicia episcopului, pe care acesta o încredințează, după voia lui, preoților, dacă vor fi vrednici de aceasta. Sfântul Ioan Gură de Aur, ca episcop, alcătua predica și despre aceasta mărturisește după cum urmează: „Iar acum vom încredința aceasta (săvârșirea botezului) celor mai simpli dintre preoți, iar cuvântul învățaturii, celor

155, 861). *Canonul al XX-lea* al Sinodului din Cartagina spune: „Mirungerea și sfințirea să nu se facă de către preoți și nici nu este îngăduit preotului să schimbe ceva din liturghia publică. (PG 138, 41B). Sfântul Ignatie Teoforul spune: „Ce este așadar episcopul? Oare nu e ceva dincolo de toată începătoria și puterea? Căci preoții sunt sfătuitoarii și însoțitorii episcopilor, iar diaconii sunt slujitorii episcopilor (v. *Epistola către Tralieni*, 7, PG 5, 785-788A). „Arhierelui sunt încredințate slujiri proprii, iar preoților le este rânduit locul lor propriu și leviților le sunt rânduite slujiri proprii (Clement Romanul, *Epistola I către Corinteni* 40, PG 1, 289A). Sfântul Ghelasie zice: „Episcopul ține locul Domnului, preotul locul serafimilor, iar diaconul pe al heruvimilor” (PG 85, 1316C).

¹ Dionisie Areopagitul scrie către Demofil: „Iar ție îți hotărăsc diaconii dumnezeiești și acestora le poruncesc preoții, iar ierarhii preoților și ierarhilor apostolii și urmașii apostolilor”, *Epistola a VIII-a către Demofil terapeutul*, IV, PG, 3, 1093C. Arhieriei au locul celor doisprezece apostoli, iar preoții au locul celor șaptezeci.

mai înțelepți.”¹ Iar Possidius, „*eidem presbytero potestatem dedit (episcopus) coram se in ecclesia evangelium praedicandi ac frequentissimi tractandi contra usum quidem et consuetudine affricanarum ecclesiarum ... Postea bono praecedente exemplo, accepta ab episcopis potestate, presbyteri nonnulli coram episcopis populis tractare coeperunt verbum dei*”². Aceiași preot (lui Augustin, adică) episcopul i-a încredințat puterea de a predica și de a tâlcui Scripturile și aceasta foarte des, în prezența episcopului în biserică, în ciuda uzului și obiceiului bisericilor africane. După aceea, luând bun exemplu din cel precedent, prin puterea primită de la episcopi, toți preoții au început să tâlcuiască Cuvântul lui Dumnezeu în fața episcopilor și a poporului.”

Aceste sfinte rânduieli nu sunt asociate în mod esențial preoției, nici hirotoniei, fiindcă, precum s-a spus, lucrarea proprie preotului este aceea de a jertfi, adică de a aduce jertfa cea fără de sânge lui Dumnezeu, și totuși slujirile mai sus amintite sunt încredințate și preoților de către arhieriei, potrivit cu sfințenia Tainelor slujite și pe măsura potrivirii preoților cu sfințenia celor slujite. De aici vin și încredințarea acestor Taine preoților potrivit cu vârsta, experiența, petrecerea, sporirea duhovnicească, educația, vrednicia și celelalte, precum și deosebirea slujirilor între ele.

¹ Ioan Gură de Aur, *Omilia a 3-a*, având ca subiect *Epistola Întâia către Corinteni*, 3, PG 61,26.

² Possidius Calamensis, *Vita Sancti Aurelii Augustini*, V, PL 32, 37.

Săvârșirea uneia dintre aceste Taine fără investitura episcopului este anulată *per se*, fiind săvârșită de o persoană lipsită de puterea împlinirii lucrării.

Dar există și alte Taine pe care numai episcopii înșiși le săvârșesc și nu pot fi încredințate preoților în nici un chip. Aceste slujiri sunt următoarele: a) a transmite harul preoției, adică a hirotoni în Biserică preoți și diaconi; b) a binecuvânta și a sfinți Sfântul și Marele Mir; c) a sfinți biserici; și d) a sfinți antimise.

7. Despre succesiunea vredniciei apostolești

Vrednicia apostolească nu este limitată numai la persoana apostolilor, ci este succesorală, fiindcă *apostolia* Sfinților Apostoli este veșnică, din pricina caracterului veșnic al lucrării mântuitoare a Bisericii pe care a întemeiat-o Mântuitorul omenirii. De aceea este necesar ca lucrarea Bisericii să fie dăinuitoare, pentru rezidirea neîncetată a întregii umanități pe care Biserica este chemată să o reînnoiască și să o mântuiască. Și, așa cum lucrarea Bisericii se întinde până în veac, la fel se va menține și va dăinui și succesiunea vredniciei apostolești. Tot astfel, câtă vreme vor dura comuniunea oamenilor pe pământ și propășirea neamului omenesc, tot atât va dura și succesiunea vredniciei apostolești prin puterea arhieriei.

Cei dintâi urmași ai vredniciei apostolești au fost și cei dintâi episcopi ai Bisericilor, hirotoniți de către Sfinții Apostoli Iacob, Marcu, Linos, Timotei, Tit, Stahus și toți ceilalți.

Prin aceasta, suntem toți reuniți laolaltă în Biserică, prin puterea și autoritatea tuturor apostolilor, fiindcă toți apostolii au avut în chip desăvârșit puterea de a aduna laolaltă¹ și de a ridica Biserici, pe care de la început le-au întemeiat neatârinate și autocefale. Prin urmare, pretențiile pe care le ridică Biserica Apuseană sprijinindu-se pe faptul că episcopul Romei este urmașul corifeului apostolilor, Petru, sunt dintre cele mai ciudate, ca unele care neagă implicit celorlalți apostoli vrednicia apostolească, și, odată cu aceasta, le neagă și puterea și harul Duhului Sfânt, și hirotonirea lor ca arhieriei și liturghisitori ai Sfințelor Taine ale Bisericii, și harul mântuitor pe care îl au prin puterea de a întemeia Biserici – toate acestea sunt negate odată cu contestarea vredniciei lor arhieresti. E limpede tuturor cât de multe lucruri ciudate rezultă de aici prin această neobișnuită contestare a apostoliei de la cei care o dețin de drept.

Căci toți episcopii sunt de aceeași cinste unii față de alții, ca egali și ca urmași ai uneia și aceleiași vrednicii apostolești.

Înseși treptele preoților, ale diaconilor și ipodiaconilor decurg tocmai din treapta episcopală, fiindcă, precum ziceam, episcopul este urmașul vredniciei apostolești, dar una este Biserica și una este și preoția care își are întemeierea din treapta apostolească și arhierescă, fiindcă numai de la episcop decurg toate treptele și rangurile, fiindcă numai episcopul este cel care stabilește în Biserică preoții, diaconii, ipodiaco-

¹ Sensul etimologic al cuvântului *ecclesia* este cel de *adunare, comuniune*.

nii și restul ierarhiei rangurilor Bisericii și le dă lor, odată cu vrednicia preoției, și toate harurile câte socotește că este necesar să li le încredințeze.

8. Despre episcop

Cuvântul „episcop” desemnează supravegherea și cercetarea pe care arhierul o exercită asupra întregii Biserici¹.

În Sfintele Scripturi, Dumnezeu este numit episcop, ca Unul Care ține și veghează toate. El este numit *episkopos* de Iov: „Aceasta este partea hărăzită de Dumnezeu omului nelegiuit și aceasta este moștenirea pe care o primește de la *Veghetorul* (id est, *LXX Episkopos*, adică Dumnezeu²). Și iarăși: „Și purtarea

¹ La Împărații Leon și Constantin episcopul este definit astfel: Episcopul este veghetorul și purtătorul de grijă al tuturor sufletelor îmbisericate, al celor din eparhia lui, având putere desăvârșită asupra preotului, diaconului, psaltului și monahului. Propriu episcopului este faptul de a-i ocroti pe cei smeriți și de a-i înfrunta pe cei mândri și de a-și pune sufletul pentru turma lui, și strămtorarea ei să devină propria lui preocupare (*Alegerea titulaturii*, 8, 1-2, PG 113, 477D).

² Iov, 20:29. Tâlcuind acest cuvânt din Scriptură, înțeleptul Olimpiodor zice: Dar auzind episcopii că Dumnezeu este numit de Sfânta Scriptură prin această numire, să se străduiască să păstreze vrednicia numirii și, veghind cele privitoare la turmă cu trezvie și preamărindu-L prin credință, printr-o viață fără prihană și prin învățătură, să afle de aici cine este adevăratul *episcopos* și să aspire să poarte în tot chipul icoana Aceluia. Căci, precum cel ce imită icoana împărătească este cinstit pentru a o fi imitat bine, dar este cinstit și pentru faptul de a o fi înfrumusețat, tot așa fericit este și episcopul cel ce își înalță cugetul la adevăratul episcop

Ta de grijă (episkopi) a ținut vie suflarea mea”¹. Tot *episkopos* este numit Domnul nostru Iisus Hristos de către corifeul apostolilor, Petru, în Prima lui Epistolă, în care zice: „Căci erați ca niște oi rătăcite și v-ați întors acum la *Păstorul* și la *Păzitorul* (ἐπίσκοπον) sufletelor voastre.”² Tot *episkopoi* erau numiți după har și cei aleși de Dumnezeu, precum spune cu privire la Eleazar Însuși Dumnezeu: „Eleazar, fiul preotului Aaron, va fi *supraveghetor* (*id est*, ἐπίσκοπος).”³ Episcopi în Vechiul Testament sunt numiți *supraveghetorii* și *păzitorii* odoarelor altarului și administrației de la Templu, precum este scris despre Eleazar că avea în supravegherea lui „întreg cortul mărturiei”⁴ și cu privire la Iodae, că a pus *supraveghetori* (episkopous) peste lăcașul Domnului.⁵ Episcopi erau numiți, de asemenea, și căpeteniile treburilor politice și exterioare, când „s-a mâniat Moise pe căpeteniile (episkopous) oștirii, pe căpeteniile miilor și pe sutași”⁶. În sfârșit, tot episcopi sunt numiți și apostolii înșiși, precum și

și râvnindu-l pe el și fiind între oameni ca Dumnezeu și având drept episcop pe cel ce l-a făcut pe el episcop în Iisus Hristos, într-adevăr (Olimpiodor, *Tâlcuire la Fericitul Iov*, cap. 20, PG, 93, 220D-221A). Pentru aceasta și dumnezeiescul Isidor Pelusiotul, scriind episcopului Tribounian, zice: „Episcopul de la înșăși numirea sa trebuie să cunoască propria rânduială/ iconomie și cele ce are de făcut” (*Epistola 149*, PG 78, 281D-284A).

¹ Iov, 10:12.

² I Petru, 2:25.

³ Num. 4:16.

⁴ Num. 4:16.

⁵ IV Regi 11:18.

⁶ Num. 31: 14.

urmașii direcți ai acestora, împreună cu întreg șirul celorlalți, după cum întăresc Sfinții Părinți ai Bisericii.

9. Mărturii istorice despre treapta și vrednicia episcopului și deosebirea treptelor episcopilor și preoților

Episcopii apar devreme în Biserică, încă din perioada Sfinților Apostoli, ca cei mai vechi întâistătători ai Bisericii, sub supravegherea directă a apostolilor. Superioritatea lor față de preoți – și din aceasta decurge deosebirea lor față de aceștia, ca persoane de rang superior care împlinesc aceeași rânduială în clerul Bisericii – devine limpede încă de la întemeierea Bisericii.

Vedem deja din vremurile apostolice delimitându-se clar această deosebire dintre episcopi și preoți, fiindcă, potrivit dumnezeieștii rânduiei a Mântuitorului, fiecare Biserică locală avea un întâistătător (ἐπίσκοπος), împreună cu mai mulți preoți (*presbiteri*) și diaconi, preoții neavând aceleași rânduiei și așezăminte convenite episcopilor¹. Astfel, în primele

¹ Sf. Ignatie Teoforul, *Către Filadelfieni*, cap. 4, zice: „Un episcop împreună cu preotul și diaconii” (PG 5, 824A) „Nu este cu neputință nouă, dacă voim acest lucru pentru numele lui Dumnezeu, ca cele mai apropiate Biserici să trimită episcopi, unele preoți, altele diaconi.” (837A). *Idem*, *Către Smirneni*, cap. 8: „Toți ascultați de episcop așa cum Iisus Hristos a ascultat de Tatăl, iar de preot ascultați ca de Sfinții Apostoli, iar pe diaconi să-i respectați ca porunca lui Dumnezeu. (852A). *Idem*, *Epistola către Tralieni*, cap. 12: „Se cuvine nouă fiecăruia în parte, și

capitole ale *Apocalipsei* lui Ioan sunt amintiți, în ordinea vredniciei, cei șapte îngeri, adică întâistătătorii (ἐπίσκοποι) Bisericilor din Efes, Smirna și celelalte¹, în care se certifică istoric faptul că fiecare din aceste Biserici aveau mai mulți preoți în același timp. Tot astfel și apostolii, care răspândeau cuvântul lui Dumnezeu din cetate în cetate și întemeiau pretutindeni comunități creștine, au așezat în acestea, ca urmași² ai episcopiei lor, alți episcopi ca întâistătători ai celorlalți păstori și preoți. În mod sigur, în multe locuri din Sfânta Scriptură aceștia sunt numiți episcopi și preoți. Și aceasta se arată în multe alte locuri, precum rezultă și din următorul pasaj din Sfântul Apostol Pavel: „tuturor sfinților în Iisus Hristos (ceea ce înseamnă toți credincioșii creștini, adică mirenii), împreună cu episcopii și diaconii”³, unde tagma preoților, întru care se și află întreg temelul comuniunii creștinești, nu mai este specificată după nume, ea fiind cuprinsă în cea a episcopilor. Dar faptul că Apostolul, la începutul epistolei sale, transmite salutul său către toată comunitatea creștinilor din neamul Filipenilor, fără să pomenească în special numele de preoți, tocmai fiindcă atunci era comună numirea între preoți și episcopul lor (în speță, cea de ἐπίσκοπος), ilustrează pe deplin

preoților în special, să despovăreze pe episcop.” (684B). Clement Alexandrinul, *Stromateis*, Cartea a VI-a, 13: „Și aceste trepte ierarhice ale episcopilor, preoților, diaconilor sunt, cred, chipul slavei îngerești.” (PG 9, 328).

¹ Apoc. 1:11,1:20-2:22.

² Tit. 1:5.

³ Filip. 1:1.

concepția epistolei cu privire la aceasta și, totodată, confirmă absoluta ei vechime.¹

Tot dintre episcopi, citim și în Faptele Apostolilor, că Sfântul Apostol Pavel a trimis din Milet în Efes și i-a chemat pe preoții acestei Biserici, pe care, învățându-i și sfătuindu-i, îi numește tot episcopi.² Din cele spuse se vedește, așadar, în modul cel mai limpede că identitatea numelor (de episcopi și preoți) arată identitatea în ansamblu a lucrărilor lor, fiindcă atât episcopii, cât și preoții sunt veghetorii, supravegheatorii, purtătorii de grijă și păzitorii turmei creștinești, dar nu dețin în ierarhie și identitatea treptelor³. Dar

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, tâlcuind locul din Apostol citat mai sus, „împreună cu episcopii și diaconii”, zice: „Ce oare? Era o singură cetate și mai mulți episcopi? Nicidecum. Ci i-a numit astfel pe preoți. Căci atunci, în acea vreme, erau desemnați cu aceeași numire. (*Comentariu la Epistola către Filipeni a Sfântului Apostol Pavel, Omilia 1, 1, PG 62 183*). Iar Teofilact, în tâlcuirea aceluiași loc: „Căci nicidecum nu erau deosebite numele lor, ci episcopii erau numiți preoți și diaconi.” (*Comentariu la Epistola Sfântului Pavel către Filipeni, cap. 1, PG 124, 1141C*).

² Fapte, 20:28 *et passim*: „Drept aceea, luați aminte de voi înșivă și de toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați Biserica lui Dumnezeu.”

³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola I către Timotei, Omilia 11*, zice: „Sfântul Pavel, vorbind despre episcopi și caracterizându-i pe ei, arată pe cine trebuie să primim și de cine trebuie să ne ferim, și apoi, lăsând tagma preoților, trece la diaconi. De ce oare? Căci nu este mare distanța dintre aceștia și episcopi. Căci și aceștia au primit ca slujire învățătura și chibzarea Bisericii, și cele pe care le-a grăit cu privire la episcop aceleași se potrivesc și preoților. Căci episcopii numai prin hirotonie îi depășesc și numai prin aceasta se pare că sunt superiori preoților (v. PG 62, 553).

chiar și în afara acestora, rânduiala episcopilor nu se identifică cu cea a preoților, iar faptul că de la bun început a fost deosebire de treaptă între cele două stări reiese limpede din obiceiul păstrat în vechime în bisericile locale de a scrie în pomelnice separat și evidențiat numele episcopilor și de a le păstra cu scrupulozitate în arhive, precum și din faptul că episcopii au fost reținuți de istorie ca adevărații cărmuitori ai bisericilor locale și ca urmași ai Sfinților Apostoli. Dar poate judeca oricine limpede că, dacă lucrurile ar sta altfel, adică dacă episcopii și preoții ar fi de aceeași treaptă și nu s-ar deosebi unii de alții în ierarhie¹, istoria, în preocuparea care îi este proprie sau în strădania ei caracteristică de a rememora, nu s-ar fi îngrijit niciodată în mod special de a reține numele episcopilor. Este de remarcat în această privință că notarea minuțioasă a numelor episcopilor încă din primele veacuri ale Bisericii și păstrarea lor consecventă în arhivele bisericești s-au făcut nu doar din dorința exactității, nici de dragul memoriei istorice și arhivistice, ci dintr-o rațiune cu mult mai înaltă și mai profund esențială, și anume, ca fiecare biserică locală să poată în orice împrejurare ilustra neîntrerupta succesiune apostolică, precum și să adeverească noblețea și autoritatea descendenței ei apostolice.²

Fiindcă Biserica din Ierusalim avea mai mulți preoți, după cât se pare, toți scriitorii vechi bisericești îl

¹ lit. κατ' ἀξίωμα – după vrednicie, după rang.

² „Habemus ennumerare eos, qui ab apostolis instituti sunt episcopi, et successores eorum usque ad nos” (Irinaeus, *Contra haereses* III, 3, PG 7, 848A).

menționează drept cel dintâi episcop pe Iacob, ruda Domnului. Ieronim și Eusebie spun că el a fost hirotonit îndată după patima Domnului, de către apostoli¹, dar *Canoanele Sfinților Apostoli*, Sfântul Ioan Gură de Aur, Epifanie și alții întăresc faptul că a primit episcopia de la Însuși Domnul².

Iar pe Iacob, care a răbdat moarte mucenicească, l-a urmat Simeon al lui Cleopa, care este pomenit în *Evanghelie*.³ Iar cel dintâi episcop al Antiohiei se spune că a fost Euodios și împreună cu el, Ignatie, ambii primind harul arhieriei de la Sfinții Apostoli⁴ și ambii

¹ Hieronymus, *De viris illustribus*, 2: „Post passionem Domini stati ab apostolis Hierosolymorum episcopus ordinatus.” (PL 23, 639A); „revenind la Iacob, ruda Domnului, căruia i s-a încredințat scaunul episcopal din Ierusalim de la Sfinții Apostoli după patima Domnului...” (Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericească*, II, 23, PG 20, 196B).

² *Canoanele Sfinților Apostoli*, VIII, 35, „Și eu, Iacob, rudă după trup a lui Hristos, episcop hirotonit de Însuși Domnul și de către apostoli, zic așa...” PG 1, 1137B). Ioan Gură de Aur, *Omilia la Epistola I către Corinteni*, cap. 15, 38, 4: *Căci însuși despre sine spune că a fost hirotonit și a fost cel dintâi făcut episcop în Ierusalim* (PG 61, 326); Epifanie al Ciprului, *Panarion*, 78, 7: Cel dintâi acesta a primit scaunul episcopiei și lui cel dintâi i-a încredințat Domnul scaunul Său pe pământ.” (PG 42, 709A).

³ Cu privire la episcopii hirotoniți în timpul vieții noastre, ne este cunoscut că aceștia sunt: în Ierusalim, Iacob, ruda Domnului, și după ce a murit el, al doilea, Simeon al lui Cleopa”, (*Canoanele Sfinților Apostoli*, 7, PG 1, 1048B). V. și Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericească*, III, 11, PG 20, 245B.

⁴ Teodoret al Cirului, *Culegere sau felurite dialoguri*, PG 83, 81A și Marele Athanasie, *Epistolie cu privire la cele petrecute în Ariminos în Italia și în Seleucia al 47-lea Sinod al*

fiind numiți, pare-se, episcopi ai Antiohiei în același timp. Dar pentru ca lucrarea lor episcopală să nu întâmpine conflicte, Sfinții Apostoli au avut grijă ca pe unul dintre ei să îl pună episcop al comunității creștine dintre iudei, iar pe celălalt din neamuri.¹ Cu toate acestea însă, această părere a criticilor, care, de altminteri, era inteligentă și plină de bun simț, este contrazisă ca falsă și neîntemeiată de către Eusebie, care afirmă în mod explicit că unul l-a urmat pe celălalt, unul primind cea dintâi episcopie, iar celălalt pe cea de-a doua în șirul episcopilor, și tocmai în aceasta constă ordinea succesorală a Bisericii.²

Iar cât privește Biserica Romei, potrivit mărturiilor scriitorilor bisericești din vechime, cel dintâi a fost Linos³, iar pe acesta l-a urmat Clement, și pe acesta iarăși Anaclet⁴. În același mod, ar putea cineva să enumere și multe alte biserici locale, ale căror succesiuni episcopale istoria le-a consemnat cu gri-

Isauriei: „Sfântul Ignatie care a fost rânduit episcop după Sfinții Apostoli în Antiohia și care a fost mucenic al lui Hristos...” (PG 26, 776C).

¹ C. Baronius, *Annales Ecclesiastici*, vol. 14, Roma, 1878.

² „Dar și pe scaunul celor din Antiohia, după Euodie, care a stat cel dintâi, al doilea între cei arătați de noi mai sus este știut a fi fost Ignatie.” (Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericească*, III, 22, PG 20, 256C).

³ Ioan Gură de Aur, *Omiliile la Epistola a II-a către Timotei*, omiliile 10, 3. „Pe acest Linos istorisesc unii că a fost episcop al Bisericii Romei, al doilea după Sfântul Petru.” (PG 62, 659. V. Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericească*, III, 4, PG 20, 220C-221A).

⁴ Augustinus Hipponensis, *Epistola* LIII, 2: „Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus.”; (PL 33, 196).

jă.¹ Acestea toate, precum am spus mai sus, nu se întâmplă și în cazul preoților. Așadar din însăși natura și constituția Bisericii rezultă că în ierarhie alta era treapta episcopilor și alta treapta preoților. Și totuși din mărturiile amintite și din multe altele adunate din sinoadele locale și eparhiale ale veacului al doilea și al treilea avem Sfânta Tradiție, a cărei autenticitate în Biserica noastră este absolută și care are aceeași autoritate precum cea a Sfintei Evanghelii: Sfânta Tradiție a Uneia, Sfintei, Sobornicești Biserici Apostolice ne-a transmis nouă ierarhia, ceea ce este suficient pentru noi.

10. Întâmpinare împotriva celor ce neagă temeiul preoției

Dumnezeiescul Gură de Aur, în tratatul său *Despre Preoție*, Cartea a III-a, cap. 5, spune despre cei care ignoră temeiul preoției următoarele: „Este vădită nebunie a trece cu vederea un astfel de temei, fără de care nici mântuire nu putem dobândi, nici vreuna dintre făgăduitele bunătăți. Căci «nu poate nimeni intra în Împărăția cerurilor», fără a se naște iarăși «din apă

¹ Despre acestea vezi Constantin Iconomos, „*Despre cele trei trepte ierarhice*”, Nauplia, 1835, pp. 100-107. Despre succesiunile ierarhilor Bisericii din Roma în special, vezi Filoteu Bruennios, Mitropolit al Seriei, *Tâlcuirea celor două epistole ale celui întru sfinți Părintelui nostru Clement al Romei* (Clement al Romei, *Cele două Epistole către Corinteni* dintr-un Mss. aflat în Biblioteca constantinopolitană, publicat pentru prima dată complet, cu prolegomene și note, în Constantinopol, 1875, p. 50 și urm., §14.

și din duh»¹, și cel ce nu mănâncă Trupul Domnului și nu bea Sângele Lui este lepădat din viața veșnică². Dar toate aceste Taine nu se pot săvârși prin nimic altceva decât numai prin mâinile sfinților aceluia, adică ale preoților. Cum oare cineva ar putea, fără aceștia, scăpa din focul gheenei³? Sau cum ar putea să dobândească cununile cele făgăduite⁴?⁵ Iar în *Omilia a III-a la Epistola către Filipeni* zice următoarele: „Plângi pe cei necredincioși, plângi pe cei care nu primesc nimic din Sfintele Taine, pe cei care sunt alungați în afara luminii, pe cei care sunt în afara pecetluirii Duhului Sfânt!”⁶ Și în *Omilia a III-a la Epistola I către Corinteni* zice: „mare este Taina Botezului și fără botez este cu neputință a dobândi Împărăția!”⁷

11. Răspuns celor care neagă diferența esențială dintre treapta de episcop și cea de preot

Fericitul Arhelau, episcopul Kasharului Mesopotamiei (a murit în jurul anului 280 d.Hr.), în epilogul lucrării lui *Dialoguri contra Maniheilor*, zi-

¹ In 3:5.

² In. 6:53-54.

³ Mt. 5:22. 18:9. Mc. 9:43, 47.

⁴ II Tim. 4:8.

⁵ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, II, 5, PG 48, 643.

⁶ *Idem*, *Comentariu la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, 4, PG 62, 203.

⁷ *Idem*, *Comentariu la Epistola I către Corinteni*, omilia a III-a, 2, PG 61, 25.

ce despre importanța ierarhiei: „Ne numim creștini, cu voia Mântuitorului, cum dă mărturie Biserica și cum învață Sfinții Apostoli.¹ Și cel mai bun arhitect care este Sfântul Pavel a pus temelia noastră, adică a Bisericii, și a pus rânduială, stabilind în aceasta diaconi și preoți și episcopi², statornicind pe cei care trebuie să fie slujitori³. Dar acestea toate, bine rânduite și cu dreptate, își păstrează până acum temeiul lor inițial, și rânduiala din această ierarhie rămâne cu noi neschimbată.”⁴ Cuvintele acestui fericit părinte al Bisericii sunt foarte semnificative, deoarece el însuși se numește pe sine episcop⁵ în lucrarea sa *Dialoguri contra lui Manens*, referindu-se la cererea adresată lui de către Manens ereticul, care cerea să vorbească cu presbiterul Diodor, iar nu cu el, fiindcă Diodor era

¹ Fapte, 11:26.

² Filip. 1:1; 1Tim. 3:2, 8:12; 1Tim. 5:17-19; Tit. 1:5-7.

³ 1 Tim. 3:8-13.

⁴ Arhelaos, *Acta disputationis cum Manente haeresiarcha*, LI, PG 10, 1517AB. De numele de *diakonos* se foloseau cei mai vechi părinți cu privire la toate treptele preoțești inferioare. Tot așa Clement Alexandrinul (*Stromateis*, Cartea a VI-a, 13, PG 9, 328C).

⁵ Arhelau nu era episcop, ci preot, dar se numește pe sine episcop, fiindcă în vechime, uneori, și preoții erau numiți cu numele generic de episcopi; și invers, Diodor era numit presbiter, ca rang fiind episcop. Tocmai aceasta arată și cuvintele ereticului Manens, citate de Arhelau, că, deși numirile se foloseau nediferențiat, totuși distincția rangului și a vredniciei în ierarhie era evidentă. Astfel, citatul este foarte elocvent pentru ceea ce susținea mai sus Sfântul Nectarie, și anume, că în vechime exista o confuzie la nivelul termenilor, al denumirilor între *presbiter* și *episcop*, rangul în ierarhie al celor două trepte fiind însă clar diferențiat.

episcop. „Îngăduie să vorbim cu Diodor, căci depășește rangul tău, pentru că el este episcop.”¹ Din aceea rezultă că vrednicia episcopului în Biserică a existat încă de la întemeierea ei și în Biserică se distingea de treapta preoției, iar această distincție nu era cunoscută numai celor din Biserică, ci și celor din afara ei, precum se dovedește din cuvintele lui Manens. Iar cei care nu voiesc să îl deosebească pe episcop de *presbiter*, aceia se fac vinovați fie de o completă ignoranță, fie de rea voință. În Biserică, treapta de episcop era, prin natură, superioară treptei de preot, precum se dovedește din Sfânta Tradiție apostolică, păstrată de Biserica sobornicească, și din istoria bisericească.

Sfântul Policarp a fost prohirisit episcop de către însuși Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan. Fericitul Ieronim spune: „Policarp era ucenicul Sfântului Apostol Ioan și a fost prohirisit de către el episcop al Smirnei.”² Același lucru spun și Tertulian și Eusebie, că i-a fost încredințată de către înșiși ucenicii Domnului episcopia Bisericii Smirnei³. Iar că această episcopie era treapta cea mai înaltă a sfințeniei mărturisește și Sfântul Ieronim: „Totius Asiae princeps fuit”.⁴ A fost episcop deci al întregii Asii. Iar acest fapt s-a petrecut îndată după moartea martirică a Sfântului Ignatie. Astfel încât Policarp a primit chivernisirea și grija bisericilor de pe tot cuprinsul Asiei. Era deci arhiepiscop și patriarh al bisericilor din Asia.

¹ Arhelau, *Acta disputationis cum Manente haeresiarca* XL, PG 10, 1492A.

² Hieronymus, *De viris illustribus*, 17, PL 23 668B.

³ Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericească*, III, 36, PG 20, 288B.

⁴ Hieronymus, *op. cit.*

12. Numirile episcopilor

Superioritatea trepteii episcopale și distanțarea ei de treapta preoților sunt întărite prin cele spuse mai sus și prin înseși numirile care au fost atribuite episcopilor din vechime fie în semn de prețuire, fie pentru a sublinia înălțimea rangului lor. Dar din mulțimea acestor numiri am adunat aici pe cele îndeobște mai folosite, mai obișnuite sau pe cele mai evidente:

1. *Apostoli*. Fiindcă numirea de *episcop* o aveau preoții în comun cu episcopii, în vechime, spre a-i deosebi, episcopii erau numiți în mod obișnuit *apostoli*.¹

2. *Următori ai apostolilor* (*Successores, Vicarii Apostolorum*). Acest titlu de cinste atribuit episcopilor, în care se concentrează învățătura fundamentală a Bisericii cu privire la permanenta și neîntrerupta succesiune a vredniciei episcopale și descendența ei directă din vrednicia apostolilor, se identifică practic cu cel general de episcop, dar prin autoritatea celor care au fost puși pe scaunele episcopale întemeiate nemijlocit de către Sfinții Apostoli.² Este de menționat totodată faptul că atât Biserica Romană, cât și așa-numita Înalta Biserică Anglicană consideră și apreciază favo-

¹ Teodoret al Cirului, *Tâlcuire la Epistola I către Timotei*, III, 1, PG 82, 804B. „Pe aceștia îi numeau odinioară presbiteri și episcopi, iar pe cei care acum sunt episcopi îi numeau apostoli.”

² Hieronymus, *Epistola CXLVI Ad Evangelium*, 1, PL 22, 1194: „Ubi cumque fuerit Episcopus, sive Romae, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandriae, sive Tanis, ... eiusdem est Sacerdotii ... Omnes Apostolorum successores sunt.” v. și Augustinus Hipponensis, *Epistola 142*, PL 33 1025-1029.

rabil învățătura Bisericii noastre cu privire la succesiunea/moștenirea apostolică în persoana episcopilor.

3. *Întâistătători sau Proestoși (Praepositi)*¹. Sunt numiți astfel pentru a se evidenția superioritatea lor absolută între toate celelalte trepte clericale. De asemenea, de obicei se adaugă la aceste două numiri despre care vorbim acum și termenul de „duhovnicesc”, pentru a le deosebi de rangurile laice.

4. *Proedroi*² (*Praesides, Praesidentes*). Această numire le-a revenit episcopilor în adunările ecleziastice ale comunităților creștine și, în special, de la locurile înalte (*πρωτοκαθεδρία*)³ pe care le ocupau în sinoadele bisericești eparhiale convocate.

5. *Eforoi (Inspectores)*⁴. Astfel sunt numiți episcopii, ca unii cărora li s-a încredințat întru toate paza și supravegherea întregii comunități creștine.

6. *Îngerii Bisericii (Angeli Ecclesiae)*⁵. Numirea aceasta a fost dată evident în Cartea *Apocalipsei*, aco-

¹ Aflând așadar mai târziu Dimitrios (Episcopul Alexandriei) cele din dioceza sa, întâistătător (*proestos*) fiind...” (Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericească*, VI, 8, PG 20, 536C, *Istoria Bisericească* VI, 3, PG 20, 529A).

² Inițial, termenul se referea numai la episcopi, din secolul al V-lea se referă la capul Bisericii întregi, la patriarh (v. Lampe, *A Greek-English Patristic Lexicon*, Clarendon Press, 1961).

³ Eusebiu al Cezareii, *op. cit.*, VIII, 2, PG 20, 743A: „Împreună cu care, multă vreme, alte scrisori venind, a adăugat pe toți *proedrii* bisericilor...”

⁴ Filostorgios, *Istoria bisericească*, III, 15, PG 65, 504A: „S-a auzit mai întâi de Paulin, care a fost mutat din eforia Tîrului în cea a Antiohiei.”

⁵ Socrates, *Istoria bisericească*, Cartea a IV-a, 23, PG 67, 520C: „Îngerul Bisericii din Thmuis Sarapion.”; Hieronymus,

lo unde episcopii celor șapte biserici sunt numiți îngerii: „cele șapte stele sunt îngerii celor șapte biserici”¹. Și, fiindcă, potrivit învățaturii apostolilor, îngerii sunt „duhuri liturghisitoare trimise spre slujire pentru a împărți mântuire celor ce vor veni”², de aceea și episcopii, fiind și ei rânduiți spre slujirea Evangheliei și a sfinților, sunt părtași aceleiași numiri de îngeri.

7. *Locțiitori (topotiritai)* și *epitropi ai lui Hristos (Legati, Vicarii Christi)*. Pe de o parte, treapta episcopală a fost întotdeauna cunoscută ca fiind sfințită și consfințită de către Însuși Hristos, iar episcopii erau priviți ca niște ocârmuitori legiuitori ai Bisericii, pe care erau datori să o chivernisească în numele lui Iisus Hristos. Așadar, potrivit aceleiași gândiri, episcopii erau socotiți locțiitori (*topotiritai*) și administratori (*epitropi*) ai lui Hristos și toți erau datori, potrivit învățaturii Sfântului Apostol Ignatie, să le arate lor aceeași supunere ca Însuși Domnului³, iar potrivit *Canoanelor Sfinților Apostoli*, să le acorde lor cinstea cuvenită, ca și cum ar întruchipa însăși Persoana lui Hristos pe pământ⁴. Dar că toți episcopii

Commentarius in primam epistolam ad Timotheum 3: „Quanto magis sacerdos legem exquiret, quia angelus Dei omnipotentis est” (PL 30, 879C).

¹ Apoc. 1:20

² Evr. 1:14.

³ Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Tralieni* 2, PG 5, 777C: „Episcopului să vă supuneți ca Domnului.”

⁴ *Canoanele Sfinților Apostoli*, Cartea a II-a, cap. 26, PG 1, 668A: „Acesta este pentru voi un dumnezeu pe pământ. După Dumnezeu, care trebuie să se bucure de cinste din partea voastră.”

din vechime erau numiți *locțiitori* și *epitropi* ai lui Hristos, o mărturisește o mulțime de bărbați vrednici de crezare din Hesperias¹ mai cu seamă. Și numai scaunul papal, în mândria sa, a îndrăznit să-și însușească deplin și exclusiv, și drept urmare, ca pe un privilegiu al său special, ceea ce conștiința creștină primară a atribuit tuturor episcopilor de obște, ca pe un titlu de cinste.

8. *Papa* (παπας). Această denumire fiind în mod evident mai îndrăgită din pricina respectului și a dragostei pe care le implică, fiind sinonimă cu denumirea de *tată*, *părinte*, *avva* etc., s-a potrivit de la început tuturor treptelor, atât episcopilor, cât și preoților lor. Dar, în vremurile ulterioare, coborând accentul pe finală (παπας), cuvântul a fost folosit la popoarele din regiunile răsăritene în special ca o numire rezervată preoților. Dar grafia inițială corectă, cu accentul pe inițială (παπας), a rămas ca titlu propriu numai pentru episcopi, care erau numiți, spre deosebire de ceilalți, și „părinții părinților” (*patres patrum*)² sau părinții episcopilor (*patres episcoporum*)³.

¹ Ambrosius Mediolanensis, *Commentarium in epistolam B. Pauli ad Corinthios primam*, XI, 10, PL 17, 253D-254A: „Episcopus personam habet Christi ...vicarius Domini est.”; Augustinus Hipponensis, *Quaestiones Veteris et Novi Testamenti*, cap. 127, PL 35, 2386: „Antistitem eius puriorem caeteris esse oportet... est enim vicarius eius.”

² Sf. Grigorie Teologul, *Epitaf pentru părintele, Vasile fiind de față*, Cuvântul 18, 40, PG 35, 1040B „Toți arhieriei al căror părinte vestit...”

³ Hieronymus, *Contra Ioannem Hierosolymitanum*, 12: „Licet ipse nominis tui extenues dignitatem, cum patrem pene

Totuși, înaintând în timp, folosirea acestui nume a fost restrânsă într-atât, încât, în cele din urmă, a ajuns un titlu de cinste pentru Arhiepiscopul Bisericii din Alexandria¹. Dar cei ce susțin insistent că acest titlu a fost atribuit pentru prima dată Patriarhului Chiril al Alexandriei la Sinodul din Efes, ca reprezentant în sinod al Papei de la Roma, Celestin, afirmă aceasta în mod cu totul neconvingător, arbitrar și necunoscând istoria, fiindcă uită că aproape în același timp, Dionisie, părintele Bisericii Alexandrine, alcătuind un cuvânt despre Iraclie, episcopul Alexandriei, care era mai vârstnic decât Chiril, îl numește pe el papă.²

Dar că acest nume a fost atribuit în vechime tuturor episcopilor de obște, precum s-a arătat mai sus, și nu numai episcopilor Romei, reiese limpede din multe locuri ale corespondenței vechilor scriitori. Astfel, în asemenea epistole cei care erau clerici în Biserica din Roma, trimițând scrisori altor episcopi din alte părți, se adresau acestora cu numirea de papă.³

omnium episcoporum, et antiquae reliquias sanctitatis et opere et sermone despicias" (PL 23, 381BC).

¹ Sf. Teodoret al Cirului, *Istoria Bisericească*, I, 4, PG 82, 909C; Epifanie al Ciprului, *Panarion*, 156, 18, PG 42, 209C, et passim, citând dintr-o scrisoare a lui Arie către Eusebie din Nicomidia, scrisoare care a ajuns în mâinile lui Epifanie, Κυρίῳ ποθεινοτάτῳ ἀνθρώπῳ θεοῦ πιστῷ ὀρθοδόξῳ Εὐσεβίῳ, τῷ ἐν Νικομηδείᾳ, "Ἀρειος ὁ διωκόμενος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου πάππα ἀδίκῳς διὰ τὴν πάντα νικῶσαν ἀλήθειαν, ἧς καὶ σὺ ὑπερασπίζεις, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

² *Epistolă către Filemon* de către Eusebie al Cezareii, *Istoria Bisericească* 7, 7, PG 20, 648C „Acest canon și acest tipic le-am primit de la fericitul nostru papă (Patriarhul Alexandriei) Iraclie”.

³ Ciprianus Carthaginensis, *Corespondență, Epistola III*: „Cipriano papae, presbyteri et diacones Romae consistentes sa-

Dar cel dintâi dintre episcopii Romei care și-a luat numele de papă pare a fi fost Siricius¹. Cel mai cunoscut care și-a însușit numele acesta ca pe o vrednicie proprie sau rang propriu este reținut Leon, supranumit cel Mare (440-461) și, după acesta, îndeosebi, cel mai iubitor de slavă dintre toți papii, Grigorie VII (1046-1073), care în unele dintre decretalele sale a decis că numai el însuși în lume, ca episcop al Romei, este îndreptățit să fie numit papă².

9. *Arhonții Bisericii (Principes Ecclesiae)*³. *Mai marii preoților (Principes Sacerdotorum)*⁴ și celelalte.

lutem..." (PL 4, 228B) și *Epistola XXV*: Cipriano papae Moises, et Maximus presbiteri Romae salutem etc..." (PL 4, 288A).

¹ Siricius, *Epistula VI ad diversos episcopos*, PL, 13, 1164A.

² V. C. Baronius, *Annales Ecclesiastici*, an. 1076, vol. 3, Roma, 1867.

³ Eusebiu al Caezareii, *op.cit.* 8, 3, PG, 20, 748A. „Atunci așadar cei mai mulți câți erau ocârmuitori (*arhontes*), nevoindu-se cu râvnă în chinuri înfricoșătoare, s-au arătat prilej istorisirilor marilor lupte.”; Hieronymus, *Commentarium in Psalmum 45*: „*Principes ecclesiae, id est episcopi*”, PL 26, 960B.

⁴ Ambrosius Mediolanensis, *Commentarium in Epistolam ad Ephesios*, 4, PL, 17, 409D-410A: „în episcopo omnes ordines sunt : quia primus sacerdos est, hoc est principes sacerdotum” și Hieronymus, *Breviarium in Psalmum 44*: „*Principes Ecclesiae, id est, episcopi*” (PL 26 1018A).

13. Despre lucrările liturgice ale treptei episcopale și despre celelalte rânduiele prin care episcopii se deosebesc de preoți

De la început, în Biserică a prevalat stăruitor ideea că episcopul este persoana cea mai înaltă a clerului și mai marele sfinte ierarhii din propria lui eparhie (în calitatea lui de ierarh). Aceasta explică în mod distinct numirea de *arhontes ai bisericilor* dată episcopilor, precum am văzut mai sus. Din aceste pricini, de la episcop, ca de la capul însuși sau de la centru, trebuie să fie chivernisite și ocârmuite toate cele ale Bisericii¹. De la el, de la episcop, trebuie să fie împărțit harul duhovnicesc al tuturor lucrărilor ierurgice ale cultului divin. Tot de la el sau prin autoritatea lui trebuie să se săvârșească lucrarea învățaturii creștine și lucrarea tuturor Tainelor, rânduielilor și slujbelor bisericești și a întregii mistagogii². Adevărul celor spuse reiese limpede din cele ce urmează.

¹ Sfântul Ignatie Teoforul, *Către Smirneni*, 8, PG 5, 852A „Nimeni fără îngăduința episcopului să nu facă ceva din cele nerânduite în Biserică.” „Să nu se facă nimic fără ca acesta să știe” (*Epistola Către Policarp*, episcopul Smirnei, 4, PG 5, 865A).

² *Canonul Apostolic 39*: „Preoți și diaconii, fără cunoștința episcopului, nimic să nu săvârșească, căci el este cel ce ocârmuiește poporul Domnului și de la el se va cere răspuns pentru sufletele lor” (PG 137, 120B).

14. Dreptul episcopilor în hirotiesire

Printre activitățile pur duhovnicești, de săvârșire a Sfințelor Taine, sau cele administrative sunt multe despre a căror îndeplinire am spus că, în lipsa episcopului, dar totdeauna numai cu binecuvântarea acestuia, a fost încredințată preoților și diaconilor. Dar ceea ce constituie din capul locului trăsătura distinctivă a episcopiei apostolice și caracterizează fundamental treapta episcopului este hirotonia sau transmiterea prin punerea mâinilor episcopului (*heirothesia*)¹ a harului Duhului Sfânt, prin care se săvârșesc Sfintele Taine. Iar dacă uneori găsim în vechile izvoare că, la hirotonie, și preoții care slujeau împreună cu episcopul își puneau mâinile pe capul celui hirotontit², acest fapt trebuie gândit ca petrecându-se în virtutea participării și împreună-lucrării cu episcopul, ca și în cazul celorlalte slujbe. Așadar vechea concepție a Bisericii, exprimată cu claritate, care, ca dogmă, a dăinuit neclintită în decursul timpului, este următoarea: că nu-

¹ Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola I către Timotei, Omilia II*, 1, PG 62, 553: „Nu este mare distanța dintre ei (adică dintre preoți și episcopi). Căci și aceștia au primit desăvârșit învățătura și grija Bisericii. Și cele ce le-am spus cu privire la episcopi se potrivește și preoților. Numai prin dreptul de hirotonie sunt superiori și numai prin aceasta par să se deosebească de preoți.” „Quid enim facit excepta ordinatione Episcopus, quod presbiter non faciat?” (Hieronymus, *Ad Evangelium, Epistola CXLVI*, PL, 22, 1194).

² „Presbiter cum ordinatur, episcopo eum benedicente super caput eius manum tenente, etiam omnes presbiteri qui praesentes sunt, manus suas juxta manum episcopi super caput illius teneant”. (*Concilio Carthaginensis*, Can. 3, Mansi 3, 951A).

mai episcopul este săvârșitorul canonic, prin funcția cu care a fost investit, al *hirothesirii* (*solus episcopus est minister ordinarius et ex officio ordinationis*).

Și potrivit acestui canon, dintre cele mai reprezentativ ortodoxe, numai episcopii sunt îndreptățiți să hirotonească episcopi, preoți și diaconi (v. Canonul al II-lea al Sfinților Apostoli)¹. Astfel încât, dacă vreodată, împotriva oricărei rânduiei bisericești, unii preoți ar îndrăzni să-și depășească atribuțiile hirotonind, Biserica i-ar caterisi pe ei și aceasta dintotdeauna, ca fiind anticanonici și nesupuși².

15. Despre îndatoririle preotului

Păstorul trebuie să fie sarea pământului³, pentru ca pământul să se săreze, trebuie să fie frământătura care să dospească întreaga făptură⁴ aflată în grija lui, trebuie să fie lumina⁵ care luminează întunericul.

Cu privire la această apostolie, Mântuitorul zice către apostolii Lui: „Voi sunteți sarea pământului!

¹ PG 137, 37C.

² Acesta (Ishiras) nu este preot. Căci a fost făcut preot de către Kollouthos, care a fost crezut episcop, și mai apoi i s-a poruncit, de către Sfântul Sinod și episcopii dimpreună cu dânsul, să fie preot, cum era și mai întâi: și, după rânduială, toți cei care fuseseră făcuți preoți de Kollouthos au fost alungați din acest loc în care erau mai înainte, precum și acest Ishiras, care era văzut ca un laic.” (Sfântul Athanasie cel Mare, *Apologia împotriva Arienilor*, 75, PG 25, 385B).

³ Mt. 5:13.

⁴ I Cor. 5, 6:7.

⁵ Mt.5:14.

Dacă sarea se va strica, cu ce se va mai săra? De nimic nu mai este bună decât să fie aruncată afară și călcată în picioare de către oameni. Voi însă sunteți lumina lumii. Și nu poate să rămână ascunsă cetatea care stă în vârful muntelui."¹ Vezi înălțimea rangului: ca o cetate care stă pe vârful muntelui și care se vede de pretutindeni, așa este caracterizat de Mântuitorul păstorul duhovnicesc: „Nici nu aprind făclie și o pun sub obroc, ci în sfeșnic și luminează tuturor celor din casă”². Dar vezi și cum le poruncește acestora: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre bune și să Îl slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri.”³

Păstorul trebuie să petreacă asemenea unui înger pe pământ, ca să aibă aceeași petrecere, la îndemnul Domnului și urmând pildei Lui. El trebuie nu numai turma lui să o povățuiască, ci și pe cei aflați în afara ei, fiindcă pentru aceasta a fost rânduit episcop. Pentru împlinirea acestui scop se cuvine să se facă următor al Sfinților Apostoli. Păstorul trebuie să călăuzească bine turma oilor celor cuvântătoare încredințată lui de Hristos și să îndrume bine Biserica printr-o conștiință curată, spre dobândirea mântuirii căutate și râvnite de fiii ei. Pentru aceasta, cei ce râvnesc episcopia⁴ trebuie mai întâi să se cerceteze pe ei înșiși dacă într-adevăr sunt potriviți pentru aceasta. Trebuie să vadă dacă într-adevăr au fost dobândite toate cele

¹ Mt. 5:13-14.

² Mt. 5:15

³ Mt. 5:16.

⁴ I Tim. 3, 1.

cerute și țintite de această vrednicie spre împlinirea neabătută a celor mai înalte îndatoriri impuse de activitatea de păstorire duhovnicească. Trebuie să vadă dacă ei mai întâi s-au învrednicit de darul îndumnezeirii, potrivit cu cele spuse de Sfântul Dionisie Areopagitul¹: „și unii ca aceștia s-au făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, așa cum Sfântul Pavel îl descrie pe episcop.”²

16. Despre cuviința preotului

Cuviința preoțească este forma vieții particulare și comunitare a păstorului duhovnicesc prin limitele impuse de însăși demnitatea, rangul și petrecerea lui preoțească. Potrivit acestor limite, trebuie ca păstorul duhovnicesc, și acasă, și la biserică, și în comunitate și oriunde ar fi, să păzească pretutindeni chipul cuviinței preoțești. Este necesar ca bună-cuviința să îl împodobească pe el în altar și în timpul săvârșirii îndatoririlor lui sfinte, în cetate, pe cale, în călătorii, plimbări și în tot locul, precum și acasă la el. Iar pricina pentru acestea sunt însăși înălțimea chemării cinului său și marea lui apostolie. Chemat a fi preot al Dumnezeului Celui Preaînalt și învățător al comunității, el trebuie să fie demn de rangul lui și să dea exemplu de desăvârșire creștină turmei sale pe care este chemat să o păstorească, fiindcă ea își aștește privirile asu-

¹ V. Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească*, V, 5, PG 3, 505AC.

² I Tim. 3:1-7. V. Nikiforos Kalogera, *Păstorirea duhovnicească*, Atena, 1883, p.188.

pra lui ca asupra unui model de desăvârșire. Preotul care nu se întemeiază pe acest canon¹ și urmează unei petreceri străine de acesta și doar maimuțărăște cuvioșia se ostenește în zadar să cultive în cei păstoriți de el evlavă și cuvioșia. E ca și cum ar voi să umple un ulcior găurit², fiindcă cei care iau aminte la el sunt cei mai severi judecători ai lui, gata oricând să proclame cea de pe urmă osândă împotriva lui; și aceasta o fac nu numai cei mai austeri, ci și cei mai binevoitori. Și pe bună dreptate, fiindcă petrecerea lui este potrivnică cinului său. Iată ce spune dumnezeiescul Gură de Aur: „Pe preoți atunci mai cu seamă trebuie să îi cinstim când sunt vrednici de cinste și prin purtarea lor.”³ Dar pricina unei astfel de austerități a purtării neabătute sunt sfințenia demnității lor și apostolia lor înaltă. Căci preotul stă în biserică înaintea poporului îmbisericit, ca propovăduitor al celor sfinte și învățător al dumnezeieștilor porunci și al sfințelor canoane și toți cer de la învățătorul dumnezeieștilor cuvinte și porunci să se arate el însuși pildă, fiind un model și un exemplu de virtute și desăvârșire, despre care vorbește și Sfântul Petru zicând: „Căci la aceasta ați fost chemați, fiindcă și Hristos a pățimit pentru voi, lăsându-vă vouă pildă ca să umblați pe urmele Lui”⁴ și i-a învrednicit pentru ca învățătura lor să fie întărită

¹ Gal. 6:16; Filip. 3:16.

² E. L. a Leutsch, F.G. Schneidewin, *Paroemiographi Graeci*, Corpus Paroemiographi Graecorum, tom. I, Gottingae 1839, pp. 343, 4.

³ Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Psalmul 7*, PG 55, 399.

⁴ I Petru 2:21.

de fapte, spre pilda și spre întărirea lor”, fiindcă toți cunosc ceea ce înseamnă sfânta spusă: „a povățui și a săvârși cele povățuite altora”¹, și nu se gândesc nici o clipă că ei înșiși trebuie să fie păzitori ai poruncilor, iar învățătorii lor să le lase deoparte, fiindcă e cu neputință ca cineva să conceapă această idee în minte, că ei ca mireni trebuie să petreacă potrivit poruncilor, iar învățătorii lor nu sunt datori la aceasta sau că celor păstoriți li se impune îndreptarea, rânduiala, desăvârșirea și chiar sfințenia, iar preoților și propovăduitorilor nu li se impun acestea. De aceea și sunt gata să zică unui astfel de învățător și predicator: „Doctore, vindecă-te pe tine însuși!”² și versul acela din Euripide: „Doctor pentru alții, dar el însuși spumegând de răni.”³

Învinuirea unui astfel de păstor se face și mai aspră când lipsa modelului dă naștere la îndoieli în cei slăbiți în credință, din pricina necredinței păstorului. Un astfel de păstor va stârni neîncredere cu privire la dreptatea principiilor religioase învățate de el, fiindcă principiul potrivit căruia din fapte se arată credința este prin fire recunoscut de toți. Despre aceasta zice și Sfântul Apostol Iacob: „Arată-mi credința ta din faptele tale și eu îți voi arăta credința mea din faptele mele.”⁴ Un astfel de cuvânt răspunde turma păstorului care cere de la ea arătarea din fapte a credinței ei.

¹ Fapte, 1:1.

² Lc. 4:23.

³ *Proverb al lui Euripide*, în Suidae Lexicon, ex recognitione Imm. Bekkeri, Berolini, 1854, p. 444.

⁴ Iac. 2:18.

17. Despre sfințenia preotului

Sfințenia pentru preot este adevăratul lui veșmânt care îl împodobește mai presus de toată lumea, cel care îl face pe el recunoscut tuturor, în toată vremea și în tot locul, cel care îl arată pe el tuturor vrednic de respect și atrăgând evlavia tuturor. Preotul sfânt odihnește inimile credincioșilor, aduce pace conștiinței lor, se face pildă și model al vieții creștinești și întruchipează icoana vie și perceptibilă a cultului creștin, icoană care este tuturor vădită, potrivit căreia se judecă sfințenia principiilor evanghelice și de către cei din afara bisericii, care, admirând această icoană vie, admiră în fapt dumnezeiasca noastră credință, zicând: „Iată ce păstori ai poporului a dat creștinismul.”

Sfințenia risipește atacurile, înfrânează limba cea nestrunită, îl păzește pe preot în tot locul și îl face neclătit. Aceasta mărturisește și dumnezeiescul Ioan Gură de Aur zicând: „Dacă viața preotului ar fi întru totul armonizată cu faptele credinței, ea ar fi neclătită în fața capcanelor diavolului.”¹ Așadar este necesar și cu totul inevitabil ca păstorul duhovnicesc să-și păzească cu grijă rânduiala lui, astfel încât și propriul lui cin să fie vrednic de cinste și ca să dea turmei păstorite un bun exemplu de urmat și să poată astfel zădărnici asalturile demonice; altminteri, mai devreme sau mai târziu, va stârni împotriva-i din toate părțile tot felul de învinuiri și osânde și își va atrage multe întristări asupra-și, fiind pentru alții „piatră de potic-

¹ Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție*, III, 14, PG 48, 651.

nire și piatră de sminteală.”¹ O desăvârșită cuvioșie sau sfințenie trebuie să împodobească precum un veșmânt cinul preotului și al învățătorului credinței. Dar să vedem și felul în care prestața cuvioșiei se impune acestuia.

18. Despre desăvârșirea morală a preoților

Prestața cuvioșiei le vine preoților din desăvârșirea felului lor de viață. Adevărata cuvioșie care îl împodobește pe om ca o purpură și, cu atât mai mult, pe preot își are temeiurile în omul lăuntric. Ea este ecoul strălucirii podoabei sufletești interioare. Iar aceasta, izvorând dinlăuntru către în afară, face strălucitor și plin de har chipul exterior al preotului. Potrivit acestora, cuvioșia este icoana viețuirii și manifestarea dispozițiilor sufletești și a cuvioșiei lăuntrice. Aceasta este neafectată, necăutată, simplă și smerită. Are un caracter statornic și neschimbător, niciodată schimbându-se sau abătându-se sau căzând din cele cuvioase la cele necuvioase, ci este neconținută și statornică.

Pretinsa, prefăcuta și înșelătoarea cuvioșie este atât de departe de a fi vrednică de numele de cuvioșie, încât trebuie văzută ca spurcată fățarnicie, cu totul nepotrivită sfântului cler, ca un chip spoit, care s-ar pretinde persoană față de cineva, spre înșelarea oamenilor. Fiindcă, lăuntric, omul acela este, fără podoaba spoielii, cu totul necuvios și plin de răutate. El se stră-

¹ I Petru, 2:8.

duiește să se arate pe dinafară cuvios prin vreo spoială prefăcută a felului său de a fi mânios și mândru, a caracterului tiranic, ca să ascundă, printr-o minciună meșteșugită, chipul urâțit al omului dinlăuntru.

19. Expresii ale adevăratei cuviințe a preotului

Expresiile adevăratei cuviințe sunt următoarele: așezarea cuviincioasă a trupului și cu bună rânduială, neavând nimic care să iasă în evidență, expresia naturală și neprefăcută a chipului, privirea nevinovată, neabătută și necurioasă. Clement Alexandrinul zice despre aceasta: „Să fie chipul tău curat, genele să nu fie plecate în jos, nici capul să nu fie aplecat în jos, nici pe spate, nici gâtul dat pe spate, nici celelalte mădulare ale trupului să nu fie destinse”¹. Gesticulația să fie simplă și liniștită, umbletul ordonat și măsurat, pentru ca nu cumva un mers prea lent să trădeze trândăvie și frivolitate sau o prea mare slobozenie a sufletului și nici un pas prea întins și grăbit să vădească un avânt nestăpânit.² Despre umblet iată ce scrie Sfântul Fotie: „Dar se cuvine preotului buna rânduială a umbletului, nici să maimuțărească mișcarea slobodă femeiască, nici, precum tinerii, să facă mișcări tumultuoase, agitate și neregulate, ci orice mișcare să fie

¹ Clement Alexandrinul, *Paedagogus*, III, 11, PG 8649C-652A.

² Sf. Vasile cel Mare, *Epistola a II-a către Grigorie*, 6, PG 32, 232B; Simeon Metafrastul, *Despre smerenie și slavă deșartă*, Cuvântul 20, PG 32, 1353C.

împodobită de rânduială și ordine. Trebuie să se vadă ordinea și buna-cuviință până și în expresia feței, în aranjarea părului și în încingerea veșmântului. Nu trebuie nici să ducă această preocupare la exces până la prostie, nici invers, să se lase într-o neglijență peste măsură. Căci fiecare dintre aceste două extreme este deopotrivă necuvenită și vrednică de dispreț și străină cu totul de petrecerea preoțească.¹ Îmbrăcămintea să fie potrivită pentru iarnă și pentru vară, nici jerpelită și neîngrijită și nici invers, împetrișată cu mii de culori, scumpă și împodobită, fiindcă acestea sunt găтели femeiești. Cu privire la îmbrăcămintea preotului, Marele Vasile zicea scriind Sfântului Grigorie Teologul: „Scopul îmbrăcămintei este unul singur, acela de a fi acoperământ îndestulător trupului pentru iarnă sau pentru vară, fără să caute dinadins veșminte colorate, nici făcute dintr-un material moale sau luxos. Căci faptul de a căuta la veșminte este același lucru cu a căuta la găтели și podoabe femeiești, pentru care numai ele se străduiesc. Mantia să încingă trupul cu centura. Iar centura să nu fie mai sus de șolduri, căci aceasta este femeiesc, nici prea slobodă ca să iasă dulama pe deasupra, căci aceasta este prostesc. De asemenea, mersul să nu fie nici greoi, ca să nu fii învinuit de slobozenia sufletului. Iarăși, nici să nu fie un mers năvalnic și zvăpăiat, care ar vădi impulsuri nebunești în suflet.”² Și iarăși zice Marele Vasile: „Este de folos ca prin fiecare trăsătură a îmbrăcămintei să propo-

¹ Fotie, *Epistola 8*, 34, PG 102, 665D-668A.

² Sf. Vasile cel Mare, *Epistola 2 către Grigorie*, 6, PG 32, 232B.

văduiască și să mărturisească făgăduința vieții celei după Dumnezeu, așa încât trebuie și noi să cerem urmarea cu fapta din partea celor ce primesc de la noi cuvântul făgăduinței. Căci nu la fel de necuviincios și rușinos se arată la cei ce au dobândit doar făgăduința pe cât se arată astfel la cei care au primit deplin făgăduințele cele mari, la preoți adică.”¹

„Așadar, așa cum una este ținuta ostașului, alta cea a senatorilor și alta este îmbrăcămintea altei clase prin care se aseamănă între ei, se identifică și se deosebesc de alții, și așa cum se disting mai ales în rang, la fel trebuie să existe o caracteristică specifică și creștinului în îmbrăcămintea, ceva cuviincios și decent, care să păstreze buna-cuviință predată nouă de către Sf. Apostol Pavel (care într-un loc impune episcopului să fie împodobit prin buna-cuviință², iar în alt loc rânduieste femeilor bună-cuviința³ în îmbrăcămintea).⁴ Model credincioșilor⁵, „adică arhetipul vieții însuși fii, ca și cum ai avea o icoană înaintea, ca o lege însuflețită, ca un canon și un dreptar al vieții desăvârșite.”⁶

Trebuie, așadar, să petrecem în chip sfânt și să umblăm drept în Biserică noi, cei aleși, adică cei chemați la preoție. Căci aceștia trebuie să fie ca un model al

¹ *Idem, Delimitări împotriva înșelării, Întrebarea 22, 3, PG 31, 980B.*

² I Tim. 3:2.

³ I Tim 2:9

⁴ Sf. Vasile cel Mare, *Delimitări împotriva înșelării, Întrebarea 22, 3, PG, 31, 980CD.*

⁵ I Tim. 4:12.

⁶ Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola I către Timotei, Omilia 13, 1, PG 62 565.*

bunei cuviințe și a toată virtutea pentru poporul aflat sub îndrumarea lor, iar noi, cei ce slujim pe Dumnezeuul tuturor, trebuie să urmăm frumusețea luminoasă și aleasă a petrecerii desăvârșite a sfinților... Căci, așa cum oamenii se smintesc ușor din traiul necuvenit al celor aleși, tot așa, cât de mare și bogat și deplin nu le va fi câștigul dacă îi vor vedea pe ei săvârșind toată fapta bună?"¹

În așa fel să trăim, încât să nu fie hulit numele lui Dumnezeu. Așadar nici să nu râvnim slava omenească, nici să primim părerea de sine cea rea înlăuntrul nostru, ci în ambele privințe să prețuim smerenia. „Întru care arătați-vă, zice, luminători în lume”². Căci spre aceasta ne-a trimis pe noi, să fim ca niște luminători și învățători pentru alții, [...] ca să umblăm ca niște îngeri printre oameni.”³ Or, toate câte a zis pentru episcop, și pentru preoți le zice. Fiindcă „nu mare este diferența acestora de episcopi. Că și ei au primit harul de a învăța, precum și pe cel de păzitori ai Bisericii. Și cele pe care le-a grăit cu privire la episcopi, acelea se potrivesc și preoților. Căci numai prin puterea de a hirotoni îi depășesc pe ei și numai prin aceasta par să îi întrecă pe preoți.”⁴

¹ Chiril al Alexandriei, *Exegeză lămuritoare la Profetul Maleahi*, tom 2, 31, PG 72328D-329A.

² Filip. 2:15.

³ Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola I către Timotei*, Omilia I, 3, PG 62, 551.

⁴ *Ibidem*.

20. În ce mod păstorul duhovnicesc își păzește rânduiala

Rânduiala păstorului duhovnicesc este păzită de acesta atunci când: 1) ia aminte la sine să nu lase să se manifeste prin căderi oarecare patimi naturale, în care se declanșează unele simțiri neplăcute și se stârnesc acestea în neorânduială, cum ar fi mânia și aprinderea, care șterg cu totul caracteristicile cuviinței și cuvioșiei; 2) când cugetă neîncetat la petrecerea lui și se conformează cu principiile morale ale Evangheliei ca la piatra lydiană¹ și își încearcă faptele sale cu ea sau mai mult, cu austeritatea ei, prin care le încearcă și pe cele ale altora și alții pe ale lui și când se cercetează pe sine astfel în fiecare zi: „Cum am petrecut? Ce am făcut rău? Ce mi se cuvenea să fac și nu am făcut?”² Și aleargă în preîntâmpinarea răului și în prevenirea lui. Cercetarea neîncetată a stării morale proprii și a faptelor proprii înseamnă testarea vredniciei sau a nevredniciei lor, de care depinde și vrednicia lui preoțească. Fiindcă trebuie ca preotul, păzitorul buneicuviințe, niciodată să nu se odihnească sau să se sprijine pe virtuțile lui, dar nici să le neglijeze, fiindcă merge prin mijlocul a multe curse, fiindcă este alunecos terenul pe unde merge și, fiind om, are slăbiciune. De aceea trebuie să evite să se expună mereu fără vreo anume trebuință privirilor obștii, ca nu cumva neînce-

¹ E. L. Leutsch, *op. cit.*, p. 357.

² Pithagora, *Fragmente*, în *Suidae Lexicon*, 3123, Oxonii, 1834.

tata vedere a unui păstor duhovnicesc amestecat cu mulțimea credincioșilor, mergând prin piețe și locuri publice, să-l facă să piardă cuvioșia și cuviința și să înjosească în ochii celor păstoriti imaginea lui ca față sfințită, preoțească, bisericască. Turma păstorită pretinde de la păstorul ei să fie foarte spirit duhovnicește și să se și prezinte așa cum și-l închipuie ea. De aceea, ori de câte ori îl vede pe preot că este altfel decât și l-a închipuit, devine cel mai aspru judecător și muștrător al lui. Iar uneori merge atât de departe, încât îl vede chiar inferior vredniciei lui, și aceasta chiar când este încins cu sfintele veșminte și săvârșește cele sfinte cuvenite lui.

Prin urmare, este imperios necesar ca cel ce își păzește cuviința preoțească să fie foarte atent și grijuliu și să se ferească de orice prilej de condamnare și judecată din partea celor din jur și de înjosire a prestigiului cuvioșiei preoției sale. Dar acestea sunt spuse pentru cei cu adevărat cuvioși, fiindcă pentru cei care nu sunt astfel nu este nici un cuvânt. Pentru că aceștia, pierzând toate virtuțile, nu mai riscă nici un pericol de a pierde vreo cuvioșie, fiindcă nu mai au ce să păzească. Aceștia sunt straje prădate și căzute. Iar cuvântul de aici este pentru păzirea adevăratei cuvioșii a celor care au dobândit-o și care o au cu adevărat.

21. Despre cum trebuie să fie păstorul duhovnicesc în relațiile sale

La întrebarea aceasta răspunsul va fi simplu. Păstorul duhovnicesc va trebui să arate în toate bună-rânduială. Fiindcă în bună-cuviință stau toate chipurile unei purtări frumoase. Păstorul duhovnicesc își păzește buna-cuviință în relațiile sale când: 1) nu își neglijează îndatoririle sfinte și apostolia sa; 2) când își amintește că trebuie să fie, oriunde și oricând, un model creștin, când vorbește și când tace; 3) când se conformează el însuși responsabilităților care decurg din grija pentru conștiința turmei sale. Păstorul duhovnicesc care nu se neglijează și își amintește cele ce se cuvin lui, aflându-se într-o adunare, nicidecum nu va lepăda caracterul cuviincios, fiindcă acesta este cu neputință de îndepărtat de la el, fiindcă nu îi îngăduie aceasta însăși vrednicia preoțească, care este nedespărțită de cuvioșie. Chipul preoțesc de neschimbat îl constrânge pe preot să se armonizeze cu multă luare-aminte și atenție cu relațiile din obștea lui și să își facă aceste relații cu multă prevedere. Mai întâi și mai presus de toate, se armonizează caracterului sfânt ce i se impune. Trebuie să nu se arate în adunări fără vreo pricină impusă de slujirea lui, sau să le caute pe acestea cu tot dinadinsul, sau să se facă plăcut acestora. Trebuie să își facă relațiile cu multă chibzuință și după o îndelungă și atentă cercetare a petrecerii și caracterului și a cugetului persoanelor cu care urmează să aibă relații. Dacă acestea sunt în așa fel încât prietenia și relația cu ele să îi aducă lui cinste și bun renume,

atunci poate să se împrietenească și să intre în relație cu ele. Dar dacă, dimpotrivă, reputația acestora nu este bună sau sunt socotite de o moralitate îndoielnică, sau de un cuget stricat, sau de o petrecere și viețuire rău famate, atunci prietenia față de acestea și relația cu ele cu cât este mai apropiată, cu atât este mai vătămătoare și mai insultătoare. Aceasta ne învață pe noi Sfântul Apostol Pavel când zice: „Nu vă înșelați, căci vorbirile rele strică obiceiurile bune.”¹ Asemenea relații îl vatămă foarte mult mai ales pe preot, fiindcă, în împreună-petrecerea cu persoanele prost văzute din punct de vedere moral, pe nesimțite, se depărtează cuvioșia lui și este prădată puțin câte puțin bogăția bunei-cuviințe preoțești, și la urmă se va afla și el gol de toată cinstea și respectul din partea celor păstoriți de el. Despre acest preot se poate spune, în chip foarte potrivit, cuvântul profetului Osea: „Și alții au mâncat puterea lui, iar el nu a știut.”²

22. Despre îndatoririle morale ale păstorilor duhovnicești

Apostolul Pavel, în *Epistola I către Timotei*, zice: „Se cuvine dar ca episcopul să fie fără de prihană, bărbat al unei singure femei, veghetor, înțelept, cuviincios, iubitor de străini, destoinic să învețe pe alții, nebețiv, nedepriș să bată, neagonisitor de câștig urât”³.

¹ I Cor. 15:33.

² Os. 7:9.

³ I Tim. 3:2-3.

Sfântul Ioan Gură de Aur, referindu-se la fragmentul în care se cere ca episcopul să fie fără prihană, zice: „Când acesta este fără prihană întru toate, atunci va putea cu toată autoritatea și să mustre, să pedepsească și să aline pe toți cei care sunt subîndrumarea lui. Mai înainte de a deveni fără prihană nu va putea cu ușurință face aceasta”¹. Episcopul trebuie să fie fără de prihană, fiindcă ochii tuturor sunt ațintiți către el, ca spre un sfeșnic luminos și ca spre o icoană a desăvârșirii morale, în care se caută toată virtutea, fiindcă toți privesc la preoți și la episcopi ca spre modelul însuși al desăvârșirii, ca spre niște învățători duhovnicești, ca mistagogi și slujitori ai celor sfinte, ca spre niște mijlocitori între ei și Dumnezeu și ca unii ce poartă nepătat chipul dumnezeiesc din om. Pentru aceasta și în chip vădit, se învrednicesc ca faptele lor și lucrările lor să se armonizeze cu sfințenia și cuvișoșia sfinteii lor făgăduințe și cu înalta lor menire, iar întreaga lor viață să strălucească de curăție și înțelepciune. Pentru aceasta, mireni se fac severi judecători, aspri și netăgăduiți ai faptelor preoților, fiindcă așa cum spune Ioan Gură de Aur: „nu ca și cum ar fi în trup, nici ca și cum ar avea fire omenească, ci ca un înger înstrăinat de orice slăbiciune omenească, așa vor toți să judece pe preot”².

Dacă, așadar, preotul este judecat cu o asemenea judecată, și dacă de-abia episcopul care este cu adevărat fără de prihană și fără de pată izbutește să scape de atacurile aduse asupra lui, oare nu va fi cu neputință

¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție* 5, 3, PG 48, 673.

² *Idem, ibidem*, 3, 14, PG 48, 651.

să scape de aceste atacuri cel care își întinează viața cu fapte de rușine? Cum dar va reuși să se ferească de astfel de atacuri și condamnări ale unor astfel de judecători neîndurați? Fiindcă nimic nu se trâmbițează mai repede și nimic nu se divulgă mai iute decât greșeala unui păstor duhovnicesc, fiindcă impresia lăsată de o greșeală devine neașteptat de vie. Pentru aceasta zice dumnezeiescul Gură de Aur: „Dacă viața preotului este frumos tocmită până în cele mai mici, atunci ea va fi neatinsă de nici un atac. Dar dacă se întâmplă, ca om, să treacă cu vederea ceva mic, străbătând marea înșelătoare a vieții acesteia, nimic dintre celelalte fapte ale lui nu îi va fi de folos pentru a putea scăpa de gurile care îl învinuiesc, ci tot restul va fi umbrit de acea mică și neînsemnată scădere a lui.”¹ Urmările unei astfel de conduite sunt înfricoșătoare: mai întâi, se ia de la păstor îndrăzneala pentru învățătura turmei și îl încinge cu o îndrăzneală față de cele sfinte, îl face pe el bănuitor întru toate și se ia de la el vrednicia păstorească de căpătâi, fiindcă unul ca acesta se teme și de cei ce-l dojenesc, și pe cei care îl laudă îi bănuiește.

Păstorul duhovnicesc care șchiopătează în privința sfințeniei și înfrânării vieții sale duhovnicești, la care ne-am referit, simte pururea cum un zid tare și o prăpastie de netrecut sunt între el și altar².

Sobrietatea, înfrânarea și buna-cuviință sunt socotite ca ținând de sfințenia preotului și de prestața lui preoțească. Înfrânarea este puterea dinamică a sufle-

¹ *Ibidem.*

² Cf. Nikiforos Kalogera, *op. cit.*, p. 116 *et passim.*

tului, prin care sufletul și trupul sunt păzite fără de pată și curate. Ca virtute socotită bărbătească, înfrânarea se arată mai deosebită și mai strălucită dintre toate celelalte virtuți și, ca să spunem așa, este doamna și stăpâna virtuților, fiindcă prin aceasta înflorește toată floarea cea aleasă a cuvioșiei și ea dăruiește toată strălucirea sufletului și trupului. Ea păzește, ca o purtătoare de grijă, toate puterile duhovnicești, morale și trupești ale omului cele întăritoare și statornice și pregătește omului cărunteți cinstite și prețuite.¹

Cele ce țin de iubirea de străini le cere Sfântul Pavel ca pildă pentru iubirea aproapelui, iar cele ce țin de învățătură privesc pe conducătorul bisericesc, ca fiind cea mai proprie virtute a lui².

Cele mai mici de care amintește Pavel când zice: „nici bețiv, nici bătăuș, nici iubitor de câștig urât”³ sunt acelea care pot atrage cea mai mare judecată și osândă din partea turmei și lepădarea desăvârșită a preotului de către episcop, în vreme ce „blând, făcător de pace și ne iubitor de argint”⁴ sunt virtuțile cele elementare cerute, care păzesc pe episcop de orice respingere și de orice condamnare din partea turmei sale.

Iar acel „episcopul trebuie să fie bărbat al unei singure femei”⁵ a fost spus în sensul în care îl tâlcuiește Eftimie Zigabenu: „nu ca pe o lege a statornicit

¹ Cf. Nectarie de Eghina, *Cunoaște-te pe tine însuși*, Atena, 1905, p. 137.

² I Tim. 3:2.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

aceasta, ci de se va întâmpla ca, după ce a fost căsătorit sau a avut și copii, să devină episcop.¹”

23. Despre îndatoririle religioase ale păstorilor duhovnicești

Îndatoririle religioase cerute de la episcop sunt următoarele patru:

1) Dragoste fierbinte pentru Domnul nostru Iisus Hristos.

2) Râvnă sfântă și dumnezeiască.

3) Frică sfântă de Dumnezeu.

4) Credință vie și statornică.

Dragostea fierbinte, aprinsă, pentru Domnul nostru Iisus Hristos trebuie să fie privită drept cea mai importantă datorie a păstorului duhovnicesc, fiindcă în orice înfăptuire și lucrare pastorală trebuie să fie mișcată inima lui din dragoste față de Dumnezeu, față de sfânta Lui Biserică, pentru descoperirea adevărilor dumnezeiești ale Sfintei Evanghelii, față de turma lui Hristos încredințată lui. Numai cel ce are o asemenea dragoste poate să își jertfească sufletul pentru dragostea lui Hristos, pentru sfânta Biserică, pentru adevărurile Evangheliei și pentru propria turmă.² Dragostea păstorului înfierbântă inimile credincioșilor spre dragostea lui Hristos și sporește simțirea Lui în suflet cucernică și dreptmăritoare. Dragostea păstorului stă

¹ Eftimie Zigabenu, *Tâlcuire la cele 14 epistole ale Sfântului Apostol Pavel...*, Nikiforos Kalogeras ed., Atena, 1887, p. 233.

² In. 10:11-15.

ca un model al iubirii hristice în desăvârșirea ei. Dar dragostea, potrivit cuvântului Domnului, este aproape de păzirea poruncilor: „Dacă Mă iubiți pe Mine, păziți poruncile Mele!”¹ Prin iubire ne unim cu ceea ce este dumnezeiesc². De asemenea, râvna sfântă se naște și se hrănește din iubirea fierbinte a Domnului nostru Iisus Hristos, fiindcă numai cel ce Îl iubește pe El se arată râvnitor pentru lucrarea Lui dumnezeiască și caută explicarea și împărtășirea dumnezeieștilor adevăruri.

Râvna sfântă se manifestă ca dragoste dumnezeiască pentru lucrarea dumnezeiască și apostolească a Lui, adică lucrarea de mântuire a omului pentru care luptă din toate puterile. Această râvnă și acest zel se reînnoiesc și se aprind tot mai tare și înfierbântă inima cu cât iubește mai mult și cu cât însetează mai mult pentru mântuirea lumii. Râvna celui care Îl iubește pe Domnul din toată inima lui³ și din tot cugetul este râvna întru cunoștință⁴ și face tot ceea ce îi dictează numai dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele. Râvna care nu este astfel este necunoscută Lui și se întoarce de la ea și o aruncă departe de El.

Frica de Dumnezeu este simțirea neconținută în suflet a dragostei și a preamăririi lui Dumnezeu. Ea se află în încercarea stăruitoare a păzirii legii dumnezeiești, de ale cărei porunci sufletul se lipește cu o anumită însetare.

¹ In 14:15.

² In 14:21-24; Rom. 15:30; I Cor 13:12.

³ Mt. 22:37; Mc. 12:30; Lc 10:27.

⁴ Rom. 10:2.

Frica aceasta este curată, sfântă și alta decât frica de pedeapsă. Cel ce a dobândit frica aceasta curată s-a învrednicit deja, în chip tainic, de teologia contemplativă și, curățindu-și mintea de orice închipuire materialnică, restaurează fără încetare în sine însuși chipul frumuseții dumnezeiești. În Sfânta Scriptură, cuvintele *frica de Dumnezeu* se iau în sens de respect și evlavie. Frica cea sfântă de Dumnezeu, ca virtute de căpetenie a celui ce slujește Celui Preaînalt, este absolut necesară, fiindcă se constituie într-un exemplu grăitor pentru turmă.

Credința vie și statornică se mărturisește din înseși faptele ei cele bineplăcute lui Dumnezeu, din desăvârșita lepădare de sine a celui ce are această credință și din curățirea desăvârșită spre dobândirea acestei credințe.

Credința statornică și vie călătorește cu neclătită nădejde în făgăduința Domnului și face toate pentru nădejdea bunătaților viitoare dumnezeiești, pe care le-a făgăduit Dumnezeu tuturor celor ce Îl iubesc pe El¹ și fac voia Lui.

Păstorul duhovnicesc este definit ca având credință vie și nestrămutată: a) când nădăjduiește drept în Domnul și își pune sufletul mai presus de orice nădejde în sine însuși; b) când umblă pe urmele Domnului² și ale sfinților Lui ucenici; c) când rabdă pentru credința lui orice chin sau durere care se aduce asupra lui³; d) când lauda lui este întru pătimirile răbdate

¹ Iac. 1:12; 2:5.

² I Petru, 2:21.

³ Iac. 1:12.

pentru Hristos¹ și când suferă pentru lucrarea Mântuitorului; e) când crede precum Sfântul Pavel și spune că Acela întru Care a crezut „puternic este să păzească comoara ce mi-a încredințat până în ziua aceea”².

24. Despre însușirile cugetului – naturale și dobândite – ale păstorului duhovnicesc

Aceste însușiri ale cugetului, atât naturale, cât și dobândite prin deprinderi, sunt cele mai necesare păstorilor duhovnicești. Fiindcă ce este mai necesar decât o minte stăpână pe sine, decât pregătirea duhului, decât un cuget încercat? Ce este mai folositor decât o formare dobândită prin învățătură temeinică, adică prin cunoaștere, a filologiei, a teologiei, a formării bisericești și a unei formări enciclopedice? Stăpânirea de sine a cugetului, autocontrolul, este călăuză tuturor cugetelor drepte. Fără aceasta se poticnește și slăbește în toate și se află nevrednic de înalta vedere la care este ridicat prin desemnarea lui ca episcop și păstor al poporului.

Iar pregătirea duhului și mintea stăpânită și încercată se impun ca însușiri necesare păstorului de însăși turma păstorită, alcătuită din oi cugetătoare și cuvântătoare, uneori rafinat cultivată.

Iar formarea lui științifică, adică cea filologică și teologică, îl menține pe episcop la înălțimea rangului său și îl arată pe el vrednic de lucrarea pusă înaintea lui, aceea

¹ Gal. 6:14.

² II Tim 1:12.

de preot liturghisitor și capabil să interpreteze Sfintele Scripturi, să învețe și să transmită adevărurile ce se află în ele, să îi îndrepteze și să îi întoarcă iarăși pe cei căzuți din aceste adevăruri și pe cei rătăciți de la credință, să alunge cele necucernice, într-un cuvânt, să-și păzească turma lui prin cuvântul adevărului. Fără o instruire științifică potrivită, se va abate în toate și se va arăta nevrednic de starea sa și de înălțimea vederii sale.

Formarea teologică este necesară fiindcă îl arată pe preot sau pe episcop încercat pentru înalta lui lucrare preoțească. La pregătirea bisericească și teologică contribuie cunoștința întregii predanii apostolice și a rânduiei bisericești, pe care păstorul duhovnicesc, ca învățător al ei, este dator să o cunoască cel mai bine.

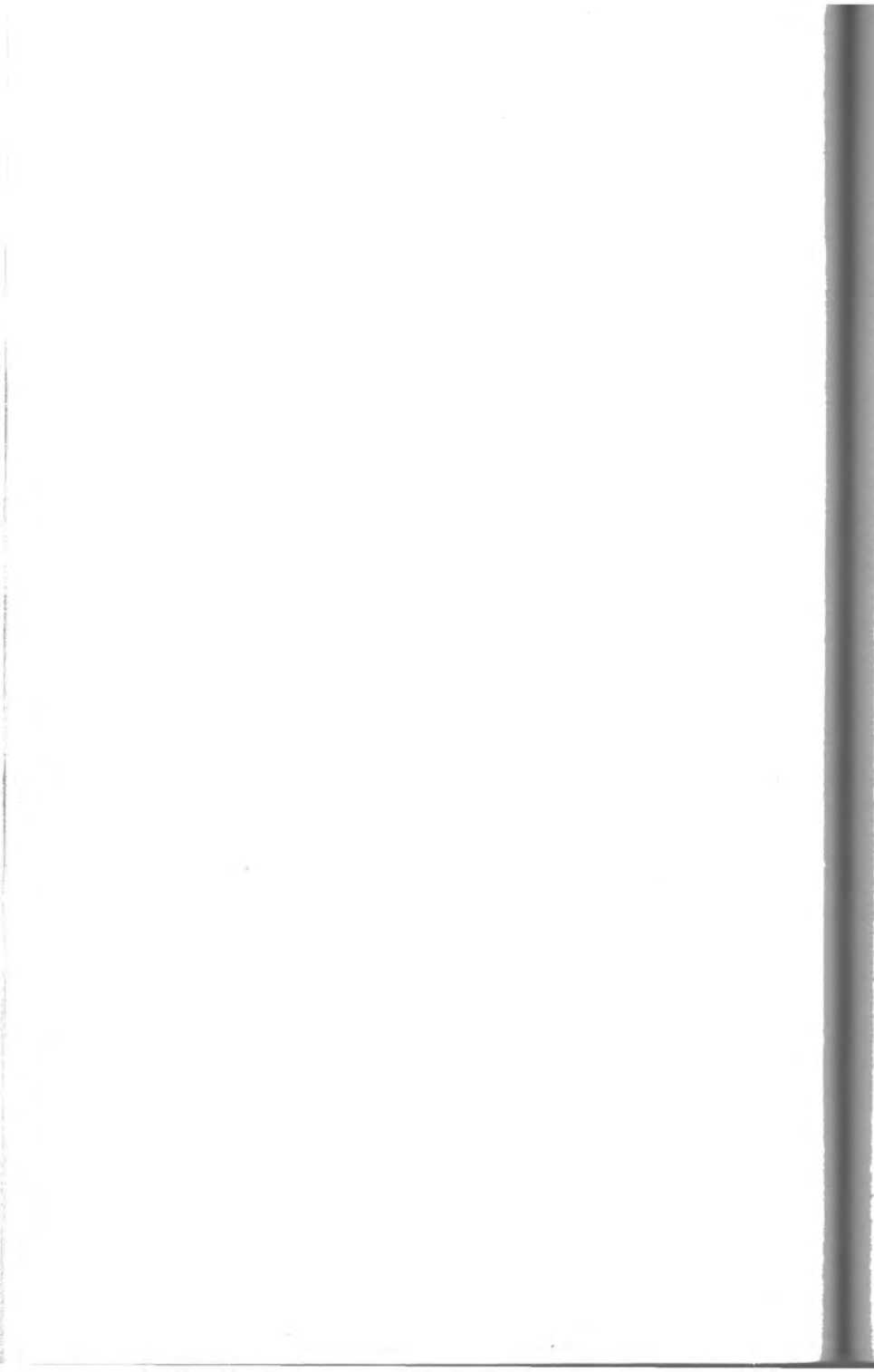
Pregătirea științifică a păstorului este cea mai necesară, fiindcă el trebuie să fie pregătit să dea oricui temeii pentru nădejdea în Hristos¹. Trebuie să cunoască doctrinele religioase ale heterodocșilor și hotărârile Sfintelor Sinoade împotriva lor. Trebuie să cunoască istoria Bisericii, istoria dogmelor, dogmatica și morala, dezvoltate din dreapta interpretare a Scripturilor.

Episcopul trebuie să fie pregătit enciclopedic, fiindcă are nevoie de cunoștințe multiple, din mai multe domenii, ca să poată face față întrebărilor felurite puse lui, întărindu-se astfel, pentru a da răspunsuri la diferitele teorii. Un episcop nedesăvârșit format nu va izbuti în scopul său și va cădea din starea și rangul său. De aceea episcopul trebuie să fie sporit duhovnicesc și multiplu instruit, dar în primul rând să fie desăvârșit teolog.

¹ I Petr. 3:15.

CAPITOLUL al II-lea

Despre primat în ierarhie

1. Despre primatul Sfântului Apostol Petru, potrivit cu doctrina teologilor Bisericii Romane

Doctrinile despre primatul preafericitului arhiepiscop și papă al Romei, formulate și propovăduite în Roma de adepții primatului, sub tutela dogmatică instituită de preafericitul papă în fața Adunării Conciliului Ecu-menic ținut la Catolicii apuseni, sunt expuse în lucrările Sinodului din 12 iulie 1870 fețelor bisericești reunite în sinod, sub forma unei broșuri având drept titlu: *Prima Constituție Dogmatică cu privire la Biserica lui Hristos (Constitutio Dogmatica prima de Ecclesiae Christi)*¹, în care sunt cuprinse următoarele patru capete:

Cap. 1. Instituirea primatului Apostolic, în temeiul fericitului Petru (*De apostolici primatus in beato Petro institutione*)².

¹ Mansi 53, 240B-244B și 252-256.

² Mansi 53, 241AB.

Cap. 2. Neîntrerupta continuitate a primatului la pontifi Bisericii Romano-Catolice (*De perpetuitate primatus Petri Romanis pontificibus*)¹.

Cap. 3. Natura și rațiunea primatului Pontifului (*De vie et ratione primatus pontificis*)² și

Cap. 4. Principiul infailibilității Pontifului Roman (*De Romani Pontificis infallibili magisterio*)³.

Aceste patru capete se sprijină pe autoritatea următoarelor trei citate din Evanghelie: a) din cuvântul Sfântului Evanghelist Matei, 16:17-19; b) din cuvântul Sfântului Evanghelist Luca 22:31-32; c) din cuvântul Sfântului Ioan Evanghelistul 21:15-17.

Vedem principiile acestor capitole dezvoltate în Epistolele Enciclice ale papilor Pius al IX-lea din 1848⁴ și Leon al XIII-lea din 1894⁵. Mai găsim expunerea dezvoltată a acestor temeuri și în diferitele scrieri ale teologilor catolici, în Catehisme, Apologii și Întâmpinări împotriva celor care aduc argumente potrivnice cu privire la cele patru capitole amintite. Între lucrările de acest gen este și *Răspunsul la Enciclica Patriarhului*, de către M.M.

În aceasta citim următoarele: «Când zicem *primatul Sfântului Petru* ne gândim la vrednicia statornică în Biserică de Domnul nostru Iisus Hristos și încredințată Sfântului Apostol Petru prin care acesta a fost socotit drept centru văzut al unității biseri-

¹ Mansi 53, 241BC.

² Mansi 53, 241C-242B.

³ Mansi 53, 242B-244B.

⁴ *Acta Pii IX*, Romae, 1854, I, 78. *Litterae ad Orientales*.

⁵ *Acta Leonis XIII*, Romae, 1894. *Praeclata gratulationis*.

cii, după Înălțarea Mântuitorului, conducător și cârmuitor al acesteia, fiind înzestrat de Însuși Domnul cu prerogativele acelea pe care le cere însăși natura vredniciei de conducător și arhipăstor al Bisericii lui Hristos.” Și iarăși: «Zicând primatul Sfântului Petru, ne gândim la ceea ce fericitul Petru a primit pe lângă vrednicia comună celorlalți Apostoli, ceva special și deosebit de restul ucenicilor, cum am spus deja, adică centrul văzut al unității Bisericii, conducător și arhipăstor al acesteia, având în subordine pe toți ceilalți, atât păstori, cât și păstoriți, miei și oi.” Dar noi dovedim existența acestui primat, în primul rând, din Sfintele Scripturi după cum urmează: Când Hristos i-a întrebat pe ucenicii Lui cine ziceau că este El și Petru a răspuns zicând: „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu”. Iar Domnul, răspunzând, i-a zis lui: „Fericit ești, Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri. Și Eu îți zic ție: că tu ești Petru și pe această piatră voi ridica Biserica Mea, și porțile iadului nu o vor birui. Și îți voi da ție cheile Împărăției cerurilor și ceea ce vei lega pe pământ va fi legat și în ceruri.”² Prin aceste cuvinte, Domnul, răsplătindu-l într-un fel pe Petru pentru strălucita lui mărturisire, spune că va ridica Biserica Lui pe el ca pe niște temelii neclătite și îl va pune pe el temelie a noii comunități pe care o va întemeia și că îi va da lui cheile Împărăției, care sunt simbolul, însemnul celei mai înalte autorități în această comunitate»³.

¹ M. M., *Răspuns la enciclica patriarhului*, Corfou 1848, p. 78.

² Mt. 16:17-19.

³ *Răspuns...*, p. 78.

Acestea și multe altele asemenea citim în Cuvântul de răspuns al teologilor apuseni la *Enciclica Patriarhului*. Să vedem, așadar, dacă lucrurile stau astfel.

Într-adevăr, acest citat din Evanghelie este unul dintre cele mai importante, fiindcă prin acesta: 1) se vestește viitoarea întemeiere a Bisericii, prin care se va înveșnici lucrarea mântuirii și 2) se arată puterea acesteia. Și vorbește despre întemeierea Bisericii, în primul rând, că ea va fi ridicată pe această *piatră a mărturisirii lui Petru*, fapt pentru care i-a schimbat numele din Simon în Petru, ucenicul care L-a mărturisit pe El Fiu al lui Dumnezeu. Aceasta arată temeiul pe care s-a zidit Biserica Lui, adică mărturisirea Lui ca Fiu al lui Dumnezeu de către Petru. Iar cheile Împărăției spune că le va da lui Petru, când va zidi Biserica pe piatra mărturisirii lui, adică în temeiul acestei mărturisiri. Așadar noi ne întrebăm: 1) Domnul a întemeiat Biserica pe Sfântul Petru sau pe piatra mărturisirii lui? 2) Au primit și ceilalți apostoli această făgăduință a harurilor date lui Petru? 3) Ce spun Sfintele Scripturi despre Biserică, pe cine este întemeiată, pe Simon Petru sau pe piatra mărturisirii lui, anume pe Iisus Hristos? și 4) Ce spun Sfinții Părinți despre acest cuvânt al lui Iisus Hristos către Petru?

Să începem cu prima întrebare: A întemeiat Domnul nostru Iisus Hristos Biserica pe Petru, cum cugetă Biserica Apuseană și cum afirmă teologii apuseni, sau nu?

Răspunzând, zicem că nu: 1) Fiindcă de la făgăduință până la moartea pe cruce a Mântuitorului nu se arată nicăieri în Sfintele Scripturi că Mântuitorul a zidit pe Petru Biserica Lui. De asemenea, nici de la

Învierea Lui și până la Înălțare. 2) Nicăieri nu se arată în Sfintele Scripturi că Iisus a purtat cu Sine Biserica Lui în persoana Sfântului Petru. 3) Nicăieri nu se mărturisește că Petru, mai înainte de pogorârea Duhului Sfânt, a avut cheile Împărăției cerurilor și puterea de a dezlega și a lega; dimpotrivă, îl vedem pe el plângând cu amar pentru primejdia de a pierde Împărăția cerurilor, pe care a întâmpinat-o pentru întreita lui lepădare¹, Împărăție pe care Mântuitorul i-a fâgăduit-o pentru mărturia lui: credința i-a deschis porțile Împărăției cerurilor, iar lepădarea i le-a închis.

Prin fâgăduința: „Îți voi da ție cheile Împărăției cerurilor”, i-a fâgăduit că îi va da lui Împărăția cerească și, în același timp, îl va face pe el organ al mântuirii, arătându-l apostol și liturghisitor, mistagog al Tainelor Lui pentru mântuirea celor ce mărturisesc aceeași credință cu el. Iar cheile nu sunt un simbol al vreunei autorități sau puteri dictatoriale, precum o arată a fi teologii apuseni, ci un simbol al harului și al unei puteri duhovnicești, în scopul mântuirii celor ce mărturisesc, împreună cu Petru, pe Iisus Hristos Fiul al lui Dumnezeu. Puterea de a intra în Împărăția cerurilor, Iisus a păstrat-o pentru Sine. De aceea ne și rugăm ca să se deschidă porțile Împărăției cerului, iar nu porțile Sfântului Petru, nici porțile urmașului văzut al lui, care ar fi Papa Romei; căci dacă puterea a fost dată lui Petru și urmașilor lui, atunci se cuvine să ne rugăm lor, de vreme ce ei sunt reprezentanții Lui pleni-potențieri. Dar Biserica niciodată nu a alunecat și nu a căzut într-o asemenea antropolatrică. Domnul nostru

¹ Mt. 26:69-75; Mc. 14, 66-72; Lc. 22:54-62.

Iisus Hristos a ridicat Biserica Lui nu pe Petru, ci pe piatra mărturisirii lui, „iar piatra era Hristos”¹.

Să trecem acum la a doua întrebare.

Au primit și ceilalți apostoli ai Mântuitorului aceeași făgăduință a harismelor date Sfântului Petru?

Răspunzând, confirmăm. În Sfânta Evanghelie după Matei se spun următoarele: „Adevărat, adevărat vă spun vouă, oricâte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceruri și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în cer. Iarăși grăiesc vouă că, dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri.”²

Să venim acum la a treia întrebare: ce spun Sfintele Scripturi despre Biserică, pe cine a fost întemeiată? Pe Simon Petru sau pe piatra mărturisirii Lui, adică pe Iisus Hristos?

Sfintele Scripturi spun că Biserica a fost zidită „pe temelia apostolilor și a profeților, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos. Întru El, orice zidire bine alcătuită crește, ca să ajungă un locaș sfânt în Domnul, în care voi împreună sunteți zidiți spre a fi locaș al lui Dumnezeu în Duh.”³

De asemenea, și în cartea *Apocalipsei* este scris: „Iar zidul cetății avea douăsprezece pietre de temelie și în ele douăsprezece nume ale celor doisprezece apostoli ai Mielului.”⁴

¹ I Cor. 10:4.

² Mt. 18, 18-19.

³ Ef. 2:20-22.

⁴ Apoc. 21:14.

Și în *Epistola I către Corinteni*: „Căci nimeni nu poate pune altă temelie decât cea pusă, care este Iisus Hristos.”¹ Iar în *Epistola către Coloseni*, Sfântul Pavel zice: „[...] într-adevăr rămâneți întemeiați în credință și întăriți și neclătiți în nădejdea Evangheliei pe care ați auzit-o, care s-a propovăduit la toată făptura de sub cer și al cărei slujitor m-am făcut eu, Pavel.”² Din cele spuse reiese că Biserica s-a zidit și s-a întemeiat pe Sfinții Apostoli și Profeti, care, la rându-le, sunt întemeiați pe piatra de temelie care este Iisus Hristos.

Să venim acum și la a patra întrebare: ce spun Părinții? Sfinții Părinți ai Bisericii, toți, aceasta cred și aceasta învață. Fericitul Augustin zice: „Nu de la Petru vine piatra, ci de la piatră vine Petru. Nu de la creștin se numește Hristos, ci creștinul de la Hristos. Domnul a spus «pe piatra aceasta voi zidi Biserica Mea»³, fiindcă Petru a zis: «Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu»⁴, adică pe această piatră pe care o mărturisești, voi zidi biserica Mea, căci piatra era Hristos.”⁵ Pe această temelie a fost întărit însuși Petru, pentru că nimeni nu poate „să pună altă temelie decât cea pusă, care este Iisus Hristos”⁶. Și astfel, „Biserica întemeiată pe Hristos primește de la El, prin persoana lui Petru, cheile Împărăției, adică puterea de a lega și a dezlega păcatele.”⁷

¹ I Cor. 3:11.

² Col. 1:23.

³ Mt. 16:18.

⁴ Mt. 16:16.

⁵ I Cor. 10:4.

⁶ I Cor. 3:11.

⁷ Augustinus Hipponensis, *In Joannis Evangelium Tractatus* CXXIV, 124, 6, PL 35, 1973.

Iar Sfântul Ambrosie al Mediolanului zice: „că Hristos este temelia tuturor apostolilor Lui, precum și ei sunt temelia aceloră care prin ei au venit la credință.”¹

Sfântul Ioan Gură de Aur tâlcuiește acest loc din Sfânta Scriptură precum urmează: „voi zidi Biserica Mea”, adică pe această credință și pe această mărturisire: „Aici îi arată pe cei mulți care vor veni la credință și îi trezește cugetul Apostolului și îl face pe el păstor de suflete. «Și porțile iadului nu vor birui Biserica»². Și mai jos întrebând: „Ce sunt aceste cuvinte?» «Iar Eu îți voi da ție, zice, precum și Tatăl Meu ți-a dat ție să Mă cunoști pe Mine, la fel și Eu îți voi da ție ...» Vezi cum Însuși Hristos îl ridică pe Petru la înălțimea cugetului Lui și i Se descoperă pe Sine și Se arată ca fiind Fiu al lui Dumnezeu prin împlinirea acestor două făgăduințe?»³ Și mai jos adaugă: „Cele care sunt proprii numai și numai lui Dumnezeu, anume de a dezlega păcatele și de a întemeia Biserica cea neclătită sub asaltul atâtor furtuni [...], pe acestea toate i-a făgăduit Domnul că i le va da.”⁴

Iar Marele Vasile, în *Cuvântul lui despre pocăință*, tâlcuiește citatul precum urmează: „Petru a zis: Tu ești Fiul lui Dumnezeu Celui Preaînalt, și auzind că este piatră, a fost lăudat. Căci este și piatră, nu cum este piatră Hristos, ci piatră ca Petru. Căci Hristos Însuși este piatră neclătită, dar el este Petru pentru pia-

¹ Ambrosius Mediolanensis, *De Cain et Abel*, IX, 28, PL 14, 374C.

² Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Sfânta Evanghelie după Matei*, Omilia 54, 2, PG 58, 534.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

tră. Căci Hristos i-a dăruit vredniciile Lui, nu ca unul care era lipsit, ci ca unul care le are desăvârșit pe cele pe care le împărtășește lor. Lumină este, și zice apostolilor: «Voi sunteți lumina lumii»¹. Preot este, și îi face și pe ei preoți. Miel este, și: «Iată, vă trimit pe voi ca pe niște miei în mijlocul lupilor.»² Piatră este, și piatră îi face, iar pe cele care Îi sunt Lui proprii le împarte și robilor Lui.³

La fel tâlcuiește și Sfântul Chiril al Alexandriei: „Căci El este temelia tuturor și fundamentul neclintit, Hristos, Cel Ce are toate și îndreaptă cu puterea Sa pe cele trecătoare spre mai bine. Căci pe El suntem toți zidiți din nou casă duhovnicească, împreună în desăvârșită unime mărturisitori [...]. Dar se cuvine ca Sfinții Apostoli și Evangheliști să fie socotiți mai apropiați și mult mai aproape decât noi, ca unii ce sunt văzători și slujitori direcți ai Cuvântului⁴, spre întărirea credinței.⁵ Și în Omilia a 4-a, *Despre Sfânta Treime*: „Numind piatră, cred, nimic altceva nu a spus decât un alt nume pentru neclintirea și statornicia credinței ucenicului, din care Biserica lui Hristos s-a adăpat și s-a inspirat și a rămas nestrămutată în fața porților iadului.”⁶

Sfânta Biserică Ortodoxă, în *Răspunsul ei împotriva Enciclicei papale emise de Pius al IX-lea în 1848*,

¹ Mt. 5:14.

² Mt. 10:16; Lc. 10:3.

³ Sf. Vasile cel Mare *Omilia despre pocăință* 4, PG 31, 1481D-1484A.

⁴ Lc. 1:2.

⁵ Chiril al Alexandriei, *Comentariu lămuritor la Profeția lui Isaia*, 4, 2, 23, PG70, 940AB.

⁶ *Idem, Dialog despre Sfânta Treime*, 4, PG 75, 865C.

răspunde după cum urmează, tâlcuind același cuvânt: «Cele spuse de Domnul Iisus Hristos către Petru etc. au fost grăite deopotrivă și celorlalți apostoli: „câte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceruri”¹, precum și „pe această Piatră voi zidi Biserica Mea” a fost spus și despre ceilalți apostoli, precum și despre profeții înșiși. „A fost zidit pe temelia Apostolilor și Profeților² zidul cetății Ierusalimului care s-a pogorât din cer, având douăsprezece pietre de temelie și pe acestea erau numele celor doisprezece apostoli ai Mielului³.” Rezultă din cele spuse că cea dintâi piatră de temelie a apostolilor și a întregii Biserici este numai „Iisus Hristos, Care este piatra unghiulară a ei.”⁴ Și i s-a spus aceasta lui Petru de către Domnul, ca răspuns la mărturia lui: „Tu ești Petru și pe această piatră voi întemeia Biserica Mea”⁵, fiindcă, la întrebarea Domnului, el a luat-o mai înaintea celorlalți apostoli-uce-nici, mărturisind cel dintâi: „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu”⁶».⁷

Și Sfântul Vasile din Seleucia, în cuvântul său *Cine spun oamenii că sunt Eu?*, zice: „ceea ce este dumnezeiesc este nedespărțit și nepărtaș făpturii create. Și această mărturie Hristos numind-o piatră, îl numește

¹ Mt. 18:18.

² Ef. 2:20.

³ Apoc. 21:10:14.

⁴ Ef. 2:29.

⁵ Mt. 16:18.

⁶ Mt. 16:16.

⁷ *Răspuns al Bisericii Ortodoxe [de Răsărit] la Enciclica Papei Romei Pius IX către Biserica de Răsărit*, în Constantinopol 1848, p. 7.

pe apostol *Petru* fiindcă a fost cel dintâi care a mărturisit-o, mărturisirea constituind semnul după care i s-a dăruit și numele.¹ Tâlcuirea acestor cuvinte „și pe această piatră voi ridica Biserica Mea”, așa cum apare la toți Părinții Răsăriteni, o arată limpede și Fericitul Augustin astfel: „Tu ești Petru, zice Hristos, și pe această piatră pe care tu ai cunoscut-o: «Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu», voi zidi Biserica Mea.” Pe Mine poți și tu să fii zidit, iar nu Eu pe tine, acesta este trupul Meu, Biserica Mea. Dar oamenii care voiau să fie întemeiați și zidiți pe oameni ziceau: „Eu sunt al lui Pavel, eu sunt al lui Apollo, iar eu al lui Chefa (Petru).”² Din această mărturie a fericitului Părinte apusean, vedem în primul rând că piatra pe care a fost zidită Biserica nu este Apostolul Petru, ci mărturia credinței lui, care este Însuși Iisus Hristos.³ „În al doilea rând, cei ce spun „eu sunt al lui Chefa” (adică al lui Petru) și pe acesta îl vestesc în mod deosebit și îl cred capul tuturor sfinților Învățători și al Sfintei Biserici Înseși, unii ca aceștia, potrivit cucernicului Pavel și Fericitului Augustin, Îl împart pe Hristos și îi pun pe oameni temelie oamenilor.”⁴ Părinții cei inspirați de Dumnezeu ai Uneia, Sfinte, Sobornicești și Apostolești Biserici mărturisesc că acest cuvânt al Mântuitorului, „pe această piatră...”, a fost spus numai către Petru, dar că vrednicia a fost dăruită deopotrivă tuturor apostolilor de același rang cu

¹ Vasile al Seleuciei, *Cuvântul* 25, 4, PG 85, 297C.

² I Cor. 1:12; Augustinus Hipponensis, *op. cit.*, CXXIV, 7, 14, PL 35, 1444.

³ I Cor. 10:4.

⁴ *Răspunsul Bisericii Ortodoxe [Răsăritene]*, pp.7-8.

Petru.¹ Sfântul Vasile cel Mare zice: „Biserica Dumnezeului Celui Viu, ale cărei temelii sunt în munții cei sfinți, căci a fost zidită pe temeliiile Apostolilor și profeților...” – nu spune pe unica temelie a lui Petru sau numai pe unul dintre apostoli, Petru. „Toți cei care au atins cunoștința dumnezeirii și care au fost desăvârșiți pentru mărimea minții și a faptelor pornite din minte spre însănătoșirea vieții sunt culmile și piscurile cele înalte ale munților, pe care s-a zidit casa lui Dumnezeu”², Biserica Lui. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Să urmăm și noi lui Petru, imitând, pe cât este cu putință, în firea cea schimbătoare pe cea neschimbătoare a Stăpânului.”³ Iar Origen, tâlcuind, lămurește: „Căci este piatră orice ucenic al lui Hristos [...] și pe orice astfel de piatră se zidește orice temelie bisericesc și orice petrecere corespunzătoare bisericii... Iar dacă vei socoti că întreaga Biserică este întemeiată de Dumnezeu numai pe Petru exclusiv, ce vei spune despre Ioan, fiu al tunetului, mai mult decât oricare dintre apostoli? Sau, altfel, vom îndrăzni să spunem că numai și numai pe Petru porțile iadului nu-l vor birui⁴, iar pe ceilalți apostoli și pe cei desăvârșiți îi vor birui? Dar oare numai lui Petru i se vor da de către Domnul cheile Împărăției cerurilor și nimeni altul dintre cei fericiți nu le va primi?... Prin urmare toți cei care sunt următori și imitatori ai lui Hristos sunt denumiți cu numele de piatră ... și, fiind mădulare ale

¹ Ef. 2:20.

² Vasile cel Mare, *Tâlcuire la profetul Isaia, II*, 66, PG 30, 233BC.

³ Grigorie al Nyssei, *Despre desăvârșire*, PG, 46, 269A.

⁴ Mt. 16:18.

lui Hristos, poartă numele de creștini¹. Așadar aceștia sunt numiți pietre, adică Petri, de vreme ce față de unii ca aceștia a spus Mântuitorul cuvântul: „Tu ești Petru...etc.” a fost spus lui Petru și oricărui Petru.”²

Din aceste tâlcuiri ale Sfinților Părinți ai Bisericii cu privire la acest loc din Scriptură se arată limpede mai întâi că: piatra pe care a fost zidită Biserica nu este Apostolul Petru, ci mărturisirea credinței lui, care este Însuși Iisus Hristos și care în *Epistola I către Corinteni*, 10:4, este numită piatră duhovnicească: „au băut din piatra duhovnicească ce îi urma, iar piatra era Hristos.”³ În al doilea rând, cei ce spun că „eu sunt al lui Chefa” (al lui Petru)⁴ și pe acesta îl privesc ca pe Apostolul pe care a fost zidită Biserica și în care se concentrează toată puterea Bisericii și îl propovăduiesc drept cel mai înalt arhieru, capul Bisericii, învățător infailibil, descoperitor al dumnezeieștilor dogme și singur reprezentant al lui Hristos pe pământ, unii ca aceștia, potrivit Părinților Bisericii grecești și potrivit Sfântului Apostol Pavel și Fe-

¹ La început se socotea că numele de creștin era nume dat de păgâni în batjocură de la *hrestos*, care însemna *cel mai bun, desăvârșit*. Sfinții Părinți spun că numele de creștin vine de la numele lui Hristos, iar nu de la acel nume de batjocură. „Ne numim creștini după numele dumnezeiesc” – Arhelaos Casharon, episcopul Mesopotamiei, PG 10, 1517AB.

² Origen, *Exegeze la Evanghelia după Matei*, tom 12, cap. 10-14, PG 13, 997B, 1000A-1001B, 1004AB, 1012A; vezi și K. Kontogonos, *Istoria filologică și critică a Sfinților Părinți ai Bisericii din secolul I până în secolul V, și a operelor lor*, tom I, Atena, 1851, pp. 674-675.

³ I Cor. 10:4.

⁴ I Cor. 1:12.

ricitului Augustin, Îl împart pe Hristos¹ și întemeiază Biserica pe temelii omenești, lepădând piatra cea din capul unghiului², pe Iisus Hristos.

Că acest cuvânt *piatră* se ia aici în sens metaforic o dovedesc toate vechile mărturii. Totuși nu toți o tâlcuiesc în același mod. Prezentăm aici cele mai importante dintre ele:

1. Potrivit acestora, prin denumirea de piatră se simbolizează orice credincios și orice creștin adevărat. Origen, în *Omilia la Matei 16*: „Când a strălucit lumina în inimile noastre de la Tatăl Cel din ceruri, noi am devenit piatră și ni s-a spus nouă de la Cuvântul acel «tu ești Petru» și celelalte. Căci este piatră orice ucenic al lui Hristos de la care s-a adăpat, din piatra duhovnicească ce îi urma³, și pe orice astfel de piatră s-a pus tot temelul bisericesc și petrecerea cea după el.”⁴ În tâlcuirea la Ieremia, *Omilia 16*: „Dacă ar fi să revin la locul fie al profeților, fie al apostolilor, fie al sfinților îngeri celor mai presus de lume, spun că toți cei ce urmează pe Hristos, așa cum El este piatră, piatră devin și ei.”⁵ Sfântul Grigorie al Nyssei, în tratatul *Despre desăvârșirea creștinilor*, spune „Căci prin aceștia și prin cele asemenea și noi vom fi pietre, imitându-i pe cât este cu putință ca în firea cea mărginită să cuprindem necuprinsul Stăpânului și neschimbarea.”⁶...

¹ I Cor. 1:13.

² I Petru 2:6; Ef. 2:20.

³ I Cor. 10:4.

⁴ Origen, *Tâlcuiri la Evanghelia după Matei*, tom 12, 10, PG 13, 997AB.

⁵ *Idem, Omilii la Ieremia*, 3, PG 13, 441B.

⁶ Grigorie al Nyssei, *Despre desăvârșire*, PG, 46, 268D-269A.

2. Mai mulți încă sunt cei care cred că, prin denumirea de piatră, Domnul a avut în vedere credința, mărturia lui Petru, așa cum am descris-o mai sus. Sfântul Ioan Gură de Aur, în *Omilia 54*, la Matei: „Pe această piatră, pe credința mărturiei...”¹ *Omilia 163*: „«Pe această piatră...»”. Nu a zis «pe Petru». Căci nu pe omul, ci pe credința lui a zidit Biserica Lui.² *Omilia 43*, tom 7: „Pe piatra, adică pe credința ta întărită ca piatra voi zidi Biserica Mea.”³ *Omilia 21 la Evangelia după Ioan*: „Hristos a spus că va zidi Biserica Lui pe mărturia lui Petru”⁴. Isidor Pelusiotul, *Epistola 235*, cartea I: „Nu fiindcă nu știa părerea diferită a oamenilor despre El i-a întrebat Hristos, care scrutează inimile până în adânc, pe ucenicii Lui: «Cine zic oamenii că sunt Eu?», ci fiindcă voia să îi învețe pe toți mărturia cea adevărată și sigură pe care Petru, inspirat de El, a pus-o ca pe o piatră de temelie și un fundament pe care Domnul a zidit Biserica Lui.”⁵

Sfântul Chiril al Alexandriei, în *Tâlcuirea la Isaia*, 44, spune: „«Tu ești Petru și pe această piatră voi întemeia Biserica Mea», piatră, cred, numește neclintirea în credință a ucenicului.”⁶ În *Dialogul al 4-lea despre Sfânta Treime*: „Piatră, cred, numește, în mod sinonimic, nimic altceva decât cea mai nezdruncinată și mai fermă credință a ucenicului, din care fără aba-

¹ Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Evangelia după Matei*, Omilia 54, 2, PG 58, 534.

² *Idem*, *Omilia la Cincizecime*, Cuvântul I, PG 52, 806.

³ Ioan Damaschinul, *Sacra parallela*, PG, 96, 149D.

⁴ Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de pomenire la Sfântul Ioan Evangelistul*, Omilia 21, 1, PG 59, 128.

⁵ Isidor Pelusiotul, *Epistola 235, către Sirinios*, PG 78, 328C.

⁶ Sf. Chiril al Alexandriei, *Tâlcuire la Isaia*, 44.

tere s-a inspirat și s-a adăpat Biserica lui Hristos, rămânând pururea nebiruită de porțile iadului.”¹

Teofan, *Omilia 55*: „Tu, zice, ești Petru, vei deveni piatră în temelii credinței și temelie a Bisericii zidite și început oricărei zidiri duhovnicești. Căci pe această mărturisire, prin care se adeverește că același este Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului, se va pune temelie Bisericii.”² Theofilact: „Și l-a schimbat Domnul pe Petru, răsplată mare dându-i lui, anume că pe el va fi clădită Biserica. Și când Petru l-a mărturisit pe El ca fiind Fiul lui Dumnezeu, zice că această mărturisire pe care o mărturisești are să fie temelie credințioșilor, astfel încât orice om care vrea să zidească casa credinței pe această mărturisire trebuie să pună temelie.”³ Theodoret, *Epistola 77*: „Hristos a îngăduit să se clatine Petru, cel dintâi dintre apostoli, a cărui mărturisire stă neclintită ca o stâncă și ca o piatră de temelie a Bisericii...”⁴ Sfântul Fotie, *Epistola 35*: „A încredințat lui Petru, ca răsplată a dreptei sale mărturisiri, cheile Împărăției Cerurilor și a întărit Biserica pe mărturia acestuia.”⁵ Epifanie, *Panarion*, 59: „Iar cel care s-a lepădat pentru o vreme, Sfântul Petru, cel mai înalt dintre apostoli, a devenit pentru noi cu ade-

¹ *Idem*, *Dialog despre Sfânta Treime*, Cuvântul 4, PG 75, 865C.

² Teofan al Cherameei, *Omilii la Evangheliile Duminicilor de peste an și la praznice*, Omilia 35, PG 132, 964BC.

³ Theofilact al Bulgariei, *Tâlcuire la Evanghelia după Matei*, 90, 17, PG 123, 320AB.

⁴ Theodoret al Cirului, *Epistola 77, Către episcopul Eulalios al Armeniei Persane*, PG 83, 1249.

⁵ Fotie, Patriarh al Constantinopolului, *Epistola 35. Epistolei*. Photii, Sanctissimi Patriarchae Constantinopolitani *Epistolarum*, ed. Richardi Montacutii, Londoni 1651, pp. 95-96.

vărat piatră tare, care întemeiază credința Domnului pe care s-a zidit întreagă Biserica Lui. Mai întâi, fiindcă L-a mărturisit pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu și a auzit că pe această piatră a credinței sigure «voi zidi Biserica Mea».¹

3) Potrivit unei alte interpretări, adevărata piatră, temeliea Bisericii, este Însuși Hristos. Așa tâlcuiește Fericitul Augustin². Origen, în Seria omiliilor la Iov: „A zis că acesta se va numi Petru, numit astfel de la piatră, care este Hristos, pentru că, așa cum înțeleptul se numește astfel de la înțelepciune și sfântul de la sfințenie, la fel și de la piatră – Petru.”³ Athanasie, în *Întrebarea a 9-a* cu privire la pilda din Evanghelie: „«Un om și-a construit casa pe stâncă.» «Care om?»» Sfântul Petru! Piatra – Hristos, casa – credința în El.”⁴ Chiril Alexandrinul, la Isaia 33, 16: „Asemenea pietrei, ne este desemnat nouă prin acestea Domnul nostru Iisus Hristos, întru Care Biserica să fie socotită ca o peșteră sau ca o stână de oi, având sigură și neclintită stăruința ei înspre mai bine. Căci zice Domnul: «Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea»”⁵. Și mulți alții. Tu ești Petru. Petru, piatră. Tu te vei numi Petru, fiindcă urmează să devii piatra cre-

¹ Epifanie, *Panarion*, II, I, LIX, PG 41, 1029B.

² Augustinus Hipponensis, *op. cit.* CXXIV, PL 35, 1444; *idem. De Trinitate*, I, II, c. 17, PL 42, 865; *idem, Cuvântări*. XII, PL 34, 1236; *idem, Retractationes*, I, 1, c. 21, PL 32, 617.

³ Origen, *Omilia la Ioan*, Fragmente, ed. E. Preuschen, *Origenes Werke*, t. 4. *Johanneskommentar*, Leipzig 1903, pp. 502, 15-17.

⁴ Sf. Athanasie cel Mare, *Cuvântări și Tâlcuiri la pildele Sfintei Evanghelii, Întrebarea 8-9*, PG 28, 712C. Mt. 7:24.

⁵ Chiril al Alexandriei, *Exegeză lămuritoare la profetul Isaia*, III, 3, 15-17, PG 70 729CD.

dinței. Iisus Hristos a dăruit lui Simon bar Iona numele de *piatră*, numindu-l pe el, în dialectul siro-haldeean, *Chefa*. Și, într-adevăr, grecul care a tradus *Evanghelia după Matei* a schimbat genul numelui (când l-a numit după prima limbă), fiindcă substantivul *piatră* nu se potrivea bine cu un nume de bărbat. Așadar scriitorii elini îl numesc în mod nediferențiat *petra* (feminin) și *petros* (masculin)¹. Și în mod sigur acest cuvânt la masculin îl tâlcuiește Biserica Romană când voiește să-și argumenteze primatul și superioritatea ei asupra întregii Biserici. Dar că a fost dat lui Petru vreun primat sau vreo întâietate asupra celorlalți apostoli nu este vorba nicăieri. Nu întâlnim nici o urmă a acestui fapt, nici în Sfânta Scriptură, nici în Istoria Bisericii. Acest primat ar fi stat împotriva comuniunii frățești a apostolilor, a unora față de alții, și împotriva duhului economiei Noului Testament însuși. Aici, apostolii, privind numai către un singur Învățător și călăuzitor, aveau să lucreze împreună toți, nefiind nimeni mai presus de altul. Altminteri, s-ar fi născut în mintea apostolilor, din înălțarea trupească a cugetului, mai înainte chiar de a fi născuți din nou din Duhul Sfânt, unele idei sau concepții privitoare la o întâietate lumească. Or, de câte ori Dumnezeuiescul lor Învățător nu a pedepsit mereu asemenea idei?! De câte ori le-a spus acestora, în mod explicit, că nu pentru întâietate, ci pentru smerenie se cuvine să fie cuvântul la ei?! Nimeni nu se cuvine să se socotească pe sine cel dintâi, ci fiecare să se vadă pe sine cel mai mic dintre toți!²

¹ Petros, la Herodot, *Istoriei*, Cartea a IX-a, cap. 55, 8; Callimah, *Hymnos eis Apollona* 22; Sofocle, *Oedip rege*, 334.

² Mc. 9:35.

Petru a avut propriul său dar: Cunoscătorul inimilor, Mântuitorul nostru, știa de la început că Petru avea să fie piatra credinței; pentru aceasta l-a și luat pe el spre slujirea celor mai Sfinte Taine. Petru, așadar, se cuvenea să lucreze potrivit cu aceasta, ca organ pentru Împărăția cerurilor și, când va fi devenit piatră neclintită a credinței, să îi întărească și pe ceilalți frați.¹ Dar tocmai pentru acest fapt, Petru nu a avut vreun primat, nici vreo întâietate asupra celorlalți apostoli. Alții, iarăși, aveau alte harisme, prin care fiecare lucra pe măsura darului primit. Când Hristos l-a numit pe Sfântul Petru „piatră” pe care avea să zidească Biserica, El nu i-a atribuit acest epitet pentru vreo anume superioritate acordată lui Petru asupra celorlalți apostoli, proprie lui, nici anume persoanei lui Petru. El i-a dat această numire lui Petru, în calitate de fierbinte mărturisitor întru cunoștință a credinței în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu. Această credință este temelia neclintită și nezdruncinată a Bisericii, pe care nici porțile iadului nu o vor birui. Toți cei care primesc această credință nu numai prin vreun înscris exterior al vreunei învățături omețești, ci în duh și în adevăr, prin descoperirea lăuntrică a Tatălui Ceresc, vor fi deopotrivă Petri și temelii ai Bisericii lui Hristos celei neclătite de nici o putere a iadului. Către toți aceștia, precum a tâlcuit în cel mai drept mod Origen, a zis Domnul cuvântul acela: „Piatră este numit orice ucenic al lui Hristos...” și pe orice piatră de acest fel se va pune orice temei bisericesc și orice viețuire, potrivit cu acesta... Dar dacă vei

¹ Lc. 22:32.

socoti că numai pe acel Petru singur va fi zidită de către Dumnezeu întreaga Biserică, ce vei spune atunci despre Ioan, singurul numit fiul tunetului, sau despre fiecare dintre apostoli? Altminteri, oare vom îndrăzni să spunem că Petru singur nu va fi biruit de porțile iadului, iar ceilalți apostoli și ceata celor desăvârșiți vor fi biruiți? Oare numai lui Petru i-au fost date de către Domnul cheile Împărăției cerurilor și nimeni altul dintre cei fericiți nu le va primi? Căci sunt numiți cu același nume de „pietre” toți cei care Îl imită pe Hristos ... „Fiind mădulare ale lui Hristos, s-au făcut vrednici de numirea de *creștini*. De la *piatră, Petru...* Și către unii ca aceștia a fost spus de către Domnul cuvântul „tu ești Petru” și celelalte spuse lui Petru și oricărui Petru.¹ Aceeași putere duhovnicească pe care Hristos a dat-o aici lui Petru a dat-o în altă parte tuturor apostolilor în același mod.²

Sfântul Ioan Gură de Aur spune despre Sfântul Apostol Petru: „Petru este cel dintâi”³ [*Petros protos*] dintre apostoli, dar și Pavel este cel dintâi dintre apostoli. „Petru are cheile Împărăției cerurilor, dar și Ioan are cheile Împărăției cerurilor și este stâlpul Bisericilor din întreaga lume.”⁴ „Petru este corifeul, dar și ceilalți apostoli, toți, sunt corifei.”⁵ „Petru este exarh

¹ Origen, *Exegeze la Evanghelia după Matei*, tom. 12, cap. 10-14, PG 13, 997B, 1000A-1001A, 1004AB, 1012A.

² Extras din *Propovăduitorul Evangheliei* (Hermeneutica, Propovăduitorul Evangheliei, III, 1859, 300-305).

³ Ioan Gură de Aur, *Omilia la Sfântul Ioan Apostol și Evanghelist, Omilia 70, 2*, PG 59, 383.

⁴ *Idem, ibidem, Omilia 1, 1*, PG 59, 25.

⁵ *Idem, Tâlcuire la cea de-a doua Epistolă către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel, Omilia a 9-a, 3*, PG 61, 464.

al apostolilor, dar și ceilalți apostoli sunt ocârmuitori ai cârmuitorilor și legiuitori în toată lumea. Și Pavel este de aceeași cinste cu Petru și încă ceva mai mult.”¹ „Iar Pavel, fiind deopotrivă în cinste cu Petru și nimic lipsindu-i din ceea ce este al lui Petru, nici glasul aceleuia, apare cu toate acestea ca cel mai bun și ca presbiter, după cum și Pavel însuși trece față de Iacob² drept mai bun și mai de cinste.”³

Sfântul Ambrosie zice despre întâietatea lui Petru astfel: „Petru este cel dintâi, dar și apostolii toți împreună au prima treaptă în cea dintâi ierarhie (adică cel dintâi între cei dintâi, ceea ce înseamnă cel dintâi între egali, *primus inter pares*).”⁴ Este Petru vicarul lui Hristos și prin Petru și Papa de la Roma? Dar și ceilalți apostoli, toți, laolaltă, sunt episcopi și vicari ai lui Hristos⁵. Iar Hristos i-a pus capi în Biserică pe toți Apostolii și nu numai pe Sfântul Petru⁶. Întâistător al Bisericii vrea să fie Papa, dar fiindcă toate sunt de la Unul Dumnezeu-Tatăl, i-a arătat pe fiecare dintre ei ca fiind întâistători în fiecare dintre Biserici și nu a spus că vreunul este întâistător al întâistătorilor.⁷ Lui Petru i-a zis Hristos: „Îți voi da ție cheile”, dar acest cuvânt spus lui Petru a fost adresat tuturor

¹ *Idem, Tâlcuire la Epistola către Galateni, Omilia I, 11, PG 61, 631.*

² Gal. 1:19

³ Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, PG 61, 631.

⁴ Ambrosius Mediolanensis, *Commentaria in Epistolam B. Pauli ad Corinthios Primam* XII, 27, 28, PL 17, 249B-D.

⁵ *Idem, ibidem*, XI, 10 PL 17, 240D

⁶ *Idem, ibidem*, XII, 28, PL 17, 249C.

⁷ *Idem, Expositio in Psalmum David, CXVIII, 11, PL 15, 1488B.*

apostolilor. Pe această piatră, așadar, adică în temeiul acestei mărturisiri a credinței sobornicești, voi hărăzi pe credincioși vieții veșnice.¹ Așadar, pe drept cuvânt, fiindcă Hristos este piatra, și Simon a fost numit Petru de la piatră, pentru ca cel ce are adevărata credință în Hristos să aibă și unire împreună cu Domnul și cu Trupul cel Stăpânesc, „pentru ca, așa cum este numit creștin de la Hristos, la fel și Petru să fie numit piatră de la piatra care este Hristos”. Și iarăși mai jos: „Hristos este piatra, dar i-a fost dat ucenicului și harul acestui nume, pentru ca și el să fie Petru, fiindcă de la piatră are puterea statorniciei și tăria credinței.”²

2. Despre cele două citate evanghelice pe care se sprijină adepții primatului papal

Primul citat: „Și a zis Domnul: «Simone, Simone, iată, satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu. Iar Eu M-am rugat pentru tine să nu piară credința ta. Și tu, oarecând, întorcându-te, întărește pe frații tăi.»”³

Al doilea citat: „Deci după ce au prânzit a zis Iisus lui Simon Petru: «Simone, fiul lui Iona, Mă iubești tu mai mult decât aceștia?» El I-a răspuns: «Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc.» Zis-a lui: «Paște mielușei Mei.» Iisus i-a zis iarăși, a doua oară: «Simone, fiul lui Iona, Mă iubești?» I-a răspuns Lui: «Da, Doamne,

¹ *Idem, Cuvântări, XLIV, 5, PL 17, 691B.*

² *Idem, Expositio Evangelii secundum Lucam, Lib. IV, 70, PL 15, 1718A.*

³ Lc. 22:31-32.

Tu știi că Te iubesc.» Zis-a lui: «Păstorește oile Mele.» Iisus i-a zis a treia oară: «Simone, fiul lui Iona, Mă iubești?» Petru s-a întristat că i-a zis a treia oară: Mă iubești? și I-a zis: «Doamne, Tu știi toate. Tu știi că Te iubesc.» Iisus i-a zis : «Paște oile Mele.»¹

Pe aceste două cuvinte ale Domnului, rostite către Apostolul Petru, teologii Bisericii Apusene își întemeiază toate încercările lor de a impune primatul papal în Biserica lui Hristos.

Să cercetăm acum dacă locurile acestea citate susțin cu adevărat argumentele lor.

Răspuns la cel dintâi citat. Cu privire la acest citat „a zis Domnul: Simone, Simone...”, în *Răspunsul polemic al Bisericii Răsăritene la Enciclica Papală a lui Pius al IX-lea*, răspuns în care se tâlcuiește acest cuvânt potrivit cu duhul curat, neschimbat al Bisericii, întipărit în scrierile Sfinților Părinți, citim următoarele: „Despre Petru, pentru care S-a rugat Hristos ca să nu îi piară credința – «Iar Eu M-am rugat pentru tine să nu piară credința ta. Și tu oarecând, întorcându-te, întărește pe frații tăi.»² – despre această rugăciune a Domnului există clare lămuriri ale Sfinților Părinți ai Bisericii, precum Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Ioan Gură de Aur, Fericitul Augustin, Ambrozie, Epifanie, Macarie Egipteanul, Tit, Teofilact și Chiril al Alexandriei. Iisus Hristos S-a rugat, deopotrivă, pentru toți apostolii și pentru cei care au crezut cuvântului Lui în acea minunată rugăciune și cerere către Părintele Ceresc din Capitolul 17 de la Ioan³.

¹ In 21:15-17.

² Lc. 22:32.

³ In 17, 1-26 (Rugăciunea domnească).

S-a rugat mai cu seamă pentru Petru, fiindcă mai dinainte a văzut căderea lui din pricina lepădării celui care în chip mândru a zis: „dacă toți se vor sminti, eu nu mă voi sminti nicicând”¹, care și-a pus nădejdea în puterea lui și, făgăduind că nu va face nicicând aceasta, a fost predat slăbiciunii proprii și a căzut în lepădare. Căci Hristos nu S-a rugat să nu se clatine credința lui Petru. Aceasta s-a petrecut din dumnezeiască îngăduință, fiindu-i clătinată credința pentru mândria cuvintelor lui. Hristos S-a rugat să nu piară și să nu se piardă fiind deznădăjduit din pricina lepădării. Și apoi, întorcându-se la prima credință, să devină un chip al întăririi mântuitoare pentru toți ceilalți frați care se vor clătina în credință.

Pe lângă acestea, urmează cuvintele Sfinților Părinți, care arată limpede că nu pentru a-i încredința stăpânire absolută i-a spus Domnul lui Petru cele de mai sus, ci pentru a nu deznădăjdui, din pricina mărimii păcatului pe care l-a făcut. În Enciclica papală, pe a cărei autoritate își sprijină argumentul episcopii Romei, se aduc iarăși citatele date de ei în mod curent, cărora însă Biserica de Răsărit, mai înainte cu atâtea veacuri, le-a pregătit răspuns și a căror interpretare eronată a respins-o prin cele spuse în scrierile lor.²

În *Răspunsul Patriarhiei la cel de-al doilea citat din Enciclica lui Pius al IX-lea* citim următoarele:

Răspuns la cel de-al doilea cuvânt evanghelic citat:

¹ Mt. 26:33.

² *Răspuns al Bisericii Ortodoxe de Răsărit la Enciclica Papei Romei Pius IX către Biserica de Răsărit*, în Constantinopol, 1848, pp. 8-10.

Vorbim acum despre dezlegarea și a argumentului de față. Cuvintele întrebării pe care Domnul a pus-o de trei ori lui Petru sunt mai curând o poruncă – nu o putere, ci o necesitate. Și o astfel de cerință sfântă a fost impusă cu necesitate tuturor slujitorilor Domnului.

„Păstoriți turma lui Dumnezeu încredințată vouă!”¹
 Dar cei ce spun că această poruncă rostită către Petru are ceva special, să cerceteze pe dumnezeieștii părinți Augustin, Ambrozie, Gură de Aur, Epifanie și Chiril al Alexandriei, cum deslușesc cugetând la acest loc din Scriptură, și aceasta pe scurt; iată cuvântul ultimului Părinte amintit: „Prin această întreită mărturisire a lui Petru («Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc») a fost șters păcatul întreitei lepădări a lui Petru și a fost reînnoită în Petru vrednicia apostolească, pentru ca nu cumva, din pricina lepădării lui, în care a căzut din slăbiciune omenească, să se considere că a slăbit vrednicia apostoliei lui². În acest sens, se vor păstra cuvintele sfinte ale Evangheliei, care trebuie citite potrivit cu sensul conferit lor de cugetul vechilor Învățători purtători de Duh ai Bisericii. «A zis Iisus lui Simon Petru: Simone, fiul lui Iona, Mă iubești tu mai mult decât aceștia?»³ Adică Tu, care te-ai lăudat oarecând și ai zis: dacă aceștia toți se vor sminti întru Tine, eu nu⁴, spune, Mă iubești tu mai mult decât ceilalți apostoli? Prin această tristă dovadă, învățat și înțelept fiind, Petru nu a mai îndrăznit nicidecum să

¹ I Petru 5:2.

² Loc fără referință critică, citat negăsit.

³ In 21:15.

⁴ Mt. 26:33.

răspundă lui Iisus ca unul care Îl iubește mai mult decât alții, ci răspunde simplu: Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc.¹ Și Domnul, după ce a primit acest răspuns smerit, îl întreabă pe el a doua oară nu despre dragostea cu care oarecând s-a lăudat că Îl iubește mai mult decât toți ceilalți, ci despre dragostea simplă: «Simone, fiul lui Iona, Mă iubești?»² Pentru ca și a doua oară să fie răspunsul cu smerenie. Dar când Petru a fost întrebat și a treia oară, atunci și-a adus aminte de întreita lui lepădare și s-a întristat inima lui îndată. «S-a întristat Petru că i-a zis lui a treia oară: Mă iubești?»³ Urmează așadar din cele spuse că nimic special nu i-a descoperit lui Petru aici, nici că i-ar fi dat lui Petru vreo vrednicie sau primat de natură și stare diferită față de a celorlalți apostoli. Cu privire la mustrarea aceasta a Domnului și la acest al treilea Cuvânt al Domnului spus către Petru, adică în legătură cu faptul de a păstori și a hrăni, nu înseamnă nici întreaga Biserică, nici orice altceva ieșit din comun, în sensul în care o înțeleg episcopii reprezentanți ai Bisericii Romei, vorbind pe alături și interpretând sensul aparent. Dar pentru dovedirea și mai mult a adevărului, aducem și mărturia Sfinților Părinți Apuseni și, în primul rând, pe cea a Sfântului Ambrozie al Milanului: «Sfântul Apostol Petru, zice, după căderea lui de la Patima Mântuitorului din slăbiciune omenească, este întrebat de Domnul de trei ori, fiindcă de trei ori s-a lepădat. Căci primul *Mă iubești* arată dragostea pen-

¹ In 21:15.

² In 21:16.

³ In 21:17.

tru Crucea Lui; al doilea, dragostea față de Păstor; iar al treilea, iertarea păcatului lui.»¹ Și în al doilea rând aș menționa-o pe cea a Fericitului Augustin: «De trei ori s-a lepădat frica și de trei ori dragostea a mărturisit, dar dacă cercetezi ce arată porunca Domnului *paște oile Mele* află că *a păstori* înseamnă a învăța și a hrăni turma cu hrană duhovnicească.»² Acestea mărturisesc Sfinții Părinți și acesta este cugetul Bisericii sobornicești, pus cu tărie mai presus de orice altă interpretare piezișă față de cea după scopos.³³

Dar să ne întrebăm și noi: Dacă Petru este cel dintâi dintre apostoli și dacă este corifeu și dacă este el piatra de temelie a Bisericii și dacă este păstrătorul cheilor Împărăției cerului și dacă este păstorul turmelor de oi și miei duhovnicești ale Mântuitorului, ce este comun între aceste vrednicii încredințate apostolilor de către El și urmașii episcopilor? Cum, așa dar, s-a născut din aceste harisme dumnezeiești ale apostolilor sistemul hierocrației și al unui despotism lumesc? Cum oare cheile Împărăției cerești au ajuns să deschidă ușile împărăției pământești? Cum ar putea cele duhovnicești să le aducă pe cele pământești? Cum oare păstorul s-a făcut ighemon?⁴ Cum oare s-au preschimbat cheile în sabie? Și cum piatra credinței

¹ Ambrosius Mediolanensis, *De Sacramentis*. Lib. III. cap. VII, 21, PL 16, 429C.

² Augustinus Hipponensis, *In Epistolam Joannis ad Parthos tractatus*, V, 4, PL 35, 2014.

³ *Răspuns al Bisericii Ortodoxe de Răsărit la Enciclica Papei Romei Pius IX către Biserica de Răsărit*, în „Constantinopol”, 1848, pp. 10-13.

⁴ Conducător, în sens lumesc al cuvântului.

s-a făcut piatră de sminteală? Dar pentru ce este papa singur urmaș al acestui privilegiu și de ce nu toți au același drept de succesiune? Căci nu numai Petru s-a născut din El prin Evanghelie. Nici nu a zidit numai o singură Biserică. Și nici nu a hirotonit numai un episcop. Pentru ce atunci unul singur să reprezinte succesiunea lui Petru? Dacă se cuvine să îi numim episcopi pe cei dintâi hirotoniți de apostoli, atunci câți urmași a avut Petru și câți Pavel? Cu adevărat minunat este răspunsul ortodox la cea de-a doua teză a Enciclicei papale.

Din prezentarea celor trei citate evanghelice se arată că teologii Bisericii Apusene interpretează deformat sfintele cuvinte ale Domnului nostru Iisus Hristos, că se înșală cei ce îl privesc pe Apostolul Petru ca piatră de temelie a Uneia Sfinte, Sobornicești și Apostolești Biserici și, în același timp, ca pe cel mai înalt și mai presus de toți arhiereu, primind cea mai mare putere și har peste ceilalți apostoli, fapt pentru care îl înalță pe Episcopul Romei, ca urmaș al Sfântului Petru, la o înălțime nemaivăzută și îi încredințează lui toate prerogativele cuvenite Bisericii. Această teorie i-a condus pe adepții primatului pe căi periculoase, care i-au îndepărtat de adevăratul duh al Uneia, Sfinte, Sobornicești și Apostolești Biserici.

3. Despre numirile doxologice date Sfântului Apostol Petru de către imnografii bisericești și melozi

Teologii apuseni ai Bisericii Romane, adepții primatului papal, aduc în sprijinul afirmațiilor lor, în mod demonstrativ, diferitele titluri de cinste, pe care le găsesc în cuvântări encomiastice, de preamărire, ale marilor ritori bisericești și din troparele imnografilor rânduite pentru lauda Sfântului Apostol Petru. Aceste descrieri pe care își întemeiază primatul Sf. Petru nu mărturisesc însă nicidecum ceea ce pretind ei. Fiindcă nu sunt dogme, ci izvorări, revărsări ale unei inimi curate și evlavioase, ilustrate de cântările retorice și poetice. Astfel de cântări se întâlnesc nu numai cu privire la Sfântul Apostol Petru, ci și cu privire la alți apostoli.

Biserica îl cinstește pe Sfântul Apostol Pavel cu o evlavie egală cu cea a Sfântului Petru într-o prăznuire comună și cinstește pomenirea amândurora cu aceleași titluri și laude.

„Cei ce sunteți între apostoli mai întâi pe scaun-șezători și lumii învățători...etc.”¹

„[...] Pe cei ce au propovăduit cuvintele cele tari și de Dumnezeu grăitoare, pe corifeul apostolilor, Doamne...”²

¹ Troparul, glas 4, *Mineiul lunii iunie* (Ziua 29), Ed. „Diaconia Apostolească a Bisericii Eladei”, Athenais, 1972, p. 111; cf. *Mineiul pe iunie*, troparul, glas 4, Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, p. 282.

² Condacul, glas 2, Automelon, *op.cit.*, p. 121; cf. condacul, glas 2, *Mineiul pe iunie*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, p.

„Piatra Hristos, pe piatra credinței, luminat preamărește pe cel mai ales decât ucenicii și împreună cu Pavel toată ceata celor doisprezece astăzi îl preamărește.”¹

„Sfinte Pavele, gura lui Hristos, piatra sfintelor învățături, cel ce oarecând ai prigonit pe Iisus Mântuitorul, iar astăzi întâistătător al apostolilor fiind, fericite...”²

Asemenea și pe Iacob, ruda Domnului, îl preamărește mai presus de toți ceilalți, cântând următoarele:

„[...] frate al Arhipăstorului Hristos numindu-te și urmaș al Lui și vestit între apostoli.”³ Cu adevărat, urmașul lui Hristos este mai mare decât urmașul lui Petru.

Și pe Iacob, fratele lui Ioan Evanghelistul, Biserica, preacinstindu-i pomenirea lui, îl numește *mai mare al întregii lumi și apostol* și cântă: „Cu strălucirea mărturisirii, vestite, minunat ai fost preamărit și cu strălucirea evlaviei celei adevărate, domn ai fost pus pe pământ, apostole preaslăvite...”⁴

275. „Pe propovăduitorii cei tari și de Dumnezeu vestitori, căpetenia ucenicilor tăi, Doamne...”

¹ Condacul, glas 2, „Pe cele de sus căutând...”, *Ceaslovul Mare*, Ed. Apostolikos Diakonia tis Ecclesias tis Ellados, Athenais, 1970, p. 390.

² Idiomelon stihira, La Litie, glas 2, Germanou, *Mineiul pe iunie* (ziua 29), p. 267: „Pavele, Gura Domnului și temeul învățăturilor, oarecând prigonitor al lui Iisus Mântuitorul, iar acum și pe scaunul apostolilor întâi-șezător ai fost, fericite...”

³ Prosomie dreptmăritoare la Stihirele Vecerniei, glas 8, *Mineiul pe luna octombrie* (ziua 23), Apostolikos Diakonia tis Ecclesias tis Ellados, Athenais, 1960, p. 128; cf. *Mineiul pe luna octombrie* (ziua 23), Editura Institutului Biblic și de misiune, București, 2004: „Lui Hristos Mai-marele Păstor, frate ai fost și următor și între apostoli vestit...”, p. 347.

⁴ Troparul cântării a 8-a gl. 8. *Mineiul lunii aprilie* (ziua 30), Apostolikos Diakonia tis Ecclesias tis Ellados, Athenais, 1970,

Iar pe Sfântul Ioan Evanghelistul, prietenul apropiat al lui Hristos, feciorelnicul și teologul, cum îl vom numi: cel dintâi sau cel mai de pe urmă? Ce cântare sau ce cuvânt de laudă să îi aducem? Ce nume sau ce laudă să îi întocmim? Cine a auzit vreodată atâtea laude câte a auzit Evanghelistul? În tropare este numit „buna mireasmă a Treimii”¹ Care covârșește toate laudele.

Și poate și el, prin primatul Sfântului Petru și în virtutea transmiterii succesiunii vredniciei la urmașii privilegiați, este inferior acestora! Și trebuia, prin urmare, să fie și el pe când trăia supus lui Lino și lui Anichit și lui Clement, urmașii Sfântului Petru! Chiar dacă aceștia erau cu adevărat astfel și de la ei se primea adevărul dogmelor!

p. 121. „Minunat te-ai făcut, mărite, cu luminarea mărturisirii și cu strălucirea slujirii lui Dumnezeu celei adevărate și domn a tot pământul ai fost pus...” *Mineiul pe luna aprilie*, ziua a treizecea, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, p. 302.

¹ Stihira idiomelon la Litie, glasul I, Germanou, *Mineiul lunii mai* (ziua a 8-a), Apostolikos Diakonia tis Ecclisias tis Ellados, Athenais, 1977, p. 30 și *Mineiul lunii septembrie*, ziua 26, Apostolikos Diakonia tis Ecclisias tis Ellados, Athenais, 1959, p. 158. „Răsădul curăției, mirul bunei miresme iarăși ne-ai răsărit nouă...” *Mineiul pe mai*, (ziua a 8-a), Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, p. 55.

CAPITOLUL AL III-LEA

Despre egalitate în ierarhie

1. Despre egalitatea episcopilor

Episcopii sunt egali unii față de alții, fiindcă primesc puterea nemijlocit de la Însuși Hristos. La hirotonia lor, Se pogoră peste ei Însuși Preasfântul Duh și îi arată pe ei episcopi. Căci și pe cei dintâi episcopi ai Bisericii, pe Sfinții Apostoli, i-a arătat astfel Preasfântul Duh, când S-a pogorât peste ei în ziua Cincizecimii. Și de vreme ce Preasfântul Duh, Care S-a pogorât, S-a revărsat peste toți și nu numai peste Sfântul Petru, urmează că toți apostolii au fost arătați deopotrivă episcopi și păstori ai turmei Domnului nostru Iisus Hristos. Prin aceasta toți sunt hirotoniți în mod egal și sunt păstori ai unei singure turme și deci toți împreună episcopi și egali unii cu alții.

Egalitatea vredniciei episcopale este dovedită și de împărțirea egală și nediferențiată a darurilor Sfântului Duh¹ către apostoli, prin pogorârea Duhului

¹ Fapte, 2:2-4.

Sfânt și prin insuflarea Lui și din puterea egală și comună dăruită tuturor apostolilor de a lega și a dezlega păcatele¹. Iar dacă toți au primit în mod egal, atunci înseamnă că toți au același har și putere și sunt egali unii cu alții. Din faptul că apostolii sunt egali unii cu alții rezultă că și cei desemnați de ei episcopi și succesori ai lor sunt egali. Astfel încât nici o întâietate nu îl deosebește pe Petru de restul apostolilor și, prin urmare, nici cei arătați de Petru episcopi nu sunt superiori față de ceilalți împreună cu ei episcopi, prohibiți episcopi de către ceilalți Sfinți Apostoli. Marele Arhiereu, Cel Ce este din veac Arhiereu, i-a prohirisit pe apostoli ca propovăduitori ai Cuvântului dumnezeiesc și îi arată pe ei lucrători ai dumnezeieștii voințe, punându-le dinainte veșnicia lucrării tainei mântuirii neamului omenesc. Marele Arhiereu, Pantocrator, trimite peste lumea întreagă „pace vouă”², zicând: „precum M-a trimis pe Mine Tatăl, așa și Eu vă trimit pe voi. Și zicând astfel, a suflat peste ei și a zis: Luați Duh Sfânt. Oricăruia veți ierta păcatele li se vor ierta lor și oricui le veți ține ținute vor fi³” și „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, și învățându-i pe ei să țină toate câte v-am poruncit Eu vouă. Și iată, Eu voi fi cu voi până la sfârșitul veacurilor. Amin.”⁴

Marele Arhiereu îi prohirisește pe apostoli propovăduitori ai Cuvântului lui Dumnezeu și cine are putere să îi distrugă pe ei?

¹ In 20:22-23; Mt. 18:18.

² In 20:19, 21:26.

³ In 20:21-23.

⁴ Mt. 28:19-20.

Marele Arhiereu îi arată pe apostoli lucrători egali și cine poate să îi supună pe ei?

Marele Arhiereu le rânduiește lor marea lucrare a mântuirii și cine poate să smulgă aceasta de la ei?

Marele Arhiereu îi trimite pe apostolii Lui în lumea întreagă și cine îi poate împiedica pe ei? Dacă nimeni nu poate asta, atunci cum e cu puțință ca, acordând lui Petru, și numai lui, toate aceste daruri, de la ceilalți să fie luate? Și dacă toți se bucură de aceste harisme, pentru ce i-ar fi acordate numai lui Petru? Și de vreme ce lucrarea mântuirii este lucrată prin toți ceilalți apostoli, de ce i-ar fi acordată aceasta numai lui Petru? Iar dacă lucrarea mântuitoare este pe bună dreptate dăruită tuturor și dacă aceasta se petrece pururi la toți succesorii celorlalți apostoli deopotrivă, pentru ce atunci lucrarea mântuitoare ar fi rezervată numai Episcopului Romei, văzut singur ca succesori al Sfântului Apostol Petru. Pentru ce ar fi interzisă celorlalți apostoli și succesiorilor lor? Dar, întrucât Petru este singurul izvor din care izvorăște apa cea vie, atunci cum vor fi mântuite neamurile care s-au întors la credință prin ceilalți apostoli? Căci cei ce caută inegalitatea între apostoli află inegalitate chiar și între episcopii care au primit apa harului din același izvor. Întrucât Petru în timpul călătoriilor lui apostolice a întemeiat multe comunități creștine și pe mulți i-a prohirisit episcopi, adepții primatului aleg unul dintre aceștia și îl pun mai presus de toți. După care logică? Cu ce drept? Cu neputință de știut. (Poate cu măsura prin care au echivalat vrednicia Apostolului însuși cu vrednicia succesiorilor lui.) Măsurarea aceasta a pregătit-o logica lui

Vellarmin și a celor de un cuget cu el, care este totodată, precum am arătat, diferită chiar și de logica lui Aristotel și de cea mai elementară logică.

Egalitatea vredniciei apostolești rezultă și din concepția unei singure pietre de temelie și a unei singure zidiri „pe temelia apostolilor și profeților, care este piatra din capul unghiului, Iisus Hristos, întru Care orice zidire bine alcătuită crește ca să ajungă locaș sfânt întru Domnul, întru Care și noi suntem zidiți sălaș al lui Dumnezeu în Duhul.”¹ Dacă, așadar, zidirea este una și piatra de temelie una, atunci apostolii, precum spune Sfântul Pavel, întocmai ca niște înțelepți arhitecți, se întemeiază pe piatra de temelie Care este Hristos. Deci dacă altul zidește, adică un altul este Cel Care săvârșește lucrarea zidirii, și Acesta este Hristos², atunci cum unul dintre apostoli, Petru, poate să fie privit când ca piatră de temelie, când ca singur arhitect, când ca singur ziditor? Dar cu ce îndreptățire s-a acordat această prerogativă – interzisă celorlalți – numai episcopului Bisericii Romei? Asta este de neînțeles pentru noi.

În *Cartea Apocalipsei*, zidurile împrejmuiau Ierusalimul cel de Sus. În Capitolul 21, versetul 14, se spun următoarele: „Iar zidul cetății avea douăsprezece pietre de temelie și în ele douăsprezece nume ale celor doisprezece apostoli ai Mielului”. Așadar, dacă zidul cetății, construit pe piatra de temelie Care este Hristos, a avut la temelie douăsprezece pietre și pe acestea erau scrise numele celor doisprezece apostoli

¹ Ef. 2:20-22.

² I Cor. 3:10-11.

ai Mielului, cum se crede că numai pe Petru și pe succesorii lui s-a zidit Biserica lui Hristos? Dacă numai pe Sfântul Petru s-a zidit cetatea Împăratului Celui Mare, cum oare are ea douăsprezece pietre de temelie pe care s-au scris numele celor doisprezece apostoli ai Mielului? La această întrebare pot răspunde numai cei din jurul lui Vellarmin, care se sprijină pe principiile de bază ale noii logici¹.

Iisus Hristos a făgăduit zicând către apostolii Lui: „când Fiul Omului va șede pe tronul slavei Sale, veți șede și voi pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel.”² Din această făgăduință rezultă limpede numai egalitatea, nici o deosebire de stare sau rang, astfel încât tot egale sunt și scaunele episcopale de azi, cele de pe pământ, ale succesorilor lor. Egalitatea o mărturisește și modelul Bisericii primare. Sinodul de la Niceea, în Epistola sa către Nestorie, a scris că Petru și Ioan erau egali în rang, fiindcă amândoi erau ucenicii Mântuitorului: „Așadar Petru și Ioan erau de aceeași cinste unul față de altul, după cum și apostolii și sfinții ucenici, iar nu numai aceștia doi.”³ Vezi și Scrisoarea lui Chiril al Alexandriei către Nestorie de la Sinodul din Alexandria. Iar dumnezeiescul Ciprian întărește același lucru

¹ Învățătură despre Sfântul Scaun al Romei potrivit cu doctrina francezilor. Tradusă mai întâi din franceză în italiană, iar acum din italiană în dialectul nostru de Agapie Loberdou. 1765, pp. 83-86.

² Mt. 19:28.

³ *Epistola Sfântului Chiril, Episcopul Alexandriei, către Nestorie, despre lipsa comuniunii*, 5, Mansi 4, 1073D.

în lucrarea lui cu privire la simplitatea preoților: „Și așa erau toți Sfinții Apostoli cum era și Petru, împodobiți cu un har egal și cu același dar, în cinste și în putere.”¹ Și dumnezeiescul Ioan Gură de Aur în *Comentariul său la Evanghelia după Ioan*: „Dar, fiindcă aveau să primească autoritate asupra întregii lumi, nu se cuvenea să rivalizeze între ei.”² Și în *Cuvântul despre preoție* spune că Hristos a încredințat oile Lui apostolilor Lui celor vrednici, vorbind despre mai mulți, în general, iar nu în mod particular despre unul singur³. Același autor, în *Omilia a 15-a la Evanghelia după Matei*, zice: „Căci nu spune să fie învățătorii Palestinei, ci ai întregii lumi.”⁴

Egalitatea este mărturisită din înseși *Canoanele Apostolilor*, stabilite totdeauna prin obștească și sobornicească hotărâre și prin cercetare comună și consfătuire. Nicăieri nu se arată că Petru, în mod absolut *ipso jure*, fără consimțământul și al celorlalți împreună cu el episcopi, ar fi instituit vreun așezământ de lege, ignorând hotărârile Bisericii. Și la alegerea unuia din cei doisprezece apostoli, a lui Matia⁵, și la desemnarea celor șapte diaconi⁶, și la adunarea prilejuită de cei care cereau tăierea împrejur a creștinilor prove-

¹ Ciprianus Carthaginensis, *De unitate Ecclesiae*, IV, PL 4, 500A.

² Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de pomenire la Sfântul Ioan, Apostol și Evanghelist*, *Omilia 88*, B, PG 59, 480.

³ *Idem*, *Despre preoție*, II, 1, PG 48, 632.

⁴ *Idem*, *Cuvânt de pomenire la Sfântul Ioan, Apostol și Evanghelist*, *Omilia 15*, 100, PG 57, 231.

⁵ Fapte, 1:23-26.

⁶ Fapte, 6:1-6.

niți din neamuri¹, și cu privire chiar la propovăduirea Evangheliei la neamuri², față de toți apostolii care au primit poruncă de la Domnul, Petru se arată totdeauna ca primind poruncile Sinodului, adică ale Bisericii întregi. Aici însuși Petru îi numește pe apostoli și pe urmașii vredniciei apostolilor *presbiteri și împreună cu el presbiteri*³, arătând în toate egalitatea cu ceilalți. Aceasta se mărturisește și din obiceiul păstrat de papii [id est, părinții] din vechime de a-i numi pe episcopi *frați și împreună cu ei episcopi*. Astfel încât apostolii erau egali unii cu alții, drept pentru care și următorii vredniciei lor sunt egali unii cu alții.

Relativ la episcopii Romei, este de reținut că în perioada Sfinților Părinți, ori de câte ori intrau în legătură cu alți episcopi, se adresau acestora de regulă cu *Frate (Frater)* sau cu *Frăția ta (Fraternitas)* și nicidecum *fiule (Fili)*, titlu care ar fi însemnat oarecare atâr-nare sau dependență. Dar înșiși episcopii romani din perioada în cauză, Leon I și Grigorie I, cu toată puterea și autoritatea pe care o aveau, niciodată nu s-au depărtat de învățătura Sfințelor Scripturi cu privire la unitate. Aceștia primeau cu bucurie să se raporteze la imaginea mistică a trupului și a mădulelor și a capului lui Hristos. Leon I insistă și el pe metaforă și accentuează această imagine, anume că nici mădulele nu pot să fie concepute fără cap, nici capul fără mădule. Dar nu îi trece totodată prin minte ideea de a se caracteriza pe sine însuși ca reprezentant sau

¹ Fapte, 15:1-29.

² Gal. 2:1-10.

³ I Petru, 5:1.

ca locțiitor al adevăratului Cap al Bisericii și nici să aducă aici îndreptățiri ale vreunei jurisdicții cu privire la conducerea întregii Biserici. Și recunoaște cu atâta tărie legătura capului cu fiecare mădular, încât enunță această părere: „în toți sfinții este un singur Hristos Unul și Același.”¹

Dar ori de câte ori Leon scrie în epistolele sale către Biserica Romei, o vede pe aceasta ca o „parte a Bisericii și aspirând către Adevăratul Arhiepiscop al Bisericii Universale”², și care și ea Îl caută numai pe Hristos.

Tot așa, și Sfântul Grigorie cel Mare nu are nici o idee cu privire la vreun drept de administrare a Bisericii Universale care să fie rezervat Episcopului Romei. Dimpotrivă: „toate bisericile locale împlinesc și completează Una și Soborniceasca Biserică”³ și *Universalis Ecclesiae ab Abel justo usque ad ultimum electum qui in fine mundi nasciturus est*, adică „Biserica Universală de la Abel cel drept până la ultimul ales ce se va naște până la sfârșitul veacului.”⁴ Astfel, se definește în timp și spațiu sobornicitatea Bisericii. Începutul acesteia, după cum susține Sfântul Grigorie, este din cer: „deși lucrarea ei este pe pământ, Împărăția ei este în ceruri.” *Ecclesia est civitas, quae regnatura in coelo adhuc laborat in terra*⁵. Hristos este sfârșitul, spune el în altă parte, singurul Care rânduiește toate

¹ Leon I, *Sermones*, LXIII, 3, PL 54, 355AB.

² *Idem*, *De Eutychiana haeresi et historia*, Lib.II, cap. V, 10, PL 55, 1265D.

³ Gregorius I, *Epistola XLIII, ad Eulogium et Anastasium Episcopos*, PL 77, 771B.

⁴ *Idem*, *Homiliae in Evangelia*, XIX, PL 76, 1154.

⁵ *Idem*, *Homiliae in Ezechielem*, Lib.II, I, 5, PL 76, 938.

în Biserică potrivit judecății Lui, fiindcă, așa cum o ține pe ea, la fel o și preaînălță pe ea la ceruri. Astfel stând lucrurile în Biserică, potrivit Sfântului Grigorie cel Mare, episcopul nu este Domnul credincioșilor, ci cel ce se roagă pentru ei. Scopul episcopiei se cuvine să fie nu conducerea și administrarea, *corpus juris*, ci dragostea, *corpus caritatis*.

Cu privire la episcopii din Italia aduși la cârmuirea scaunului episcopal din Roma, scrie: „de episcopis vero ad nos pertinentibus”¹ (*despre episcopii care țin de noi*). Așadar toți câți intrau în jurisdicția lui erau pentru el simpli *frați*. Fiind el însuși patriarh, Sfântul Grigorie îl numește pe Patriarhul Antiohiei, care era de aceeași cinste cu el, *preasfințit (sanctitas)* și nu numai pe el, ci și pe episcopii Mediolanului și Sebillei. Din felul său de a fi, dar și din multe scrisori ale lui și din întreaga lui viață și petrecere rezultă că Sfântul Grigorie cel Mare și-a exprimat în multe locuri opinia cu privire la egalitatea ecleziastică, precum și a urmașilor lui mai noi.

În secolul al XVIII-lea, în cartea sa despre *Ludovic al XIV-lea*, Voltaire, în capitolul 35, p. 456, susține următoarele despre egalitatea în Biserică: „Drepturile Bisericii Galiei sunt aceleași cu ale tuturor bisericilor din vechime. Episcopii Romei nu au nici cel mai mic drept de jurisdicție asupra comunităților creștine ale autocefaliei apusene, ci, după căderea autocefaliei Bisericii Apusene, au fost abandonate de aceasta. După Sinodul Ecumenic I de la Niceea, administrarea ecle-

¹ *Idem, Epistola XXXV, ad Joannem episcopum Ravennatem*, PL 77, 573C.

ziastică pur duhovnicească s-a asemuit tot mai mult cu organizarea politică și fiecare episcop a avut propria lui zonă episcopală. Cu siguranță, Evanghelia nu spune deloc că episcopul cetății Romei putea să trimită în Galia soli cu puterea de a judeca, de a impune schimbări sau impozite diocezei episcopale și de a lua taxe de la popor.²¹

2. Mărturii ale Sfinților Părinți latini

În *Învățătura despre Sfântul Scaun al Romei* citim următoarele cu privire la cel de-al treilea citat: îmi voi lua îngăduința de a ridica două probleme vrednice de meditație. Cea dintâi este următoarea: Chiar dacă Domnul ar fi acordat persoanei lui Petru un rol prominent față de ceilalți apostoli în cârmuirea turmei Lui cuvântătoare, El nu ar fi depărtat totodată de la conducerea ei și pe ceilalți episcopi rânduiți de Sfinții Apostoli, care sunt de asemenea păstori ai turmelor duhovnicești date în paza lor duhovnicească. Iar cea de a doua problemă este aceea că privilegiul primatului între apostoli nu poate avea, așa cum socotesc unii învățători de lege lingușitori, acea putere absolută, despotică, închipuită de ei, fapt care ar slăbi autoritatea în Biserică. În ceea ce privește prima problemă, avem dovada sigură și puternică dată nouă de Sfântul Petru însuși. Acesta, în *Epistola I către Biserică*, 5:2, zice: „păstoriți turma lui Dumnezeu cea în-

¹ Voltaire, *Siècles de Louis XIV et de Louis XV*, tome troisième, Paris, 1836, p. 151.

credințată vouă de El.”¹ Așadar Petru însuși cunoaște că episcopii sunt rânduiți de Hristos păstori ai celor păstoriți de ei și că sunt datori să păstorească turmele lor cele duhovnicești, după pilda Arhipăstorului Hristos, călăuzindu-le pe ele, potrivit psalmului, la pășunile cele duhovnicești, cele dătătoare de viață² și la pajiștile cele bune udate de cele mai curate ape. Încât este dovedit că „paște oile Mele” a fost spus de Hristos deopotrivă către toți apostolii și nu îi oprește de la lucrarea pastorală pe ceilalți apostoli prohirisiți episcopi. Dar, fiindcă după părerea tuturor Părinților din Sfânta Biserică există o singură episcopie, urmează că din această putere se împărtășesc în mod egal toți episcopii. *Una Ecclesia* (zice Sfântul Ciprian) *per totum mundum in multa membra divisa. Episcopatus unus, Episcoporum multorum concordie numerositate diffusum.*³ Adică, o singură Biserică în toată lumea, împărțită în mai multe mădulare. O singură episcopie, împărțită într-o mulțime de episcopi de același cuget.

Iar cât privește a doua problemă, anume că privilegiul primatului lui Petru în adunarea de obște a apostolilor nu trebuie să aibă acea autoritate despotică închipuită de ei și absolută putere asupra Bisericii, este de ajuns dacă vom întări afirmațiile noastre de la început, anume că episcopii se împărtășesc împreună de puterea Unuia Singur Episcop al Bisericii Una, Hristos. Totuși avem și multe alte dovezi, pe care vrem să le aducem una câte una spre ilustrare.

¹ I Petru, 5:2.

² Ps. 73:1, 78: 13, 94:7, 99:3.

³ Ciprianus Carthaginiensis, *De Unitate Ecclesiae*, V, PL 4, 501-502.

Vellarmin este pus în încurcătură: cum turma să fie sub ascultarea unui păstor, iar păstorul să nu fie stăpân absolut al turmei lui, ci trebuie să fie supus rânduielilor și legilor duhovnicești care să îi îngrădească puterea și autoritatea? Ca să dezlegăm această aporie a lui Vellarmin nu voi avea nimic altceva de adăugat decât faptul că cei credincioși nu formează turma lui Petru, ci a lui Hristos. Și într-adevăr! Nu i-a spus Hristos lui Petru „paște turmele *tale*”, ci „paște oile Mele”, și de aici urmează cu necesitate că numai Hristos este adevăratul păstor care „Își pune sufletul pentru oile Sale”. „Eu sunt Păstorul cel Bun și sufletul Meu îl pun pentru oile Mele”¹.

Dar Petru și restul apostolilor nu sunt nimic altceva decât păstori slujitori și, în același timp, ei înșiși oi cuvântătoare ale turmei lui Hristos. Aceasta l-a determinat pe Fericitul Augustin să spună, minunându-se în *Comentariul său la Psalmul 86*: *Si gregem subditum cogites, Christus pastor pastorum; Si fabricam cogites, Christus fundamentum fundamentorum.*² „Dacă vom privi Biserica drept turma supusă, Hristos este păstorul păstorilor. Dacă vom privi Biserica drept zidire, Hristos este temelie temelilor.”²

Dacă, prin urmare, Hristos este păstorul păstorilor, toți ceilalți păstori sunt oile lui Hristos, care, dacă vor să fie părtașe slavei Lui, trebuie să aibă smerenia, blândețea și simplitatea³ pe care le cere Hristos. Din

¹ În 10:11.

² Am tradus citatul urmând traducerea grecească a Sfântului Nectarie, iar nu după textul latinesc – *n. trad.*

³ *Învățătură despre Sfântul Scaun al Romei*, pp. 74-77.

expunerea detaliată a celor trei citate evanghelice se arată că teologii Bisericii Apusene interpretează greșit sfintele cuvinte ale Domnului nostru Iisus Hristos, fiindcă se înșală văzând în Apostolul Petru piatra de temelie a Uneia Sfintei Sobornicești și Apostolești Biserici și ca reprezentând Biserica însăși și în același timp drept Preaînalt și Arhiereu suprem, care a primit o putere mai mare și un har mai mare față de ceilalți apostoli, motiv pentru care îl înalță pe Episcopul Romei la un rang foarte înalt, văzut în mod eronat drept succesor al lui și îi acordă acestuia toate prerogativele Bisericii. Această teorie a condus Biserica Apuseană pe căi periculoase, care o îndepărtează de adevăratul și autenticul Duh al Bisericii.

În Capitolul al 7-lea al *Învățăturii despre Sfântul Scaun al Romei*, după părerea galilor, citim, de fapt, următoarele: *Despre statutul duhovnicesc al papei*.

„Celălalt act legislativ emis de papă este cel care îl statornicește pe el episcop al Bisericii. Toți oamenii înțeleg cu ușurință ce este papa, atunci când îl privesc ca pe un ocârmuitor lumesc, dar se contrazic unii cu alții când îl privesc ca pe un urmaș al Sfântului Petru.

În această chestiune, părerile catolicilor sunt împărțite. Unii sunt de acord cu părerea celor mai noi învățători de lege ai Italiei, părere pe care o întărește cu multă erudiție Vellarmin, și alții, cu cealaltă, pe care o împărtășesc adepții și discipolii concepției lui Gherosonios, a Sorbonei și a sfântului cler al Galiei.

Lingușitorii Bisericii romane, discipolii celei dintâi părerii, cea a italienilor, varsă multă sudoare ca să dovedească următoarele:

1. Că Biserica este pur și simplu o monarhie duhovnicească independentă, fără a fi supusă nimănui, al cărei ocârmuitor este papa, singur Împărat, singur conducător și plenipotențiar.

2. Că papa, în calitate de cap și temei al Bisericii, numai el a luat, cu de la sine putere, cheile Împărăției cerurilor.

3. Că episcopii au o putere acordată și dependentă de însuși papa.

4. Că papa este infailibil.

(Cu toate acestea, Vellarmin i-a zis în față lui Clement al XIII-lea, care voia să condamne ca eretică învățătura iezuitului Molina: *sanctitas vestra non decidet quia non este theologus*, astfel încât Vellarmin nu recunoaște infailibilitatea papei și îi ia acestuia dreptul de a judeca și de a formula o opinie teologică.)

5. Că papa însuși a dobândit putere și autoritate, mai înaltă decât cea a Înaltelor Sinoade.

6. Că numai el singur are dreptul de a convoca și a aduna sinoadele și de a le conferi autoritate și validitate.

7. Că puterea lui se extinde peste orice conducere lumească și cărmuire a țărilor creștine, chiar dacă nu de-a dreptul, ci pe ocolite, potrivit cu sugestiile lui Vellarmin.

Ghersonios și, odată cu el, întreaga Biserică a Galiei și Sorbona, arată, dimpotrivă:

1. Că Biserica este rânduită de Iisus Hristos ca o singură putere, supusă legilor unei guvernări aristocratice.

2. Că papa nu este împotriva unei conduceri slujitoare a Bisericii, a cărei adevărată conducere, domnie

și cap este numai Iisus Hristos și ale cărei chei au fost încredințate de către Hristos întregii Biserici.

3. Că episcopii își primesc puterea lor nemijlocit de la Hristos și că nu există decât o singură și unică episcopie, de care se împărtășesc toți în egală măsură cu papa.

4. Că principiul infailibilității se cuvine în Biserică, în chip legiuit și canonic, Sfântului Sinod, și nu numai papei.

5. Că Sinodul Ecumenic legiuit este o instanță mai înaltă decât papa și are desăvârșită putere și autoritate asupra lui.

6. Că ocârmuitorii lumești aveau și au dreptul de a convoca sinoade, care pentru a fi legiuite nu au nevoie de autoritatea și validarea papală.

7. Că papii nu au nici o putere și nici o autoritate, nici directă, nici indirectă, asupra conducerii lumești și asupra autorității conducătorilor seculari.

Este mai mult decât sigur că aceste adevăruri ortodoxe au fost mărturisite și respectate de toți papii din vechime într-un cuget și în bună înțelegere și unime cu cele arătate de toți Sfinții Părinți ai Bisericii.¹⁷

Grecii înșiși nu au susținut niciodată vreo altă părere, și în această privință sunt în acord cu Biserica Galiei. Aceleași lucruri le susțin și astăzi.

În Capitolul al XII-lea al *Învățăturii despre Sfântul Scaun al Romei*, potrivit cu părerea galilor, citim următoarele:

„Așadar, fiind sigur că Hristos a îndreptat cuvintele menționate nu numai către Petru, ci către întreaga

¹ *Învățătura...*, pp. 37-40.

Biserică, ai cărei întâistătători au fost apostolii Lui, și că Hristos le-a poruncit lor tuturor să nu spună oamenilor că El este Hristosul, urmează că toți apostolii au făcut aceeași mărturisire de credință cu Petru, prin Petru. Nu negăm că răspunsul lui Petru, venit ca din gura întregii Biserici, și cinstea mare pe care a primit-o de a fi numit *piatră* este simbol al neclătirii și statorniciei celor ce mărturisesc dreapta credință în Mântuitorul, dar acest fapt nu îi conferă vreun primat sau vreo întâietate lui Petru între frații lui. Mărturisim de aici că nu putem să susținem în mod deliberat că Dumnezeu a voit prin aceste cuvinte să îl pună pe Petru singură piatră de temelie a Bisericii Lui, fiindcă singura și adevărata piatră și singura adevărată temelie a Bisericii Lui este Însuși Hristos. Numai El este piatra disprețuită de zidari, dar statornicită de Dumnezeu în capul unghiului și la temelia zidirii.

Aceasta este atât de sigur și atât de învederat, încât același Petru nu s-a înălțat cu mintea nicidecum cu privire la aceasta, fiindcă și mărturisește scriind în *Epistola I*, 2:4, «piatra cea vie de oameni într-adevăr neluată în seamă, dar la Dumnezeu aleasă și de mare preț.»¹ Și Apostolul Pavel întărește aceasta, scriind în *Epistola către Corinteni*: «Căci nimeni nu poate pune altă temelie decât cea pusă, care este Iisus Hristos.»² Astfel încât corifeul apostolilor, chiar fiind cel dintâi, este totuși și el unul dintre frații săi, unul dintre cele douăsprezece pietre pe care s-au înălțat zidurile Ierusalimului ceresc, potrivit *Evangheliei după Ioan*.

¹ I Petru, 2:4.

² I Cor. 3:11.

«Și zidul cetății având douăsprezece pietre de temelie și pe acestea erau înscrise numele celor doisprezece apostoli ai Mielului.»¹ Aceasta este potrivit să o arătăm, că nu i s-a dat lui Petru nici o stare deosebită prin cuvântul Mântuitorului. Papii înșiși sunt dornici să mărturisească prin multe ilustrări acest adevăr limpede în Canonul: *fundamenta extra de electis*, care este în acord cu învățătura Apostolului Pavel, în *Epistola către Efeseni*, 2:19: „Voi sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu.”²

„Ieronim întărește cuvintele noastre, scriind că acele cuvinte ale lui Hristos către Petru sunt îndreptate și către toți ceilalți apostoli și că Petru a primit să fie cel dintâi între ceilalți frați deopotrivă cu el.”⁴

Și cât privește cea de-a doua parte a primului citat, că „îți voi da ție cheile etc... .”, citim în Capitolul al 13-lea al *Învățăturii* ... următoarele:

„Și dovada celei de a doua mărturisiri, «îți voi da ție cheile», este de asemenea cea mai simplă. Dar, ca să răspund cu mai multă tărie, aduc o tâlcuire aparținând Fericitului Augustin, că Hristos două lucruri i-a spus lui Petru: 1) «tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi Biserica Mea»⁵; 2) «îți voi da ție cheile Împărăției».⁶ Fie cele două se referă numai la Petru, fie ambele se referă la toți ceilalți apostoli. Este sigur

¹ Apoc. 21:14.

² *Învățătura...*, p. 64-66.

³ Ef. 2:19-20.

⁴ *Învățătura...*, p. 67.

⁵ Mt. 16:18.

⁶ Mt. 16:19.

că Hristos nu a dat numai lui Petru cheile, adică puterea de a lega și a dezlega, ci a dat-o pe ea deopotrivă și celorlalți apostoli. Fiindcă Hristos nu a zis numai către Petru «tu ești Petru și pe această piatră...» *Si hoc tantum Petro dictum est non hoc facit Ecclesia, in coelo ligatur excommunicatus*.¹ Adică, dacă aceasta a fost spusă numai lui Petru, adică a lega și a dezlega, Biserica nu ar putea face același lucru, dar Biserica face cu adevărat asta, adică are cu adevărat puterea de a lega și dezlega.

Semnatarul *Învățăturii*... susține următoarele: „Nu a zis Hristos către Petru *îți dau ție cheile*, ci numai *că ți dai voi da ție cheile*. Astfel încât Hristos nu a dat decât o făgăduință. Dar ca să aflăm *către cine a fost dată făgăduința*, devine necesar să aflăm *către cine s-a împlinit această făgăduință*. Aceste chei le-a ținut Hristos în mâinile Lui, cât timp a fost în lume și aceasta a arătat-o în minunea vindecării paralticului, iertându-i păcatele lui: «iertate sunt păcatele tale»^{2, 3} După slăvita Lui Înviere, a plinit cu fapta făgăduința de a încredința cheile nu numai lui Petru, ci și celorlalți apostoli. Urmează așadar că Hristos, în făgăduința lui către Petru, a făgăduit să dea cheile și celorlalți apostoli.

„Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, și Eu vă trimit pe voi”⁴ (a zis Hristos) către toți apostolii. Toate câte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și-n ceruri și

¹ Augustinus Hipponensis, *In Joannis Evangelium tractatus CXXIV*, L, cap. 12, PL 35, 1762-1763.

² Mt. 9:2; Lc. 5:20.

³ *Învățătura*..., pp. 69-71.

⁴ In 20:21.

câte veți lega pe pământ vor fi legate și-n ceruri¹. Și din aceste cuvinte se poate deduce că nu au fost date cheile numai lui Petru, ci tuturor apostolilor, adică întregii Biserici. Iată ce l-a determinat pe Sfântul Ciprian al Cartaginei să spună că cheile au fost date nu doar unuia singur, ci unimii Bisericii. „Nu unuia, ci unimii.”² Fiindcă nu trebuie să zicem că în Biserică există un singur preot, ci o singură preoție împărțită mai multor persoane. *Unicum esse sacerdotium in multi divisum, non unicum sacerdotem.*³ Potrivit acestora este necesar să mărturisim că fiecărui apostol i s-au dat în egală măsură cheile și, prin urmare, dreptul de a lega și a dezlega a fost dat Bisericii Sobornicești, și nu numai lui Petru. Unimii, iar nu unuia.⁴

Acestea susțin galii de sub jurisdicția papei.

Al doilea citat. **A zis Domnul: „Simone, Simone, iată satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu. Iar Eu M-am rugat pentru tine să nu piară credința ta. Și tu, oarecând, întorcându-te, întărește pe frații tăi.”**⁵

Cu privire la acest citat, în *Răspunsul Bisericii de Răsărit...* citim următoarele:

„Despre Petru pentru care S-a rugat Hristos ca să nu își piardă credința.”⁶

Despre această rugăciune a Domnului există clare lămuriri ale Părinților Bisericii, precum: Vasile cel

¹ Mt. 18:18.

² *Învățătura...*, pp. 71-72.

³ Augustinus Hipponensis, *Sermones de Sanctis*, CCXCV, 2, PL 38, 1349.

⁴ *Învățătura...*, pp. 71-72.

⁵ Lc. 22:31-32.

⁶ *Ibidem*.

Mare, Ioan Gură de Aur, Augustin, Ambrozie, Epifanie, Macarie al Egiptului, Tit, Teofilact al Bulgariei și Chiril al Alexandriei. Iisus Hristos S-a rugat de obște pentru apostolii toți și pentru toți cei care au crezut în cuvântul lor, și în acea minunată rugăciune și cerere îndreptată către Tatăl Ceresc din capitolul al 17-lea al Evangheliei după Ioan¹. S-a rugat de asemenea și pentru Petru, fiindcă mai înainte a văzut grava lui cădere prin lepădare, a celui care s-a mândrit zicând „dacă toți se vor sminti, eu nu”² pentru faptul că s-a încrezut în puterea proprie și făgăduind ceea ce nu putea să plinească, i s-a dat lui slăbiciune și a căzut în lepădare. Căci Hristos S-a rugat nu pentru ca să nu se clatine credința lui Petru, care s-a întâmplat prin îngăduința dumnezeiască, clătinată pentru mândria cuvintelor lui, ci ca aceasta să nu piară și, deznădăjduind din pricina lepădării, să se piardă sufletul lui. Ci, lepădând păcatul prin pocăință și lacrimi și întorcându-se la credința dintâi, să devină chip al întăririi mântuirii pentru ceilalți frați care slăbesc în credință.

După acestea, sunt cuvintele Părinților care arată limpede că nu de dragul stăpânirii au fost rostite de către Domnul cele pomenite mai sus, ci pentru ca el să nu deznădăjduiască, din pricina mărimii păcatului pe care l-a făcut³.

În acord cu acestea, spun clericii gali cele pe care le-am adăugat aici: „Toți Părinții Bisericii sunt de acord că, atunci când Hristos a zis lui Petru «Iar Eu

¹ In 17:1-26.

² Mt. 26:33.

³ *Răspunsul Bisericii Ortodoxe...*, pp. 8-10.

M-am rugat pentru tine să nu piară credința ta. Și tu, oarecând, întorcându-te, întărește pe frații tăi», El S-a rugat pentru întreaga Biserică și, în persoana lui Petru, El S-a adresat în fapt întregii Biserici, care este Mireasa Lui, ca să întărească credința ei, pe care a mărturisit-o și ale cărei porți nu vor fi biruite de puterea iadului.

Fericitul Augustin, a cărui mărturie este cea mai netăgăduită dovadă, mai presus de oricare alta, în cea de-a 57-a *Tâlcuire a Vechiului și Noului Testament*, interpretează în acest fel cuvântul citat mai sus al Apostolului Luca. Iată cea mai limpede tâlcuire a acestui fragment: *Petro dicit: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. Quid ambigitur? Pro Petro rogabat, et pro Jacobo, et pro Joanne non rogabat, ut caeteros taceam? Manifestum est, in Petro omnes contineri; Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur.*¹ Aceasta înseamnă: Hristos a zis către Petru: «Eu M-am rugat pentru tine să nu piară credința ta. Și tu, oarecând, întorcându-te, întărește pe frații tăi.» Ce neînțelegere poate decurge din aceste cuvinte? Se poate ca Hristos să Se fi rugat numai pentru Petru, nu și pentru Iacob sau Ioan și pentru toți ceilalți apostoli ai Lui? Este limpede că în persoana lui Petru se cuprind toți ceilalți apostoli. Și rugându-Se pentru Petru S-a rugat deopotrivă pentru toți.” Așadar, fiindcă acest cuvânt, după mărturia lui Augustin, nu se referă numai la persoana lui Petru și nu putem cu nici un

¹ Augustinus Hipponensis, *De consensu Evangelistarum*, PL 34, 1160.

chip să ne referim pentru aceasta la persoana lui Petru ca fiind parțial fără de greșală și, prin urmare, nici la persoana papilor ca urmași ai lui.¹

Și îndată adaugă mai jos: „De vreme ce, din cele ce am spus, credem că infailibilitatea nu există în mod sigur în persoana papei, se cuvine în mod necesar să conștientizăm și să mărturisim că aceasta se cuvine să fie atribuită Bisericii, care prin făgăduința nemincinoasă a lui Hristos are desăvârșită autoritate, prin toată purtarea de grijă și prin ajutorul Duhului adevărului, Singurul Care prin fire este netăgăduit fără de greșală și infailibil, ca Unul Care nu poate fi biruit.”² Pentru întărirea adevărului celor spuse adepții primatului aduc drept argumente citate ale Părinților latini pe care aceștia le-au spus mai curând cu privire la virtute sau că papii trebuie să păzească cu toată acrvia canoanele sfintelor sinoade și să nu caute să aibă autoritate asupra canoanelor etc. Ei se referă la cuvintele lui Celestin I, Ghelasie I, Agapit, ale Sfântului Grigorie cel Mare, ale Sfântului Martin, Inochentie al III-lea și Evghenie al IV-lea și afirmă următoarele³: „Toți papii amintiți mai sus, bărbați înțelepți, sunt vrednici de a fi cinstiți ca Învățători de lege ai Romei, fiindcă mărturiile papilor sunt cele mai limpezi și mai doveditoare argumente⁴” și celelalte.

În *Enciclica papală, pentru susținerea acestei afirmații*, episcopii Romei aduc aceleași obișnuite argu-

¹ *Învățătura...*, pp. 112-123.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

mente, pe care Biserica de Răsărit, mai înainte cu atâtea veacuri, le-a demolat prin numeroase scrieri.

Iată, adăugăm și următoarele din *Învățătura...*, din care se arată cugetul clerului sobornicesc cu privire la egalitatea episcopilor:

„Dar, ca să arătăm pururea adevărată această învățătură, adăugăm că în toate timpurile Biserica a arătat egalitate autorității episcopale.

Această biserică, adunându-se în Sinod la Niceea, când a scris acea Scrisoare sinodală către Nestorie, i-a dovedit că Petru și Ioan erau egali unii cu alții în putere și autoritate, pentru faptul că ambii erau apostoli și ucenici ai Mântuitorului. «Așadar Petru și Ioan erau egali în putere unul cu altul, precum și cu ceilalți, fiindcă și aceștia erau apostoli și ucenici ai Mântuitorului, și nu doar cei doi.»¹ (Scrisoarea Sfântului Chiril al Alexandriei către Nestorie și Sinodul din Alexandria)

Și dumnezeiescul Ciprian întărește același lucru în lucrarea sa cu privire la simplitatea preoților. «Astfel erau întru totul și Sfinții Apostoli, cum era și Petru, împodobiți cu cinste și putere prin același har și dar.»² Și dumnezeiescul Gură de Aur, în *Omilia la Evanghelia lui Ioan*, cap. 11: «Dar, fiindcă avea să primească autoritate asupra lumii, nu se cuvenea să intre în rivalitate cu ceilalți.»³ Și în cuvântul «Despre preoție» spune că «oile Lui le-a încredințat Hristos apostoli-

¹ Mansi, 4, 1073D.

² Ciprianus Carthaginensis, *De unitate ecclesiae* IV, PL 4, 500A.

³ Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de pomenire la Sfântul Ioan Apostol și Evanghelist*, *Omilia* 88, 2, PG 59, 480.

lor Lui celor vrednici, la plural, nu apostolului celui vrednic, la singular.»¹ Același în *Omilia la Evanghelia după Matei, 15*: «Căci nu erau doar învățătorii Palestinei, ci ai lumii întregi.»²

Și, cu adevărat, episcopia văzută în sine nu poate cu nici un chip să fie mai mică sau mai mare. De aceea episcopii sunt și ei în mod necesar egali și asemenea unii cu alții nu numai pentru vrednicia și sfințenia lor, ci, mai mult decât atât, pentru trebuința și organizarea întregii Biserici. Tot astfel, nu reiese nicăieri din Sfințele Scripturi că Petru separat și fără cunoștința celorlalți împreună cu el episcopi, el singur, cu de la sine putere, ar fi hotărât vreodată ceva în Biserică. Ba încă și în alegerea celui de-al doisprezecelea dintre apostoli³, și în rânduirea diaconilor și slujitorilor și a slujitorilor apostolilor⁴, și în chestiunea tăierii împrejur⁵, și a transmiterii Evangheliei la neamuri⁶, Petru mereu ne apare supunându-se puterii Sinodului Bisericii și adunărilor ei ecumenice. Cerința lui Petru înaintată cinstiului presbiteriu adunat, căruia i se adresează numindu-i pe ei *frați* împreună cu el și împreună cu el apostoli, și pe sine, *împreună preot slujitor cu ei*⁷, își are temeiul în ideea egalității. De aici rezultă că și episcopii inferiori în rang papei sunt numiți împreună

¹ *Idem, Despre preoție*. II, 1, PG 48, 632

² *Idem, Cuvânt de pomenire la Sfântul Matei Evanghelistul...Omilia 15*, PG, 57, 231.

³ Fapte, 1:23-26.

⁴ Fapte, 6:1-6.

⁵ Fapte, 15:1-29.

⁶ Gal. 2:1-10.

⁷ I Petru, 5:1.

nă-episcopi. Așadar, într-adevăr, episcopii sunt egali în toate și prin vrednicia episcopiei, și prin preoție, prin urmare, și papa este egal cu ceilalți episcopi. Este neîndoielnic că toți episcopii primesc nemijlocit de la Iisus Hristos cea mai înaltă vrednicie și însemnele treptei episcopale.⁶⁶

Sfântul Policrates, părinte apostolic, episcop al Efesului, în *Epistola*, scrisă pe la 190, către Victor, episcopul Romei, și Biserica Romană, alcătuind un cuvânt despre Ioan Evanghelistul, zice că acesta a sfârșit Mare Arhiereu în Efes, „purtând pe cap mitra episcopală.”⁶⁷

Deci ne întrebăm nedumeriți: de vreme ce Ioan era numit Mare Arhiereu, care era starea lui în Biserică? Dacă era inferior lui Petru, cum era Mare Arhiereu? Iar dacă era egal lui Petru, atunci cum Petru era mai mare decât Ioan? Dacă Petru era mai mare decât Ioan și cei prohirisiți de el episcopi sunt urmașii lui, ca urmași ai vredniciei și rangului lui, atunci Ioan era inferior și lor, trebuia ca el și urmașii vredniciei lui să fie supuși episcopilor hirotoniți de Petru. Dar mai este ceva vrednic de aceeași aporie. Dacă Petru a fost arătat de Domnul Mare Arhiereu, atunci cum este arătat și Ioan tot Mare Arhiereu „purtător de mitră”? Oare Policrates, cel care l-a numit Mare Arhiereu pe Ioan, nu ar fi știut de rangul unic al lui Petru, dacă astfel ar fi stat lucrurile în Biserică? Nu știa că trebuia chiar și el însuși să fie supus Episcopului Romei ca urmaș al Marelui Arhiereu, cel care a primit separat, numai el, harul de a fi Capul întregii Biserici, și centrul unității ei, și element de legătură, și mijlocitor al unirii

cu Hristos? Cum oare urmașii lui Policrates, învățați și îndrumați de el, nu erau conștienți de ceea ce era cunoscut de întreaga Biserică, dacă așa ceva era îndeobște cunoscut și îndeobște recunoscut – primatul episcopului Romei, suprema autoritate și infailibilitatea lui în Biserică? Cum teologii apuseni oare nu cred acestora, ba mai mult, amenințând, îl contrazic și pe însuși Policrates? Cum episcopii Răsăritului întreg și chiar cei ai Apusului au mărturisit pentru Policrates și, prin desemnarea episcopilor lor, l-au lăsat deoparte pe cel arătat de Însuși Hristos conducător al Bisericii, pe urmașul lui Petru? Oare nu cunoșteau ei cea mai de căpetenie dintre propriile lor rânduieli? Nu credem! Că au făcut aceasta în deplină cunoștință a propriilor rânduieli și că nu aveau nici cea mai vagă idee despre drepturile divine impuse de papi, nici de primat, nici de centrul unității, nici de termenii unirii și celelalte – o mărturisesc toată vechimea și organizarea Bisericii și Sinodul Constanțianei, la ale cărui lucrări fac referire în *Învățătura despre Sfântul Scaun al Romei* clericii Bisericii Galiei și în care se spun următoarele:

„Este un articol necontestat al credinței, statornicit de către Sinodul Constanțianei, că papa trebuie cu necesitate să se supună rânduielilor și canoanelor Bisericii în care Dumnezeu a voit să pună un criteriu unic, cel mai înalt, ca să primească îndreptare împotriva nedreptăților papei, ca și cum ar voi să îl îndrepteze pe el și greșelile sau abaterile lui și încă mai mult, să îl poată despuia de vrednicia lui, pentru folosul creștinătății. Iar faptul că papa propovăduiește ceva potrivit sinodului, potrivit cu mărturia papei Pius al II-lea,

este adevărată erezie. Că papa trebuie să facă uz de cheile Împărăției, potrivit canoanelor Bisericii, pe care nici nu poate, nici nu se cuvine cu nici un chip să le schimbe sau să le încalce fără îngăduința sinodului. Că Papa nu are puterea de drept să convoace sinoade, fiindcă acesta este dreptul împăraților. Că papa nu poate amâna sau revoca sinoadele deplin constituite, a căror autoritate și validitate nu are nevoie de întărirea sau confirmarea papei. Că împărații au dreptul să supravegheze toate cele hotărâte de sinod. Că este dreptul lor de a compărea în persoană sau prin locțiitor sau reprezentant și, în sfârșit, că papa nu are nici o putere asupra sinodului, nici direct, nici indirect, prin împărați, nici prin cei apropiați lor.”¹

Acestea a hotărât Sinodul Bisericii Sobornicești al episcopilor, ținut în Constanțiana și care l-a caterisit pe Papa Evghenie, fiindcă nu a crezut în el. Și acestea le spune întreg clerul Galiei, apărând drepturile Bisericii Galiei, pomenite în *Învățătura despre Sfântul Scaun al Romei*.²

Astfel că Biserica Catolică, adică sobornicească, universală, își cunoștea drepturile și rânduielile, egalitatea de cinste și de putere a papilor cu episcopii.

Dacă acesta era rangul lui Petru, așa cum înțeleg adepții scaunului episcopal roman, atunci nu s-ar fi cuvenit oare ca apostolii, care în canoanele lor au rânduit multe lucruri, să rânduiască un canon și despre acesta? Dar nu există nici o referință cu privire la rangul lui Petru, care avea să fie centrul unității și teme-

¹ *Învățătura*,..., pp. 254-256.

² *Învățătura*, pp. 167, 170 și *Prologul* traducătorului.

iul unirii cu Hristos al întregii Biserici? Pentru ce au stabilit aici canoane despre supunerea, drepturile și lucrările episcopilor și au rânduit ca aceștia să fie întemeietori ai bisericilor, și nu au rânduit nici un canon care să poruncească tuturor în mod explicit: „Toți episcopii trebuie să recunoască între ei ca primat pe urmașul Apostolului Petru, episcopul Romei, și supuși fiind lui, să îl vadă pe el cap al Bisericii, centru al unității Bisericii”, și celelalte...? Când prin cel de-al 35-lea Canon (la latini al 26-lea) al Apostolilor s-a hotărât: „Episcopul să nu îndrăznească să facă hirotonii în afara hotarelor lui, în cetățile și țările care nu sunt supuse lui”¹, de ce nu se adaugă și acestea: „Numai episcopul Romei are acest drept absolut asupra tuturor cetăților și țărilor și episcopilor”? Pentru ce apostolii au lăsat deoparte cel mai necesar și esențial canon cunoscut al episcopilor, că și urmașii lui Petru, conducătorul și ighemonul apostolilor înșiși, care au succesiune numai la scaunul Bisericii din Roma, sunt și trebuie să fie priviți ca cei mai înalți pontifi suverani și văzuți drept capi ai Bisericii creștine, vicarii lui Hristos pe pământ, absoluți judecători ai conștiințelor și faptelor lumii, cei care le statornicesc felul lor de viață, cei nejudecați de nimeni, ca unii ce sunt infailibili și judecători ai tuturor? Pentru ce nu-i învățau pe episcopi acest adevăr mântuitor? În mod cert, pentru cea mai simplă pricină: fiindcă fericiții apostoli nu cunoșteau toate privilegiile lui Petru și ale urmașilor lui la Scaunul Episcopal al Romei. Dacă apostolii ar fi cunoscut ceva dintre acestea, i-ar fi învățat asemenea

¹ PG 137, 109A.

mari adevăruri pe cei hirotoniți de ei și ar fi scris și canoane, iar Sfântul Clement, care a alcătuit culegerea Canoanelor Apostolice, el însuși urmaș al Sfântului Petru, îl va fi păstrat și pe acesta și l-ar fi pus chiar cel dintâi dintre toate și chiar la început. Dar nici nu a găsit, nici nu a rânduit nimic, fiindcă niciodată apostolii nu au rânduit vreun asemenea canon. De aceea nici episcopii întregii Biserici Ecumenice nu cunosc privilegiile deosebite ale episcopului Romei. Privilegiile din *Canoanele pseudo-clementine*, recunoscute de toți ca neautentice și contrafăcute, le trecem sub tăcere, precum de asemenea nu vom pomeni nici de *Donatio Constantini*, presupuse a fi date în dar de Constantin cel Mare Papei Silvestru al Romei, fiindcă și acestea sunt fabricate la fel cum sunt și pseudo-tratatele lui Constantin, ale lui Isidor, care sunt culegeri ale canoanelor bisericesti practice și hotărâri papale și episcopale ilegite, plăsmuite, adunate de un anume Isidor Pecatoros sau Mercatoros. Pe aceste fundamente incerte, adepții primatului papal caută să-și întemeieze privilegiile importante ale urmașilor lui Petru, dar credem că se ostenesc în zadar. Cu privire la primatul Apostolului Petru, nu numai că apostolii nu spun nimic, dar nici Părinții Apostolici. Dacă ar parcurge cineva operele lor, cum ar fi: *Scrisoarea lui Barnabas*, păstrată fragmentar de Papiu, episcop al Ierapolisului, *Epistola către Filipeni* a Sfântului Policarp, episcop al Smirnei, *Epistola către Diognet*, Arhipăstorul Hermei, și operele Sfântului Dionisie Areopagitul, nu va găsi nici un cuvânt despre privilegiile și poziția preferențială ale Apostolului Petru și ale

episcopilor urmași ai lui în scaunul Romei. Și totuși în operele lor s-a păstrat cu cea mai mare exactitate întreaga predanie sfântă apostolică și care nu spune nimic despre primatul ighemonic al lui Petru și al urmașilor lui.

Cu privire la primatul și al urmașilor lui, nici predania nescrisă, tradițională, nu a păstrat ceva cu referire la aceasta. Cea mai mare parte a acestei predanii a fost păstrată în cărțile liturgice și în operele Părinților Bisericești ai secolului al II-lea. Nu întâlnim în acestea nici o mărturie care să confirme cele spuse despre primatul absolut și privilegiile Sfântului Apostol Petru față de ceilalți apostoli sau ale urmașilor Sfântului Petru față de ceilalți episcopi ai Bisericii universale.

Cu privire la primatul Sfântului Apostol Petru, nici din operele Părinților Apologeți nu poate citi cineva ceva de acest fel. Dacă veți răsfoi operele Sfântului Iustin Martirul, ale lui Atenagora, Tațian, Teofil al Antiohiei, Codrat și Aristide și restul operelor secolelor al II-lea și al III-lea, nu veți găsi nici o umbră a primatului sau a privilegiilor Sfântului Apostol Petru și ale urmașilor lui la Scaunul episcopal al Romei. Deși toți vorbesc despre rânduiala din Sfânta Biserică creștină, despre cârmuirea ei, despre episcopi prigoniți, despre dreapta și adevărata credință ortodoxă creștină, totuși nu fac nici o referire la puterea cea mai înaltă a papilor asupra întregii Biserici Universale.

Acestea le învață istoria, și Sfânta Predanie, și Sfintele Scripturi, și dreapta lor tâlcuire și în acestea credem și noi.

Sfârșit și Dumnezeuului nostru slavă!

Cuprins

Nota ediției	5
--------------------	---

Capitolul I Despre preoție

1. Taina preoției ca slujire sfântă	9
2. Despre necesitatea arhieriei în Biserică	16
3. Despre superioritatea preoției în Noul Testament față de preoția Vechiului Testament	17
4. Despre rânduiala preoției	18
5. Despre temeiul preoției în Biserică.	20
6. Despre lucrarea de căpătâi a preotului	26
7. Despre succesiunea vredniciei apostolești	29
8. Despre episcop	31
9. Mărturiile istorice despre treapta și vrednicia episcopului și deosebirea treptelor episcopilor și preoților	33
10. Întâmpinare împotriva celor ce neagă temeiul preoției.	39
11. Răspuns celor care neagă diferența esențială dintre treapta de episcop și cea de preot.	40

12. Numirile episcopilor	43
13. Despre lucrările liturgice ale treptei episcopale și despre celelalte rânduieli prin care episcopii se deosebesc de preoți	49
14. Dreptul episcopilor în hirotiesire	50
15. Despre îndatoririle preotului	51
16. Despre cuviința preotului	53
17. Despre sfințenia preotului	56
18. Despre desăvârșirea morală a preoților	57
19. Expresii ale adevăratei cuviințe a preotului	58
20. În ce mod păstorul duhovnicesc își păzește rânduiala	62
21. Despre cum trebuie să fie păstorul duhovnicesc în relațiile sale	64
22. Despre îndatoririle morale ale păstorilor duhovnicești	65
23. Despre îndatoririle religioase ale păstorilor duhovnicești	69
24. Despre însușirile cugetului – naturale și dobândite – ale păstorului duhovnicesc	72

Capitolul al II-lea

Despre primat în ierarhie

1. Despre primatul Sfântului Apostol Petru, potrivit cu doctrina teologilor Bisericii Romane	77
---	----

CUPRINS

2. Despre cele două citate evanghelice
pe care se sprijină adepții primatului papal98
3. Despre numirile doxologice date Sfântului
Apostol Petru de către imnografi bisericești
și melozi105

Capitolul al III-lea **Despre egalitate în ierarhie**

1. Despre egalitatea episcopilor111
2. Mărturii ale Sfinților Părinți latini.120

Incontestabil, tratatul *Despre preoție* se înscrie în Tradiția Sfinților Părinți Ioan Gură de Aur, Grigorie Nazianz și Vasile cel Mare. Sfântul Nectarie adâncește unele teme care erau și încă sunt de interes actual, arătând, pe de o parte, importanța dogmatică a Tradiției, iar, pe de altă parte, ne atrage atenția asupra înșelărilor de tot felul, care pot rătăci mintea creștinului de la calea cea dreaptă, a Ortodoxiei. În toate vremurile și în toate timpurile, scrierile Sfinților Părinți au fost nu doar izvorul din care s-au adăpat creștinii pentru a-și îmbunătăți viața, pentru a se deschide către Dumnezeu, pentru a deprinde „știința mântuirii”, ci ele sunt, alături de Scriptură, Canoane și Hotărâri sinodale, adevăratele dreptare de credință. Opera Sfântului Nectarie subliniază, odată în plus, universalitatea lor absolută și netăgăduită.

editura
Σοφία

www.sophia.ro

ISBN 978-973-136-072-0

9 789731 360720